

LATVIJAS BANKA
EIROSISTĒMA

FINANŠU STABILITĀTES PĀRSKATS

2025

Finanšu stabilitāte – tāds finanšu sistēmas stāvoklis, kurā finanšu sistēma spēj izturēt satricinājumus, tādējādi mazinot iespējamību, ka finanšu starpniecībā varētu rasties traucējumi finanšu pakalpojumu nodrošināšanā.

Sistēmisks risks – tādu finanšu sistēmas darbības traucējumu risks, kam var būt būtiska negatīva ietekme uz finanšu sistēmas funkciju nodrošināšanu kopumā un reālo tautsaimniecību.

"Finanšu Stabilitātes Pārskata" mērķis ir veicināt sabiedrības izpratni par Latvijas finanšu sistēmas attīstību un vērst uzmanību uz sistēmiskiem riskiem.

"Finanšu Stabilitātes Pārskatā" analizēta un novērtēta Latvijas finanšu sistēmas darbība un riski, balstoties uz datiem līdz 2025. gada marta beigām vai pārskata sagatavošanas brīdī pieejamiem datiem.

Aprēķinot ROE, TC, T1 un CET1 rādītājus, kā arī likviditātes un kredītriska stresa testu rezultātus, netiek iekļauti Latvijas Republikā reģistrēto ārvalstu kredītiestāžu filiāļu dati.

Pārskatu sagatavoja Latvijas Bankas Finanšu stabilitātes un makrouzraudzības politikas pārvalde. Pārskata tapšanu koordinēja Andrejs Semjonovs, Dace Antuža, Elmārs Zakulis un Armands Pogulis. Redaktore – Irēna Katrīne Lapsa un Dace Ķerus, maketētāji – Andris Grīslis un Aigars Nesters.

Saturs

Saīsinājumi	4
Kopsavilkums	5
1. Makrofinansiālā vide un aizņēmēju maksātspēja	8
Ārējā makrofinansiālā vide	8
Iekšējā makrofinansiālā vide	10
NĪ tirgus attīstība	11
Aizņēmēju finansiālā ievainojamība	15
Kreditēšanas attīstība	19
2. Kredītiestāžu sektora attīstība un riski	19
Kredītrisks	23
Finansējuma un likviditātes risks	25
2.1. ielikums. Iekšzemes mājsaimniecību ieguldījumu paradumi	27
2.2. ielikums. ECB procentu likmju pārmaiņu ietekme uz kredītiestāžu piedāvātajām procentu likmēm	29
Pelnītspēja	30
2.3. ielikums. Solidaritātes iemaksas likums	33
Kapitalizācija	33
3. Kredītiestāžu stresa testi	35
Kredītriska un tirgus riska šoku absorbētspējas stresa testi	35
Kredītiestāžu likviditātes stresa tests	39
4. Makrouzraudzības politika	41
5. Nebanku finanšu sektora attīstība un riski	45
5.1. ielikums. Apdrošinātāju ieguldījumu tirgus riska stresa tests – jauns rīks noturības analīzei	50
1. pielikums. Augstās ģeopolitiskās spriedzes, fragmentācijas un nenoteiktības radītie un Latvijas finanšu stabilitāti ietekmējošie riski	55
2. pielikums. Klimata risku atspoguļojums Eiropas valstu centrālo banku finanšu stabilitātes pārskatos	62
3. pielikums. Pārskatīts cikliskā riska novērtēšanas ietvars	65
4. pielikums. Kredītiestāžu aptaujas par riskiem rezultāti	69
5. pielikums. Agrīnās brīdināšanas rādītāju risku panelis	70
6. pielikums. Kredītiestāžu darbības rādītāji	71

Saīsinājumi

AC – vērstpapīri amortizētajā iegādes vērtībā (<i>amortized cost</i>)	KNĪ – komerciālais nekustamais īpašums
ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija	LCR – likviditātes seguma koeficients (<i>liquidity coverage ratio</i>)
AS – akciju sabiedrība	LTV – aizdevuma apjoma un tā nodrošinājuma vērtības attiecība (<i>loan-to-value</i>)
ASV – Amerikas Savienotās Valstis	MABO – mājāsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas
CCoB – kapitāla saglabāšanas rezerve (<i>capital conservation buffer</i>)	MFI – monetārā finanšu iestāde
CCyB – pretcikliskā kapitāla rezerve (<i>countercyclical capital buffer</i>)	MI – mākslīgais intelekts
CET1 – pirmā līmeņa pamata kapitāls (<i>Common Equity Tier 1</i>)	NFS – nefinanšu sabiedrība
CDS – kredītriska apdrošināšanas cenas (<i>credit default swaps</i>)	NĪ – nekustamais īpašums
CSP – Centrālā statistikas pārvalde	NSFR – neto stabilā finansējuma rādītājs (<i>net stable financing ratio</i>)
DSTI – parāda apkalpošanas izdevumu un ienākumu attiecība (<i>debt-service-to-income</i>)	O-SII – cita sistēmiski nozīmīga iestāde (<i>other systemically important institution</i>)
DTI – parāda un gada ienākumu attiecība (<i>debt-to-income</i>)	ROA – aktīvu atdeve (<i>return on assets</i>)
EAAPI – Eiropas Apdrošināšanas un aroda pensiju iestāde (<i>European Insurance and Occupational Pensions Authority</i>)	ROE – kapitāla atdeve (<i>return on equity</i>)
EBI – Eiropas Banku iestāde (<i>European Banking Authority</i>)	SCR – maksātspējas rādītājs (<i>solvency capital ratio</i>)
ECB – Eiropas Centrālā banka (<i>European Central Bank</i>)	SCRR – saliktais cikliskā riska rādītājs
EEZ – Eiropas Ekonomikas zona	SI – solidaritātes iemaksa
EK – Eiropas Komisija	SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību
ES – Eiropas Savienība	SFPS – starptautiskie finanšu pārskatu standarti
ESRK – Eiropas Sistēmisko risku kolēģija (<i>European Systemic Risk Board</i>)	SNV – saistību nepildīšanas varbūtība (<i>probability of default</i>)
EURIBOR – eiro starpbanku aizņemšanās likme	SNZ – zaudējumi, kas var rasties saistību nepildīšanas gadījumā (<i>loss given default</i>)
FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija	SPCI – saskaņotais patēriņa cenu indekss
FSI – finanšu stresa indekss	SVF – Starptautiskais Valūtas fonds (<i>International Monetary Fund</i>)
GaR – <i>growth-at-risk</i> jeb potenciālā (vai gaidāmā) IKP pārmaiņu vērtība satricinājumu apstākļos	SyRB – sistēmiskā riska rezerve (<i>systemic risk byffer</i>)
IKP – iekšzemes kopprodukts	T1 – pirmā līmeņa kapitāls (<i>Tier 1</i>)
INK – ienākumus nenesošie kredīti	TC – kopējais kapitāls (<i>total capital</i>)
ISIN – starptautiskais vērtspapīru identifikācijas numurs (<i>International Securities Identification Number</i>)	TREA – kopējā riska darījumu vērtība (<i>total risk exposure amount</i>)
IT – informācijas tehnoloģijas	UIN – uzņēmumu ienākuma nodoklis
	VFPS – valsts fondēto pensiju shēma
	VID – Valsts ieņēmumu dienests

Kopsavilkums

Pasaulē turpinot pieaugt ģeopolitiskajai fragmentācijai, ir samilzusi nenoteiktība vairākās tautsaimniecības izaugsmi un finanšu stabilitāti nozīmīgi ietekmējošās jomās. Šis **nenoteiktības globālā un iekšzemes ietekme – kavēta ekonomiskās izaugsmes atjaunošanās un ekonomiskā noskaņojuma pasliktināšanās, pastiprinātas svārstības finanšu tirgos, kā arī kiberuzbrukumi un citi liela mēroga negaidīti traucējumi finanšu starpniecībā – rada sistēmisku risku arī Latvijas finanšu nozares stabilitātei.**

Latvijas kredītiestāžu tiešā finansiālā saikne ar ģeopolitiskā saspīlējuma epicentriem ir neliela. Pastiprinātā **nenoteiktība Latvijas tautsaimniecības attīstību un finanšu nozari būtiskāk ietekmē netieši**, t. sk., skarot tās NFS, kuras tirdzniecībā ar ASV ir iekļautas caur ražošanas ķēdēm. Vienlaikus saglabājas augsti kiberuzbrukumu un citu liela mēroga negaidītu finanšu infrastruktūras traucējumu riski. Ģeopolitiskie saspīlējumi vēl vairāk pastiprina nepieciešamību, t. sk. Eiropas līmenī, vairāk investēt drošībā un īstenot tautsaimniecības izaugsmi un noturību veicinošus pasākumus, kā arī mazināt ievainojamību, kas saistīta ar kiberuzbrukumiem un kritisko resursu pieejamību.

Vāja investīciju vide un nepietiekams kreditēšanas atbalsts investīcijām jau ilgu laiku ir nozīmīga sistēmiska strukturāla nepilnība, kas kavē Latvijas attīstību un konkurētspēju. Lai gan iekšzemes kreditēšana ir būtiski aktivizējusies, banku kredītportfeļa attiecība pret IKP Latvijā saglabājas ļoti zema. Investīcijas un kreditēšanu turpina ierobežot vairāki iepriekšējos finanšu stabilitātes pārskatos minēti strukturāli uzņēmējdarbības vides faktori, t. sk. ēnu ekonomika, būvniecības attīstība, cilvēkkapitāla un finanšu kapitāla tirgus. Turklāt augstas nenoteiktības un augošas ģeopolitiskās fragmentācijas apstākļos **investīcijas ilgtermiņa projektos ar augstu izaugsmes potenciālu, bet lielu atkarību no valsts politikas negatīvi ietekmē pārlicības trūkums par ilgtermiņā paredzamas valsts stratēģiskās attīstības politikas īstenošanu.**

Mājokļu pieejamība un to iegādes aktivitāte pakāpeniski atjaunojas, bet mājokļu cenu kāpuma temps saglabājas mērens. Iegādei pieejamo mājokļu skaits sāk samazināties, vienlaikus jauno mājokļu piedāvājums jau ilgu laiku ir nepietiekams, un iepriekš – augošu procentu likmju periodā – jaunu mājokļu būvniecība saruka. Tas turpmāk var radīt augšupvērstu spiedienu uz mājokļu cenām. **KNĪ nozarē atsevišķi finanšu rādītāji uzlabojās, taču dažiem tirgus dalībniekiem, galvenokārt tādiem, kuru KNĪ ir ar zemu energoefektivitāti, maksātnespējas riski pagaidām nemazinās.**

Latvijas aizņēmēju maksāspēja un noturība saglabājas labā līmenī. Mājsaimniecību ienākumi kopumā turpina augt straujāk par inflāciju, un to parāda maksājumu slogu pakāpeniski atvieglo procentu likmju samazinājums. Daļai mājsaimniecību maksāspēju uzlabo arī atvieglotā iespēja pārkreditēt savu hipotekāro kredītu pie cita aizdevēja un gūt labumu no hipotekārā kredīta pievienotās procentu likmes samazinājuma. NFS kopējā maksāspēja ir nedaudz uzlabojusies, un to parāda apkalpošanas spēja saglabājas labā līmenī. Tomēr **dažās NFS nozarēs finanšu situāciju pasliktina vājš ārējais pieprasījums un piesardzīgs iekšējais patēriņš.** Turpmāk negatīvāku ietekmi var radīt arī **nenoteiktība, tostarp attiecībā uz globālās tirdzniecības nosacījumiem.** Kredītiestāžu kredītportfeļa kvalitātes rādītāji saglabājas stabili vai nebūtiski uzlabojas, taču vāja ekonomiskā aktivitāte un augsta nenoteiktība uztur kredītriska līmeni paaugstinātu.

Latvijas finanšu sistēma saglabājas stabila, tostarp kredītiestāžu spēja absorbēt šokus ir laba un nebanku finanšu sektora pakalpojumu pieejamības nepārtrauktība ir augsta. Kredītiestāžu aizvien labā pelnītspēja palīdz saglabāt augstu kapitalizāciju, un to brīvprātīgās kapitāla rezerves ir pietiekamas, lai absorbētu potenciālus zaudējumus finansiālu šoku gadījumā. Arī kredītiestāžu noturība pret tirgus risku kopumā ir laba. Kredītiestāžu īstermiņa un ilgāka termiņa likviditātes rādītāji ir pietiekamā līmenī, un finansējuma un likviditātes riska līmenis kredītiestāžu sektorā saglabājas zems.

Latvijas Bankas makrouzraudzības politika kopumā ir vērsta uz noturības saglabāšanu. Pozitīvas neitrālas CCyB pieejas ietvaros stājusies spēkā CCyB bāzes norma. Tā papildus stiprina banku noturību un veido makrouzraudzības telpu, kas pieaugušās ārējās nenoteiktības apstākļos ir īpaši svarīgi. Vienlaikus, ņemot vērā būtiskos grozījumus Kapitāla prasību regulā un veicot gadskārtējo novērtējumu par piemērotām riska pakāpēm riska darījumiem, kuri nodrošināti ar Latvijā reģistrētu KNĪ hipotēku, 2024. gada decembrī Latvijas Banka nolēma vairs nepiemērot paaugstināto riska pakāpi šiem darījumiem. Uz aizņēmējiem vērstie instrumenti turpina veicināt atbildīgu un ilgtspējīgu kredītēšanas standartu ievērošanu.

Sistēmiskie riski un sistēmiskās ievainojamības Latvijas finanšu sistēmas stabilitātei

Sistēmiskie riski

Ilgstoši augstas nenoteiktības un ģeopolitiskās fragmentācijas globālā un iekšzemes ietekme:

Pasliktināts noskaņojums
tautsaimniecībā

Kavēta izaugsmes
atjaunošanās

Pastiprinātas finanšu
aktīvu cenu svārstības

Kiberuzbrukumi un citi liela mēroga negaidīti traucējumi finanšu starpniecībā,
kas var pasliktināt banku aktīvu kvalitāti un pelnītspēju

Potenciālās sistēmiskās ievainojamības

Ilgtnespējīga mājokļu tirgus attīstība, t. sk.
vājas investīcijas mājokļu fonda atjaunošanā

Ar klimata pārmaiņām saistītie un citi dabas
riski, t. sk. bioloģiskās daudzveidības zudums

Pārlicības trūkums par ilgtermiņā paredzamu valsts stratēģiskās attīstības politikas īstenošanu, kas
negatīvi ietekmē investīcijas svarīgos ilgtermiņa projektos ar augstu izaugsmes potenciālu, bet lielu
atkarību no valsts politikas

Kreditēstāžu noturība pret šokiem ir laba, jo tām kopumā ir pietiekamas
kapitāla un likviditātes rezerves

Makrouzraudzības politika vērsta uz noturības saglabāšanu

1 % CCyB norma pozitīvas neitrālas pieejas ietvaros papildus stiprina noturību.

Uz aizņēmējiem vērstie instrumenti veicina ilgtspējīgu kredītēšanas standartu ievērošanu.

Ieteikumi

- Jārisina strukturālās problēmas investīciju un uzņēmējdarbības, t. sk. būvniecības, un darbaspēka pieejamības jomā.
- Mērķtiecīgi un ilgtermiņā paredzami jāīsteno skaidri definēta un konsekventi komunicēta valsts attīstības stratēģiskā politika, lai veicinātu investīcijas stratēģiskajās attīstības jomās.
- Jānodrošina efektīvāks un mērķtiecīgāks valsts atbalsts kredītu pieejamībai uzņēmumiem stratēģiskajās attīstības jomās un MVU.
- Jāveicina uzņēmumu un iedzīvotāju finanšu pratība.
- Jāsamazina nodevas īpašuma tiesību nostiprināšanai zemesgrāmatā fiziskām personām standarta likme līdz 0.5 %. Samazinājumu varētu īstenot pakāpeniski atkarībā no valsts budžeta iespējām, sākotnēji samazinot likmi visām ģimenēm ar bērniem.

1. Makrofinansiālā vide un aizņēmēju maksātspēja

Ārējā makrofinansiālā vide

Sagatavoja Andrejs Semjonovs

Piezīme. Šajā iedaļā galvenokārt ir analizēta globālo norišu ietekme ne tikai uz Latviju, bet arī uz Latvijas tautsaimniecībai un finanšu sektoram nozīmīgākajiem reģioniem – Eiropas Savienību un Ziemeļvalstīm.

Samilzušās nenoteiktības apstākļos palielinājušies globālo tautsaimniecības izaugsmi un finanšu stabilitāti apdraudošie riski – t. sk. krasu finanšu tirgus svārstību, aizņēmēju ievainojamības, kiberuzbrukumu un citu liela mēroga negaidītu finanšu starpniecības traucējumu iespējamās pastiprināšanās dēļ. Eirozonas banku sektora noturība pret šokiem kopumā ir laba, to balsta augsta banku likviditāte un kapitalizācija, kā arī līdz šim noturīgi laba peļnītspēja un ierobežots kredītriska pieaugums.

Ir samilzusi nenoteiktība vairākās pasaules tautsaimniecības izaugsmi un finanšu stabilitāti ietekmējošās jomās, t. sk. tirdzniecības politikā, finanšu nozares regulācijā, fiskālajā politikā, kā arī jaunās ASV valdības īstenotajā ārpolitikā. Šajos apstākļos ir būtiski palielinājušies finanšu tirgu kraso svārstību, vājākas tautsaimniecības attīstības, kā arī aizņēmēju, it sevišķi rūpniecības nozares NFS, ievainojamības riski.

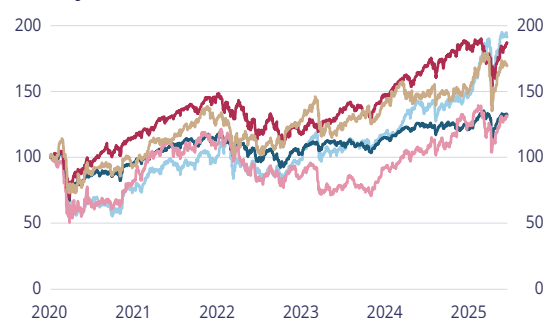
ASV valdības komunikācija par tirdzniecības tarifiem ir izraisījusi būtiskas svārstības globālajos finanšu tirgos (1.1. att.). **Turpmāku negaidītu globāli nozīmīgu pārmaiņu veicinātu vērtspapīru vērtības svārstību iespējamība saglabājas augsta. Banku akciju cenu krituma gadījumā var pasliktināties banku iespējas piesaistīt finansējumu kapitāla tirgos.**

Krasas finanšu tirgus svārstības var būtiski pasliktināt eirozonas nebanku finanšu sektora finansiālos rādītājus. Aptuveni puse no eirozonas nebanku finanšu sektora turējumā esošo Eiropas akciju emitentiem ir

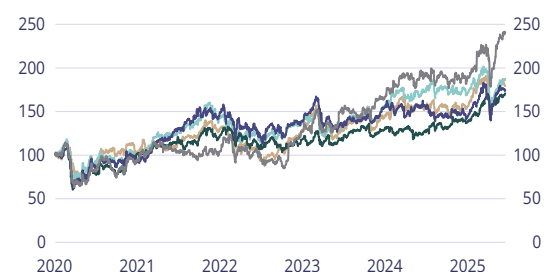
1.1. attēls

Akciju indeksu un Ziemeļvalstu banku akciju cenu dinamika (laikrindas sākums = 100)

a) Akciju indekss

b) Ziemeļvalstu banku akciju indeksi

— Swedbank AB — SEB AB
— DNB BANK ASA — Nordea Bank Abp
— Danske Bank A/S

Avots: Bloomberg.

atkarīgi gan no eksporta uz ASV, gan no importa no ASV¹. Augošas tirdzniecības fragmentācijas un saspīlējumu apstākļos ir augsts šo akciju vērtības samazinājuma risks. Turklāt nebanku finanšu sektoram kopumā, t. sk. Latvijā, ir raksturīgs augsts starptautisku investīciju īpatsvars, kas palielina to pakļautību globālām finanšu tirgus svārstībām.

Augoša transatlantisko tirdzniecības attiecību saspīlējuma un tā eskalācijas riska ietekmē nozīmīgāki kļuvuši tie riski, kuri ir saistīti ar atsevišķu Eiropas banku nepietiekamo ASV dolāru likviditātes segumu.

¹ Plašāk sk. ECB Financial Stability Review May 2025.

Saskaņā ar EBA ziņojumu² 60 no 267 kredītiestādēm ar būtisku riska darījumu apmēru ASV dolāros to ASV dolāru NSFR 2023. gada decembrī bija mazāks par 100 %. Tas palielina šo banku ievainojamību pret ASV dolāra likviditātes samazinājuma riskiem. Savukārt katrā no Ziemeļvalstīm kredītiestāžu kopējais ASV dolāru NSFR būtiski pārsniedza 100 %, mazinot to īstermiņa finansējuma riskus.

Pastāvīgi augstā nenoteiktība kavē eirozonas ekonomiskās izaugsmes atjaunošanos. Saskaņā ar SVF aprīļa prognozēm pasaules tautsaimniecības izaugsme 2025. gadā palēnināsies un arī 2026. gadā būs zemāka nekā 2024. gadā. ECB izaugsmes prognozes eirozonai 2025. un 2026. gadam martā atkārtoti koriģētas uz leju (1.2. att. a) panelis) galvenokārt augstas nenoteiktības apstākļos lēnāk augošu investīciju un eksporta dēļ. Turklāt ekonomisko izaugsmi eirozonā vēl vairāk var pavājināt iespējamie ASV tirdzniecības tarifi (1.2. att. b) panelis).

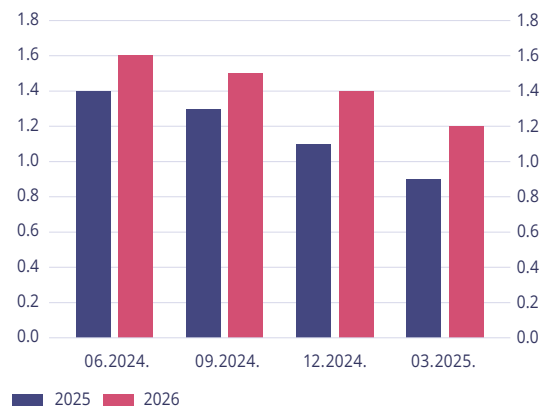
Tirdzniecības konfliktu saasināšanās var nozīmīgi pasliktināt eirozonas aizņēmēju maksātpēju, it sevišķi apstrādes rūpniecības sektorā. Daļa no eirozonas apstrādes rūpniecības NFS ir atkarīgas no ASV ne vien kā no noieta tirgus, bet arī kā no izejmateriālu piegādātāja. Būtisks maksātnespējas iestāšanās risks var rasties eirozonas automobiļu ražotājiem – tos negatīvi ietekmē ne tikai ASV ievadmu tarifi un būtiskas to akciju vērtības svārstības finanšu tirgos, bet arī augoša Ķīnas konkurence un relatīvi augstas energoresursu izmaksas. Eirozonas valstu kopējā tautsaimniecībā un banku ekspozīciju apmērā relatīvi nozīmīga loma ir Vācijas autoražotājiem. Vācijas kredītiestāžu pelnītspējas riskus papildus palielina tas, ka to izsniegto kredītu kvalitāte kopumā arvien nedaudz pasliktinās KNĪ segmentā³. Eirozonas apstrādes rūpniecības sektora maksātpējas pasliktināšanās var negatīvi ietekmēt to piegādes ķēdēs esošās NFS.

Ģeopolitiskās spriedzes apstākļos drošība ir finanšu stabilitātes priekšnoteikums. Tādējādi Latvijā un visā Eiropā ir svarīgi turpināt investīciju kāpināšanu aizsardzībā. Lielākas investīcijas aizsardzībā veicinās tautsaimniecības aktivitāti, taču veids, kā šie izdevumi tiks finansēti, un tas, kā un cik ātri tiks palielināta militārā ražošana, var ietekmēt visu Eiropas valstu

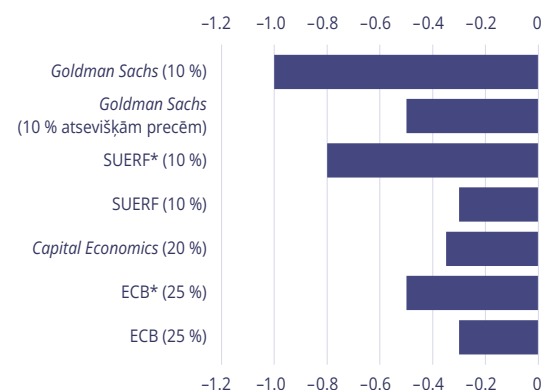
1.2. attēls

ECB eirozonas izaugsmes prognozes un dažādu institūciju prognozes par ASV ievadmu tarifu iespējamo ietekmi

a) ECB prognozes eirozonas IKP izaugsmei 2025. un 2026. gadā, kuras veiktas periodā no 2024. gada jūnija līdz 2025. gada martam (%)

b) Dažādu institūciju prognozes par ASV ievadmu tarifu ietekmi uz eirozonas izaugsmi 2025. gadā; tarifu apmēra pieņēmums iekavās (%)

Piezīme. Attēla b) panelī * atspoguļota ietekme uz izaugsmi, iekļaujot pieņēmumu par eirozonas atbildes tarifu ieviešanu. *Capital Economics* prognoze ir par ietekmi uz izaugsmi tuvākajos ceturkšņos. Tarifu ietekmes prognozes sniegtas dažādos laikposmos (*Goldman Sachs* – 2024. gada novembrī, *SUERF* – 2025. gada februārī, *Capital Economics* – 2025. gada aprīlī, *ECB* – 2025. gada martā).

Avoti: ECB, Goldman Sachs, SUERF, Capital Economics.

aizņemšanās izmaksas un iespējas atbalstīt tautsaimniecību satricinājumu gadījumā.

Ģeopolitisko saspīlējumu ietekmē turpina pieaugt sistēmiski riski saistībā ar kiberuzbrukumiem un citiem liela mēroga negaidītiem traucējumiem finanšu starpniecībā reģionā un globāli. Ģeopolitiskā fragmentācija klimata jautājumos vājina centienus mazināt klimata pārmaiņas un veicina finanšu stabilitātes riskus nākotnē.

² Sk. EBA 2025. gada aprīļa ziņojumu "Analysis on EU/EEA banks funding structure and their dependence on asset and liability exposures in foreign currency".

³ Saskaņā ar EBI datiem Vācijā 2024. gada 4. ceturksnī KNĪ izsniegto INK īpatsvars kopējā KNĪ izsniegto kredītu portfeli bija 5.9 %.

Latvijas un citu ES valstu banku sektora noturība pret šokiem kopumā ir laba. To balsta banku augstā likviditāte un kapitalizācija (1.3. att.), kā arī līdz šim noturīgi laba peļņitēspēja un ierobežots kredītriska pieaugums. Valstīs, kurās līdzīgi kā Latvijā kredītu cenošanā dominē mainīgās procentu likmes, banku peļņitēspēja turpmāk mazināsies, taču joprojām būs augstāka nekā laikā pirms procentu likmju celšanas. Savukārt gausākas ekonomiskās aktivitātes un aizņēmēju maksātnespējas risku pieauguma ietekmē var pieaugt līdz šim kopumā noturīgi zema kredītrisks (INK īpatsvars banku kredītportfeļos 2024. gadā pieaudzis minimāli, neliels kredītriska pieaugums arvien vērojams atsevišķos kredītportfeļa segmentos, piemēram, KNĪ un patēriņa kredītiem).

Iekšējā makrofinansiālā vide

Sagatavoja Valdis Grudulis un Jekaterina Petkeviča

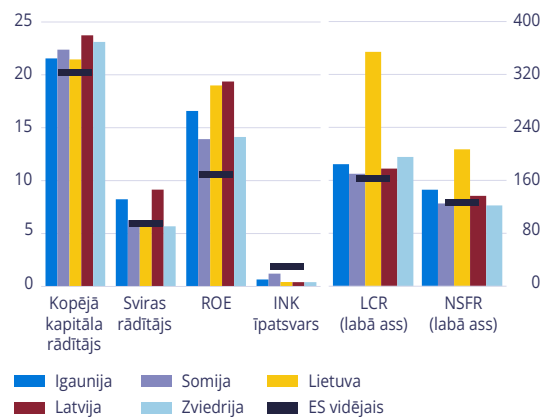
2024. gadā tautsaimniecības izaugsmi negatīvi ietekmēja neliels investīciju apjoms, vājš privātais patēriņš un ārējais pieprasījums. Gaidāms, ka augsta nenoteiktība un ģeopolitiskie saspīlējumi turpinās iegrožot izaugsmi 2025. gadā. Zems bezdarba līmenis uztur algu pieaugumu, kas mērenas inflācijas apstākļos stiprina māsaimniecību pirktpēju.

Vājš privātais patēriņš un ārējais pieprasījums, kā arī nelielais investīciju apjoms noteica Latvijas tautsaimniecības pavājināšanos 2024. gadā – IKP samazinājās par 0.4 % (salīdzināmajās cenās; sezonāli un kalendāri korigēti dati). Valdības patēriņa pieaugums un zema privātā patēriņa aktivitāte nekompensēja investīciju un eksporta samazinājumu. Saskaņā ar Latvijas Bankas 2025. gada jūnija prognozēm izaugsme šogad pakāpeniski atjaunosies (IKP pieaugs par 1.2 %) līdz ar patērētāju pirktpējas atjaunošanos un augošiem valdības tēriņiem. Taču atgūšanos kavē augstā nenoteiktība un izaugsmes vājināšanās reģionā, kas rada arī lejupvērstus prognozes riskus.

Kopējais noskaņojums 2024. gadā nedaudz uzlabojās, taču gan Latvijas uzņēmēju, gan patērētāju ekonomiskā noskaņojuma rādītāji joprojām bija zemāki par to ilgtermiņa vidējo vērtību (1.4. att.). Patērētāju noskaņojuma uzlabošanās veicināja pozitīvāks redzējums par pašreizējo un nākotnes finansiālo situāciju, kā arī optimisma atjaunošanās attiecībā uz lielākiem pirkumiem nākotnē. Uzņēmēju vidū noskaņojuma

1.3. attēls

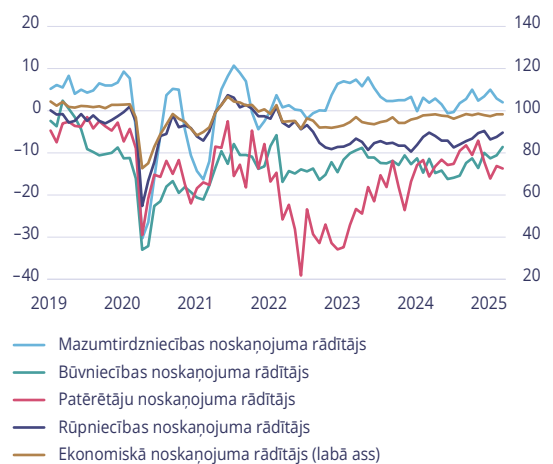
Latvijas un citu ES valstu banku galvenie kapitalizācijas, peļņitēspējas, kredītu kvalitātes un likviditātes rādītāji (2024. gada 4. ceturksnis; EBI lielāko banku izlase; %)

Avots: EBI.

1.4. attēls

Latvijas uzņēmēju ekonomiskā noskaņojuma rādītājs (100 = ilgtermiņa vidējā vērtība) **un nozaru noskaņojuma rādītāji** (punktos, atbilžu neto rezultāts)

Avots: EK.

rādītājiem pārsvarā bija augšupvērstā tendence, izņemot svārstīgo mazumtirdzniecības noskaņojuma rādītāju, ko negatīvi ietekmēja uzņēmēju redzējums par uzņēmējdarbības aktivitātes mazināšanos tuvākajos mēnešos.

Inflāciju Latvijā ietekmē globālo resursu cenu svārstības un iekšzemes algu dinamika, bet tā kopumā ir mērena. Inflācija kopš 2024. gada vidus pakāpeniski palielinājās, galvenokārt dārgākas pārtikas un lēnāk sarūkošu energoresursu cenu dēļ. Pakalpojumu cenu izaugsmi veicina kopumā aizvien spēcīga algu dinamika, un pakalpojumu cenas turpina augt nedaudz straujāk par vidējo inflāciju. Saskaņā ar Latvijas Bankas 2025. gada

jūnija prognozēm inflācija 2025. gadā joprojām būs paaugstināta (3.4 %) un turpmākajos divos gados saglabāsies mērena, nepārsniedzot 3 % (1.5. att.). Tomēr līdz ar saspīlējumiem starptautiskajā tirdzniecībā un ģeopolitikā palielinājušies straujāka globālo resursu cenu svārstīguma riski, kas var izraisīt straujāku inflāciju arī Latvijā.

Neraugoties uz nelielu atslābumu, darba tirgus saglabā noturību. Saskaņā ar Latvijas Bankas 2025. gada jūnija prognozēm bezdarba līmenis 2025.–2027. gadā saglabāsies zems⁴. Vienlaikus algu kāpums⁵ kļūs mērenāks – to šogad ietekmēs sabiedriskā sektora atalgojuma pieauguma ierobežojumi. Kopumā algu pieaugums uzturēs mājsaimniecību maksātspējas uzlabošanu, tomēr augošās darbaspēka izmaksas vājās ekonomiskās aktivitātes apstākļos rada papildu izaicinājumus NFS pelnītspējai.

Lai gan kreditēšana mēreni pieaug, investīciju aktivitāte un kreditēšanas atbalsts investīcijām ilgstoši saglabājas zems, ierobežojot tautsaimniecības attīstību un konkurētspējas palielināšanos. Kavēšanās ES fondu projektu un *Rail Baltica* īstenošanā, kā arī augstā nenoteiktība mazināja investīciju līmeni 2024. gadā. Ģeopolitiskā spriedze un augstā nenoteiktība turpinās iegrožot investīciju izaugsmi, tomēr valdības iecerētās investīcijas aizsardzībā un Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plānā iekļauto reformu un investīciju pasākumu ieviešanas termiņa tuvošanās (2026. gada augusta beigās), kā arī zemākas kredītu procentu likmes var sniegt papildu impulsu investīciju aktivitātes pieaugumam tuvākajos gados.

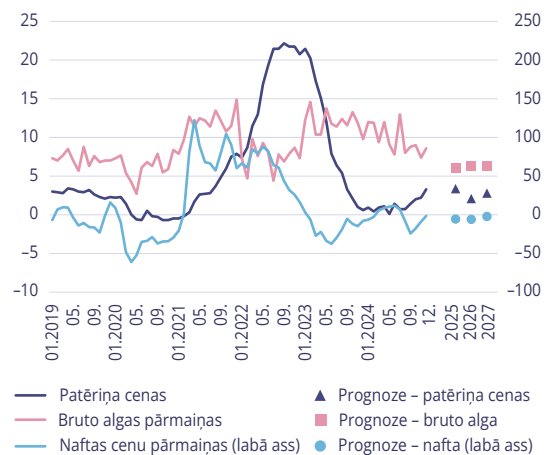
2024. gadā budžeta deficīts 1.8 % apmērā bija mazāks, nekā iepriekš prognozēts. To ietekmē gan lielāki ieņēmumi, gan mazāki izdevumi. Saskaņā ar Latvijas Bankas 2025. gada jūnija prognozēm 2025. gadā budžeta deficīts sasniegs 3.2 % no IKP, un līdz 2027. gada beigām valsts parāda attiecība pret IKP pietuvosies 50 % robežai. Tas palielinās parāda apkalpošanas izmaksas. Tādējādi pasaulē valdošās augstās nenoteiktības apstākļos ir svarīgi pārskatīt un pārstrukturēt valsts izdevumus, īstenojot ilgtspējīgu fiskālo politiku.

⁴ Latvijas Bankas 2025. gada jūnija bezdarba līmeņa prognozes ir 6.9 %, 6.7 % un 6.5 % attiecīgi 2025., 2026. un 2027. gadā.

⁵ Saskaņā ar CSP apkopotajiem datiem 2024. gadā sabiedriskajā sektorā nodarbināto vidējā bruto alga pieauga par 12.2 %, bet privātajā sektorā – par 8.7 %.

1.5. attēls

Patēriņa cenu, bruto vidējās darba algas un Brent naftas cenu gada pārmaiņas (%)

Piezīme. Naftas cenas izteiktas eiro pirms gada pārmaiņu aprēķināšanas.

Avoti: London Stock Exchange Group, CSP, Latvijas Bankas 2025. gada jūnija un ECB 2025. gada marta prognozes, Latvijas Bankas aprēķini.

Nī tirgus attīstība

Mājokļu tirgus aktivitāte pakāpeniski atjaunojas, vienlaikus saglabājoties mērenam mājokļu cenu kāpuma tempam. Noturīgs darba tirgus un zems mājsaimniecību parāda līmenis palīdz ierobežot tirgus svārstības un finanšu stabilitātes riskus. Mājsaimniecību maksātspējas uzlabošanās un procentu likmju samazināšanās ietekmē mājokļu pieejamību pieaug.

Lai arī aktivitāte KNĪ tirgū joprojām saglabājas zema, investoru noskaņojums pakāpeniski uzlabojas. Arvien lielāku nozīmi iegūst reģionālie tirgi ārpus Rīgas, kurus investori sāk uztvert kā perspektīvākus attīstības virzienus. Tas liecina, ka tirgus lejupslīde varētu būt sasniegusi zemāko punktu. Tomēr tirgus atgūšanos būtiski ierobežo ģeopolitiskā nenoteiktība. Energoefektivitāte kļūst par izšķirošu faktoru, īrniekiem izvēloties telpas ne tikai biroju, bet arī rūpniecības un nolikta telpu segmentā, kur tās nozīme turpina pieaugt. Kaut arī kopējais KNĪ nozares finanšu stāvoklis uzrāda uzlabošanās pazīmes, atsevišķiem tirgus dalībniekiem, galvenokārt tādiem, kuru KNĪ objekti ir ar zemu energoefektivitāti, maksātnespējas riski pagaidām nemazinās.

Mājokļu tirgus

Sagatavoja Valdis Grudulis

2024. gadā NĪ tirgū kopējā darījumu aktivitāte stabilizējās, un 2. pusgadā NĪ darījumu skaits pieauga⁶. Lielākais aktivitātes kāpums bija darījumiem ar dzīvokļiem. Tomēr **aktivitātes atjaunošanās nav vērojama visā tirgū** – zemes iegādes darījumu skaits kopumā turpināja sarukt⁷ (1.6. att.).

Mājsaimniecību maksāspējai pakāpeniski uzlabojoties un mājokļa kredītu procentu likmēm samazinoties, mājokļu iegādes aktivitāte 2024. gadā kopumā pieauga par 4.4 % (1.7. att.). Lielākā daļa darījumu bija sērijveida dzīvokļu segmentā, īpaši Rīgā, kur šā segmenta darījumi veidoja 50 % no visiem darījumiem. Reģionos darījumu skaits ar sērijveida dzīvokļiem pieauga lēnāk. Lai gan darījumu apjoms jauno projektu segmentā 2024. gada laikā turpināja sarukt, pēdējo mēnešu dati liecina par nelielu atkopšanos. Kaut arī mājokļu kredīvēšana būtiski aktivizējusies, mājsaimniecību parādsaistību līmenis saglabājas zems. Tas kopā ar noturīgu algu pieaugumu ierobežo strauju pārmaiņu risku mājokļu tirgū.

Pakāpeniski atjaunojoties aktivitātei mājokļu tirgū, iegādei pieejamais mājokļu skaits sāk samazināties, un tas turpmāk varētu radīt augšupvērstu spiedienu uz mājokļu cenām. Pēdējo triju gadu laikā pārdošanas sludinājumos piedāvāto mājokļu skaits strauji palielinājās. Pieaugums bija vērojams visos segmentos, sērijveida dzīvokļu pārdošanas sludinājumu skaitam krasāk palielinoties 2022. gadā (1.8. att.). Tomēr līdz ar tirgus aktivitātes atgūšanos 2025. gada sākumā sludinājumos piedāvāto dzīvokļu skaits sāk samazināties visos segmentos.

Mājokļu cenu pieauguma temps kopumā saglabājas mērens. 2024. gadā CSP mājokļu cenu indekss bija par 4.4 % augstāks nekā 2023. gadā. Straujais jauno mājokļu cenu kāpuma temps samazinās, savukārt sērijveida dzīvokļu cenu līmenis ilgstoši saglabājas nemainīgs.

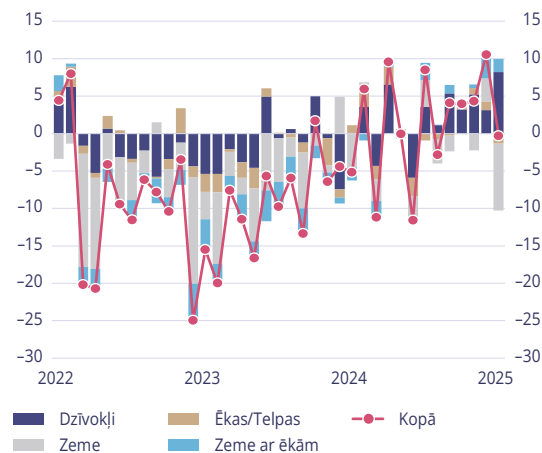
Augošu procentu likmju periodā jaunu mājokļu būvniecības aktivitāte samazinājās. SIA "Colliers International Advisors" apkopotie dati liecina, ka

⁶ Saskaņā ar Latvijas Atvērto datu portāla NĪ pirkumu datu statistiku 2024. gada 2. pusgadā NĪ darījumu skaits pieauga par 5.9 % salīdzinājumā ar 2023. gada atbilstošo periodu.

⁷ Saskaņā ar Latvijas Atvērto datu portāla NĪ pirkumu datu statistiku 2024. gadā zemes iegādes darījumu skaits samazinājās par 2.7 % salīdzinājumā ar 2023. gadu.

1.6. attēls

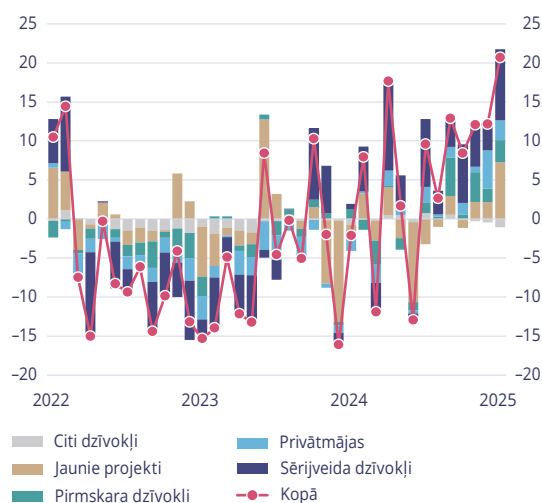
Kopējā NĪ darījumu skaita gada pārmaiņas (%)

Avoti: Latvijas Atvērto datu portāls un Latvijas Bankas aprēķini.

1.7. attēls

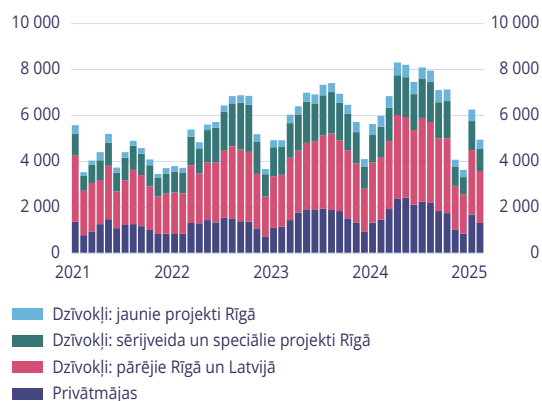
Mājokļu NĪ darījumu skaita gada pārmaiņas (%)

Avoti: Latvijas Atvērto datu portāls un Latvijas Bankas aprēķini.

1.8. attēls

Dzīvokļu un privātmāju pārdošanas sludinājumu skaits

Avoti: sludinājumu portāli (ss.com, city24.lv, inch.lv) un Latvijas Bankas aprēķini.

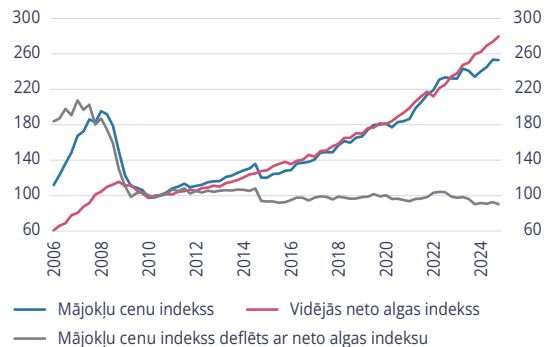
2024. gadā jauno dzīvokļu skaits, kas papildināja NĪ tirgu, saruka par 35 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, savukārt 2025. gadā gaidāma mērena dzīvokļu būvniecības aktivitātes atjaunošanās⁸.

Lai nodrošinātu ilgtspējīgu un efektīvu jaunu mājokļu piedāvājuma atjaunošanos, īpaši būtiski ir mazināt administratīvos šķēršļus būvniecības procesā. Latvijas Banka jau ilgstoši to ir akcentējusi, un valdība nesen ir nolēmusi to īstenot⁹. Papildus administratīvo prasību mazināšanai ir iespējas arī atvieglot un paātrināt administrēšanas procesu, mazinot būvniecības procesā iesaistīto resursu patēriņu, piemēram, uzlabojot informācijas apmaiņas procesus¹⁰ ar Būvniecības informācijas sistēmu. Vienlaikus ir svarīgi turpināt īstenot 2024. gadā apstiprināto 60 pasākumu plānu NĪ attīstīšanas jomā¹¹, lai mazinātu strukturālās nepilnības būvniecības sektorā.

Kopš 2023. gada **darba algu kāpums apsteidz mājokļu cenu pieaugumu. To noteikusi galvenokārt mājokļu cenu pieauguma tempa mazināšanās**. Tas ir uzlabojis mājokļu pieejamību (1.9. att.). Turklāt 2024. gada sākumā atvieglotie uz ienākumiem balstītie kredītēšanas standarti kredītiem, kas izsniegti energoefektīva mājokļa iegādei¹², papildus veicinājuši jauno mājokļu pieejamību – tā kopumā atgriezies līmenī, kāds bija raksturīgs pirms straujā procentu likmju kāpuma (1.10. att.).

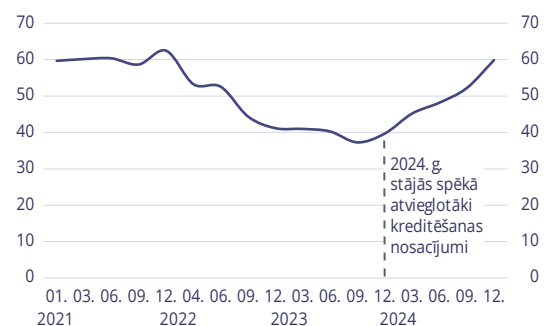
Dzīvokļu īres tirgus kopumā saglabājas stabils, tomēr ierobežotais jauno mājokļu piedāvājums turpina radīt augšupvērstu spiedienu uz īres cenām, īpaši jauno projektu segmentā, kur īres cenu kāpums ir bijis straujāks.¹³ Vienlaikus saskaņā ar sludinājumu platformu datiem¹⁴ 2024. gada gaitā Rīgā bija vērojama īres sludinājumu skaita lēna samazināšanās.

1.9. attēls

Mājokļu pieejamība (2010=100)

Avoti: CSP un Latvijas Bankas aprēķini.

1.10. attēls

Maksimālā dzīvokļa platība Rīgā, ko vidējās algas saņēmējs var iegādāties jaunajā projektā ar bankas līdzfinansējumu (m²)

Pieņēmumi: vienādo maksājumu grafiks, 30 gadu termiņš, 15 % iemaksa, pievienotā likme 2 % (2024. g. decembrī atbilstoši likmju samazināšanās tendencei piemērota 1.5 % pievienotā likme) + aktuālais 6 mēnešu EURIBOR.

Avoti: CSP, ECB, SIA "ARCO REAL ESTATE" un Latvijas Bankas aprēķini.

Komercīpašumu tirgus

Sagatavoja Jekaterina Petkeviča

2024. gadā investīciju aktivitāte Latvijas KNĪ tirgū sasniedza zemāko līmeni pēdējo 10 gadu laikā.

Saskaņā ar SIA "Colliers International Advisors" aplēsēm kopējais darījumu apjoms bija vien 133 milj. eiro¹⁵ un 79 % no šā apjoma nodrošināja Baltijas valstu investoru darījumi. Tāpat kā citās Baltijas valstīs, arī Latvijā KNĪ tirgū dominē vietējie investori, un pašlaik nav vērojama strauja ārvalstu investoru intereses atjaunošanās. Vienlaikus investoru noskaņojumu ietekmē augoša ģeopolitiskā nenoteiktība un brīvo platību palielināšanās noteiktos tirgus segmentos. Tomēr saskaņā ar SIA "Colliers International Advisors" prognozēm **2025. gadā tirgus aktivitāte uzlabosies** – investīciju apjoms

⁸ SIA "Colliers International Advisors" [Mājokļu tirgus pārskats, Rīgas reģions, 2024.](#)

⁹ Informatīvais ziņojums "Par prioritārajiem pasākumiem birokrātijas mazināšanai 2025. gadā".

¹⁰ Ieviešot ģeneratīvo virtuālo asistentu (t. sk., piedāvājot daļēji aizpildītus iesniegumus), datu priekšielases rīku ar noteikumos balstītu (rules-based) MI atbalstu (mazina kļūdu skaitu saskaņošanas procesā un novērš atkārtota saskaņošanas procesa nepieciešamību) un MI balstītu rīku, kas atpazīst informāciju dažādos formātos (attēls, sistēmu faili) un spēj to pārvērst Būvniecības informācijas sistēmas videi atbilstošā informācijā.

¹¹ Informatīvais ziņojums "Par rīcības plānu administratīvā sloga mazināšanai nekustamo īpašumu attīstīšanas jomā".

¹² Vairāk sk. K. Bojāre, "Atvieglotas kredīta izsniegšanas prasības energoefektīva mājokļa iegādei", 02.07.2024.

¹³ Saskaņā ar tīmekļvietnes [CenuBanka.lv](#) datiem īres maksas Rīgā 2024. gada laikā jauno projektu dzīvokļiem pieauga par 12–13 %, sērīveida dzīvokļiem – par 8 %.

¹⁴ Latvijas Bankas apkopotie tīmekļa skrāpēšanas (web scraping) dati no sludinājumu platformām ss.com un city24.lv.

¹⁵ Par 41 % mazāk nekā 2023. gadā.

pakāpeniski pieaugs un gadā kopā var sasniegt 300 milj. eiro. **Atgūšanos veicinās labvēlīgāki finansēšanas nosacījumi un inflācijas spiediena uz nomnieku finansiālo stāvokli mazināšanās.**

Kredītu procentu likmju pakāpenisks kritums varētu radīt gaidāmās ienesīguma likmes sarukumu KNĪ segmentā, tādējādi palielinot KNĪ cenas un tirgus vērtības. Tomēr, darījumu aktivitātei pieaugot pakāpeniski, visticamāk, gaidāmās ienesīguma likmes sarukums nebūs ātrs, un KNĪ objektu vērtība šogad būtiski nemainīsies. Pat tad, ja KNĪ vērtība samazinātos, tas neradītu būtisku maksātnespējas risku pieaugumu, ieķīlātā KNĪ tirgus vērtībai būtiski pārsniedzot attiecīgā kredīta atlikumu. Vidēji **NĪ nozarei izsniegto kredītu attiecība pret nodrošinājuma vērtību ir 47 %, un aptuveni divas trešdaļas no NĪ nozares kredītportfeļa veido aizņēmumi, kuru kredīta un nodrošinājuma vērtības attiecība nepārsniedz 60 %.** Gaidāms, ka NĪ nozares maksātnespējas riski mazināsies līdz ar gaidāmo KNĪ vērtības palielinājumu.

Lai gan procentu likmju samazinājums aizņēmēju maksājumus atspoguļojas ar zināmu laika nobīdi un straujš uzlabojums aizņēmēju spējā segt parāda maksājumus sākotnēji netika prognozēts, **2024. gadā KNĪ segmentā bija vērojamas parāda apkalpošanas spējas pirmās atgūšanās pazīmes**¹⁶. Tā kā nozares apgrozījums bija gandrīz nemainīgs, šo atgūšanos veicināja labāka rentabilitāte. Neraugoties uz maksājumu disciplīnas pasliktināšanās riskiem, KNĪ tirgū nav novērots nedz piespiedu pārdošanas darījumu, nedz arī problemātisko kredītu īpatsvara pieaugums (INK 2024. gada beigās – 1.8 %). Tas liecina, ka **NĪ nozares aizņēmēju parāda maksājumu disciplīna pagaidām ir bijusi laba.**

Nemot vērā procentu likmju samazināšanos, KNĪ vērtības stabilizāciju un banku augošo kredītešanas aktivitāti, **uzņēmumiem uzlabojas iespējas refinansēt esošos KNĪ finansēšanai izmantotos kredītus.**

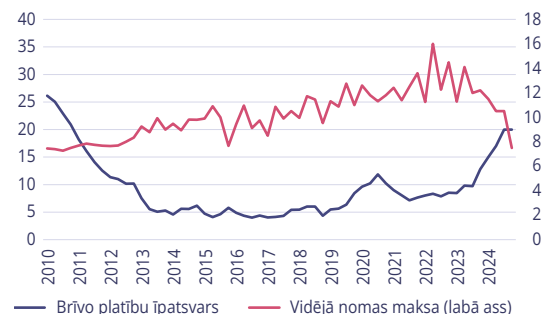
Reaģējot uz cikliskiem un strukturāliem riskiem, KNĪ tirgus pielāgojas pieprasījuma pārmaiņām. **Biroju, kā arī rūpniecības un noliktavu telpu segmentos pieaug pieprasījums pēc mazākām, energoefektīvām un videi draudzīgām platībām.** Tā rezultātā biroju segmentā īrnieku piesaistei lielām A klases platībām

ir nepieciešams ilgāks laiks, savukārt rūpniecības un noliktavu telpu sektorā pieaug interese par daudzfunkcionālajām biroju un noliktavu ēkām, kurās vienā objektā apvienotas veikala, biroja un noliktavas funkcijas. Tāpat kā biroju telpu tirgū, arī rūpniecības un noliktavu segmentā arvien izteiktāka kļūst nomas likmju atšķirība starp energoefektīvām jaunbūvēm¹⁷ un novecojušām telpām. To galvenokārt nosaka būtiskas komunālo izmaksu atšķirības.

B klases biroju telpu segmentā turpina pieaugt maksātnespējas riski, ko veicina samazināts pieprasījums pēc energoneefektīvām telpām, kā arī strukturālie faktori. Tas atspoguļojas augošā neiznomāto telpu īpatsvarā un zemākās nomas maksās (1.11. att.). Vienlaikus šim tirgus segmentam banku izsniegto kredītu īpatsvars ir ierobežots, tādējādi mazinot iespējamos riskus finanšu stabilitātei.

1.11. attēls

B klases biroju brīvo telpu īpatsvars un vidējā nomas maksa Rīgā (neprestīžā novietojumā) (% eiro/m²)

Avoti: SIA "Colliers International Advisors", SIA "LATIO".

Augstās būvniecības izmaksas, tostarp augošās darba algas, būtiski ierobežo jaunu projektu attīstību biroju telpu segmentā. Saskaņā ar SIA "Colliers International Advisors" novērtējumu nomas maksu līmenis, kas nodrošinātu investīciju atdevi, pastāvēt pašreizējam būvniecības izmaksu līmenim, šobrīd ir pārāk augsts un nav konkurētspējīgs. Tas padara jaunas būvniecības uzsākšanu ekonomiski nepamatotu. Tāpēc attīstītāji nesteidzas īstenot projektus, izvēloties gaidīt labvēlīgākus tirgus apstākļus. Tas, visticamāk, radīs nomas maksu plaisu starp jaunbūvētiem un iepriekš uzbūvētiem A klases biroju projektiem.

Atšķirības nākotnes attīstības plānos lielā mērā noteiks brīvo platību īpatsvara pārmaiņas dažādos tirgus segmentos. Rūpniecības un noliktavu telpu

¹⁶ Saskaņā ar CSP NFS apsekojuma datiem 2024. gadā NĪ nozares uzņēmumiem procentu seguma rādītājs (peļņas pirms procentu maksājumiem un nodokļiem attiecība pret kopējiem procentu maksājumiem) uzlabojās no 2.05 līdz 2.59 reizēm.

¹⁷ T. sk. jaunbūvēm ar paaugstināto energoefektivitātes klasi un atbilstošām ilgtspējības standartiem, ko apliecina sertifikācija.

segmentā vadošie attīstītāji jau ir paziņojuši par vairākiem jauniem projektiem, kas pašlaik atrodas plānošanas stadijā un kas nākotnē palielinās pieejamo platību apjomu. Savukārt biroju telpu tirgū nozīmīgs jauno platību pieaugums prognozēts vien 2027.–2028. gadā, tādējādi tuvākajos gados A klases biroju segmentā paredzams pakāpenisks brīvo platību samazinājums. Nomas maksas abos segmentos pašlaik saglabājas bez būtiskām pārmaiņām.

Ņemot vērā mājāsaimniecību atturīgo patēriņu, mazumtirdzniecības segmentā saglabājas piesardzība attiecībā uz jaunu projektu īstenošanu un tirdzniecības platību paplašināšanu. Mazumtirdzniecības telpu nomnieki koncentrējas uz efektivitātes paaugstināšanu – tiek optimizētas platības un samazināts tirdzniecības vietu skaits. Tāpat kā biroju telpu segmentā, arvien biežāk platības aizņem iepriekš netipiski nomnieki – piemēram, medicīnas pakalpojumu sniedzēji un dažādu citu nozaru uzņēmumi. **Vienlaikus arvien lielāku nozīmi iegūst reģionālie tirgi ārpus Rīgas**, jo mazumtirgotāji aktīvi meklē jaunus stratēģiskus izvietojumus ārpus piesātinātajiem lielo pilsētu tirgiem. **Baltijā investoru pieprasītākais ir mazumtirdzniecības telpu segments**¹⁸.

Viesnīcu segments pakāpeniski atgūstas – palielinās gan viesnīcu noslodze, gan apkalpoto viesu skaits, tomēr kopējā aktivitāte joprojām nesasniedz līmeni, kāds bija pirms pandēmijas.

Aizņēmēju finansiālā ievainojamība

Mājāsaimniecību ienākumiem augot straujāk par inflāciju, mājāsaimniecību finansiālā situācija turpina uzlaboties. Parāda maksājumu sloga kāpumu un tā ietekmi uz mājāsaimniecību maksātspēju ierobežo procentu likmju pakāpeniska samazināšanās. Savukārt mājāsaimniecību ienākumu noturīgumu veicina stabils darba tirgus un joprojām zema mājāsaimniecību parādsaistību līmenis. Mājāsaimniecību maksājumu disciplīna saglabājas ļoti laba.

NFS kopējā maksātspēja ir nedaudz uzlabojusies, un to parāda apkalpošanas spēja saglabājas labā līmenī, neraugoties uz joprojām samērā augstiem procentu maksājumiem. Tomēr atsevišķās NFS

nozārēs finanšu situāciju pasliktina vājš ārējais pieprasījums un piesardzīgs iekšējais patēriņš.

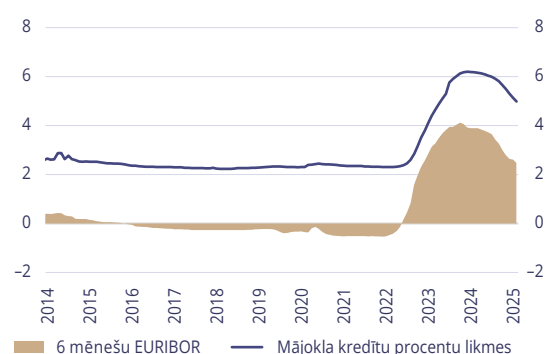
Mājāsaimniecību maksātspēja

Sagatavoja Valdis Grudulis

Mājāsaimniecību finansiālā situācija kopumā turpina pakāpeniski uzlaboties, darba algu kāpumam apsteidzot patēriņa cenu pieaugumu. Latvijas Bankas 2025. gada jūnija prognozes liecina, ka kopējie mājāsaimniecību rīcībā esošie ienākumi turpinās augt straujāk par inflāciju arī 2026. un 2027. gadā.

2024. gadā, kad EURIBOR likmes joprojām bija vēsturiski augstos līmeņos, **valsts īstenotā hipotekāro kredītu ņēmēju atbalsta programma mazināja mājāsaimniecību maksājumu slogu**. Kredītņēmējiem izmaksātais atbalsta apjoms sasniedza 79 milj. eiro jeb 12 % no mājāsaimniecību kopējiem procentu maksājumiem banku un nebanku kredītētājiem. Tas palīdzēja ierobežot mājāsaimniecību maksātnespējas riska pieaugumu. Ņemot vērā līdzšinējo likmju samazinājumu, atbalsta programmas apturēšana 2025. gadā nav būtiski palielinājusi mājāsaimniecību maksātnespējas risku (1.12. att.). Daļai mājāsaimniecību maksātspēju uzlabos hipotekāro kredītu pievienotās likmes samazinājums¹⁹, ko veicina atvieglota hipotekārā pārkreditēšana.

1.12. attēls
Izsniegto mājokļa kredītu procentu likmes un 6 mēnešu EURIBOR likmes (%)

Avoti: ECB, Latvijas Bankas aprēķini.

Daļai no mājāsaimniecībām kredītņēmējām maksātnespējas riski ir ļoti zemi, par ko liecina, piemēram, mājāsaimniecību noguldījumu MFI²⁰ un mājokļa

¹⁸ Saskaņā ar SIA "Colliers International Advisors" datiem 2024. gadā šis segments veidoja pusi no kopējā investīciju apjoma visās trijās Baltijas valstīs.

¹⁹ Saskaņā ar Latvijas Bankas Kredītu reģistra informāciju 2025. gada pirmajos četros mēnešos pievienotā procentu likme ir samazināta 6.3 tūkst. hipotekāro kredītu. Šo kredītu kopējā vērtība sasniedz teju 500 milj. eiro jeb 10 % no visa hipotekāro kredītu portfeļa Latvijā.

²⁰ Noguldījumu MFI 2025. gada aprīlī bija par 9.7 % lielāki nekā pirms gada.

kredītu pirmstermiņa atmaksu pieaugums (sk. iedaļu "Kredītrisks").

Monetārās politikas stingrības mazināšanās apstākļos mājāsaimniecību parāda maksājumu sloga pieauguma temps palēninājās. Parāda maksājumu sloga pieaugumu 2024. gadā noteica parādsaistību kopējā apjoma kāpums²¹ un atsaucis likmju pakāpeniska iecenošana kredītu kopējās likmēs. Parāda maksājumu sloga pieauguma negatīvo ietekmi uz tautsaimniecību un finanšu stabilitāti ierobežo noturīgs darba tirgus un vēl arvien zems mājāsaimniecību parāda līmenis (1.13. att.).

Mājāsaimniecību maksājumu disciplīna ir ļoti laba. Aprēķināto un atzīto mājāsaimniecību kredītu procentu maksājumu starpība ilgstoši saglabājas zema. Mājāsaimniecību ienākumiem turpinot palielināties un augstam uzkrājumu līmenim turpinot balstīt maksātspēju, maksājumu disciplīna šogad saglabāsies ļoti laba.

NFS maksātspēja

Sagatavoja Jekaterina Petkeviča

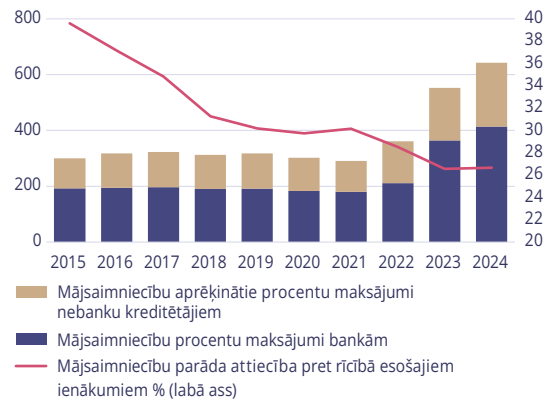
NFS finanšu rādītāji nav būtiski pasliktinājušies, izņemot kredītu apkalpošanas spēju, ko galvenokārt ietekmējuši augstie procentu maksājumi. NFS attīstību kavē gan augstie ģeopolitiskie riski un nenoteiktība, gan mājāsaimniecību piesardzīgais patēriņš un uzkrājumu veidošana. Par ražīgumu straujāk augošās darbaspēka izmaksas rada papildu šķēršļus NFS spējai nodrošināt augstu peļņu un vienlaikus mazina to konkurētspēju ārvalstu tirgos.

NFS kopējā apgrozījuma sarukumu 2024. gadā (-1.2 %) noteica apgrozījuma samazinājums lielākajās nozarēs – enerģētika (-22.6 %), transports un uzglabāšana (-6.8 %), apstrādes rūpniecība (-2.7 %), tirdzniecība (-0.5 %) (1.14. att.). Straujo apgrozījuma samazinājumu enerģētikas nozarē galvenokārt izraisīja zemākas energoresursu cenas, kas vienlaikus veicināja citu nozaru rentabilitāti. Transporta nozares aktivitāte pakāpeniski uzlabojas, taču, turpinoties dzelzceļa kravu apjomu kritumam²², tranzītu un transportu apkalpošanā apakšnozarēs situācija saglabājas sarežģīta.

²¹ Parāds MFI, līzings sabiedrībām, citiem nebanku finanšu nozares (ne līzings) dalībniekiem, uzņēmumiem un citām mājāsaimniecībām 2024. gada septembra beigās bija par 4.7 % augstāks nekā pirms gada.

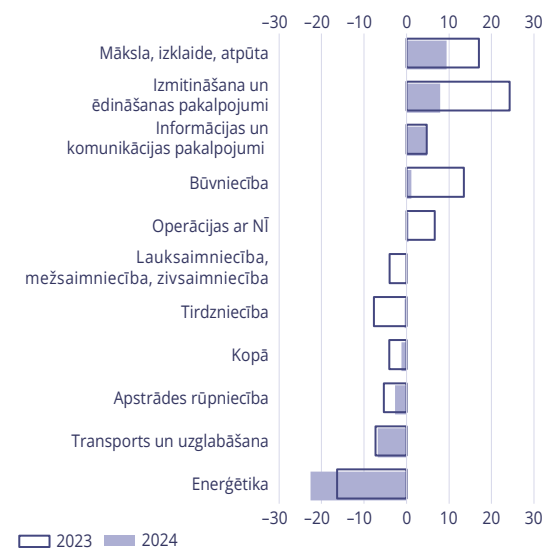
²² Detalizētāku informāciju par pārvadāto kravu apjomu sk. "2024. gadā mazāk pārvadātu kravu visos transporta veidos", Oficiālās statistikas portāls, preses relīze, 07.03.2025.

1.13. attēls
Mājāsaimniecību parāda banku un nebanku kredītētājiem un tā sloga dinamika (milj. eiro)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

1.14. attēls
NFS apgrozījuma gada pārmaiņas (%)

Avots: CSP.

Būvniecības nozares attīstības iespējas ierobežo ar ES fondu finansējumu saistīto projektu, tostarp *Rail Baltica*, izpildes kavēšanās un vāja investīciju plānošana. Zems ārējais pieprasījums kavē apstrādes rūpniecības nozares attīstību.

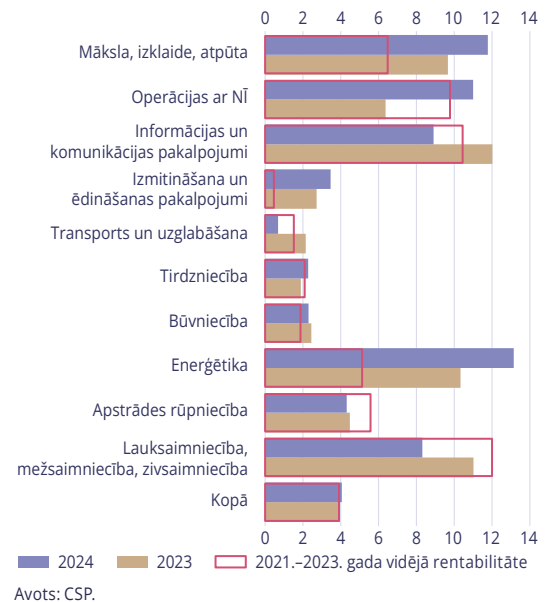
Neraugoties uz augošajām darbaspēka izmaksām un tautsaimniecības vājināšanos, kopējā NFS rentabilitāte – peļņas attiecība pret apgrozījumu – ir nedaudz uzlabojusies (par 0.1 procentpunktu; sk. 1.15. att.). Nozaru dalījumā dinamika ir nevienmērīga – būtiskākais rentabilitātes kritums vērojams lauksaimniecības nozarē (-2.7 procentpunkti) un informācijas un komunikācijas pakalpojumu (-3.15 procentpunkti) nozarē, tomēr abu nozaru rentabilitātes līmenis 2024. gadā ir

tuvu tās līmenim pirms pandēmijas²³. Kravu tranzīta samazināšanās dēļ turpina kristies transporta un uzglabāšanas nozares rentabilitāte (-1.5 procentpunkti). **Lēna tautsaimniecības izaugsmes atjaunošanās 2025. gadā ierobežos NFS rentabilitātes tālāku uzlabošanu līdz līmenim, kāds bija pirms pandēmijas. Rentabilitātes atgūšanos, it sevišķi eksportējošiem uzņēmumiem, t. sk. apstrādes rūpniecībā, var papildus kavēt ģeopolitiskie saspīlējumi, tirdzniecības kari un augsta nenoteiktība.**

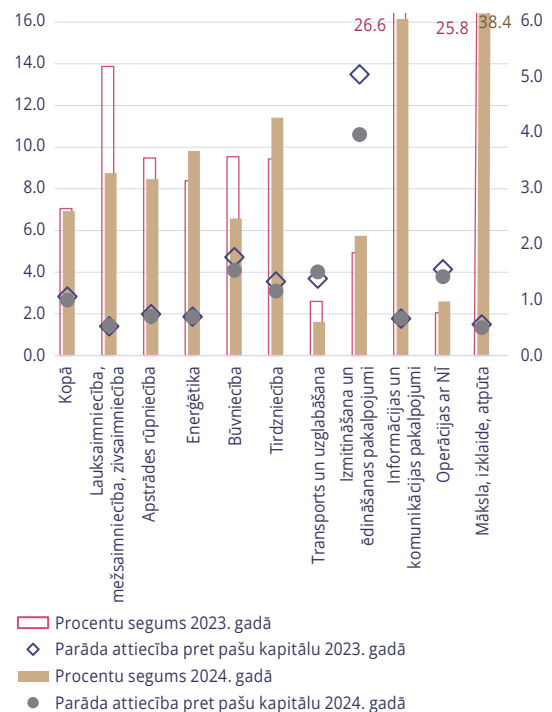
NFS procentu maksājumu kopējais apjoms 2024. gada vidū sasniedza augstāko līmeni un pakāpeniski samazinājās līdz ar EURIBOR kritumu. Tomēr zemāku atsauces procentu likmju iecenošana notiek lēni un pakāpeniski. **NFS kopējā parāda apkalpošanas spēja 2024. gadā nedaudz saruka, taču joprojām saglabājās labā līmenī** – peļņa pirms procentu un nodokļu samaksas bija 6.9 reizes lielāka nekā procentu maksājumi (1.16. att.). Transporta un uzglabāšanas nozares parāda apkalpošanas spēja ir būtiski pasliktinājusies, sasniedzot ļoti zemu līmeni (1.59 reizes), savukārt operāciju ar NĪ nozarē šis rādītājs ir nedaudz uzlabojies līdz ar rentabilitātes pieaugumu (2.59 reizes). Jāatzīmē, ka saskaņā ar detalizētas transporta nozares aizņēmēju finanšu stāvokļa analīzes rezultātiem to maksātspeja ir labāka nekā nozarē kopumā. Pārējās nozarēs, kur novērots procentu seguma rādītāja kritums, parāda apkalpošanas spēja joprojām saglabājas pietiekamā līmenī. **Gaidāms, ka 2025. gadā parāda apkalpošanas slogs turpinās mazināties zemāku atsauces procentu likmju pakāpeniskas iecenošanas ietekmē.**

2024. gada beigās **NFS kopējais kapitāls pārsniedza to parādsaistības**, parāda attiecībai pret pašu kapitālu sasniedzot 0.99 (1.16. att.). NFS parāda sloga samazinājums daļēji skaidrojams ar augstas inflācijas periodā iepriekš pieaugušajiem naudas atlikumiem un uzkrāto kapitālu. Papildus tam NFS kapitalizāciju pozitīvi ietekmēja 2018. gadā īstenotā UIN reforma, kas ne tikai veicināja peļņas reinvestēšanu uzņēmumos, bet arī sekmēja patiesās peļņas atspoguļošanu. 2024. gadā NFS kopējais parāds veidoja 48.9 % no IKP (t. sk. parāds kredītiestādēm un līzinga sabiedrībām – 17.4 % no IKP)²⁴.

1.15. attēls
NFS rentabilitāte (%)

1.16. attēls
NFS procentu maksājumu slogs* un parāda attiecība pret pašu kapitālu (labā ass) (reizes)

* Peļņa pirms nodokļiem un procentu maksājumiem attiecība pret procentu maksājumiem attiecīgajā nozarē un periodā.

Avots: CSP.

²³ Lauksaimniecības nozares rentabilitātes kritumu noteica augstāka izejvielu (mēslojumu) cena un nelabvēlīgie laikapstākļi. Pirms pandēmijas vidējā triju gadu rentabilitāte ir bijusi 10.3 % lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības nozarei un 10.2 % informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarei.

²⁴ 2023. gadā – attiecīgi 45.7 % un 17 % no IKP.

Lai gan **2024. gadā ierosināto juridisko personu maksātnespējas lietu skaits pieauga par 18 %²⁵, tas joprojām ir vēsturiski zemā līmenī un mazāks par ierosināto juridisko personu maksātnespējas lietu skaitu laikā pirms pandēmijas**. Tomēr saskaņā ar Uzņēmumu reģistra datiem maksātnespējas procesā nonāk tikai neliela daļa no kopējā likvidēto uzņēmumu skaita (vidēji 3.6 % laikposmā no 2020. gada līdz 2024. gadam). Maksātnespējas procesa zemo īpatsvaru var skaidrot ar vairākiem faktoriem, t. sk. ar maksātnespējas procesa augstajām izmaksām, kas pārsniedz iespējamo atgūstamo vērtību maziem kreditoriem, iespēju izlīgt ar kreditoriem un veikt pašlikvidāciju, kā

arī ar uzņēmējdarbības vides sakārtošanu²⁶. Savukārt jaunreģistrēto uzņēmumu skaits, saglabājoties augstai nenoteiktībai un ģeopolitiskiem riskiem, joprojām ir zems un būtiski atpaliek no līmeņa, kāds bija pirms pandēmijas²⁷.

²⁵ Pieaugums izskaidrojams ar bāzes efektu, jo iepriekšējā gadā ierosināto juridisko personu maksātnespējas lietu skaits bija viens no zemākajiem pēdējo 13 gadu laikā.

²⁶ Piemēram, gadījumos, kad uzņēmums nesniedz gada pārskatus, nemaksā nodokļus vai ilgstoši neveic saimniecisko darbību, VID ir tiesīgs ierosināt tā likvidāciju.

²⁷ 2024. gadā tika reģistrēts par 6 % vairāk jaunu NFS nekā 2023. gadā. Tomēr šis skaits ir par 32 % zemāks salīdzinājumā ar vidējo gadā jaunreģistrēto uzņēmumu skaitu laikposmā no 2010. gada līdz 2019. gadam.

2. Kredītiestāžu sektora attīstība un riski

Kreditēšanas attīstība

Procentu likmēm pakāpeniski samazinoties, iekšzemes kreditēšana būtiski aktivizējusies. Tomēr pēc ilgstoši vājas kreditēšanas banku kredītu un IKP attiecība saglabājas ļoti zemā līmenī. Kredītportfeļa aktīvāku pieaugumu turpina ierobežot augsta nenoteiktība, lēna iekšzemes ekonomiskā izaugsme un vairāki strukturāli faktori. Nebanku – gan līzinga sabiedrību, gan citu nebanku kreditētāju – iekšzemes kreditēšana kopumā auga lēnāk. Krass samazinājums bija vērojams citu nebanku kreditētāju kredītu atlikuma pieauguma tempā, bet tas joprojām ir augsts.

Kredītiestāžu veiktā kreditēšana

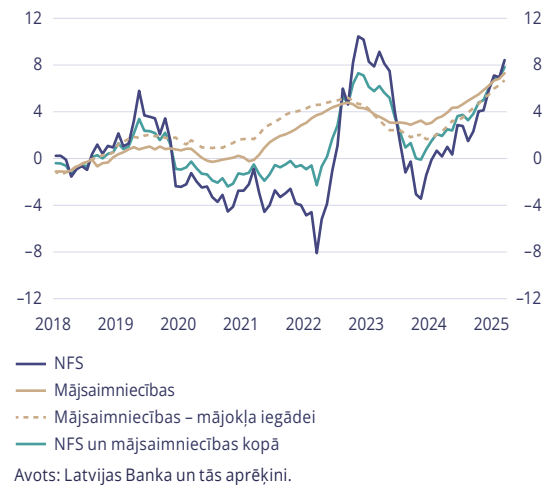
Sagatavoja Andrejs Kurbatskis

Kreditēšanas temps uzlabojies gan mājāsaimniecību, gan NFS sektorā. Kopējais iekšzemes NFS un mājāsaimniecībām izsniegto kredītu gada pieauguma temps 2025. gada martā sasniedza 7.8 %²⁸ (2024. gada martā – 1.9 %), t. sk. NFS – 8.4 % un mājāsaimniecībām – 7.3 % (2024. gada martā – attiecīgi 0.2 % un 3.6 %; sk. 2.1. att.). Saskaņā ar eirozonas banku veiktās kreditēšanas apsekojumu kreditēšanas standarti uzņēmumiem saglabājas stabili, un arī pieprasījums pēc šiem kredītiem kopumā būtiski nemainās, savukārt kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei gan nedaudz tiek atviegloti standarti, gan arī aug pieprasījums.

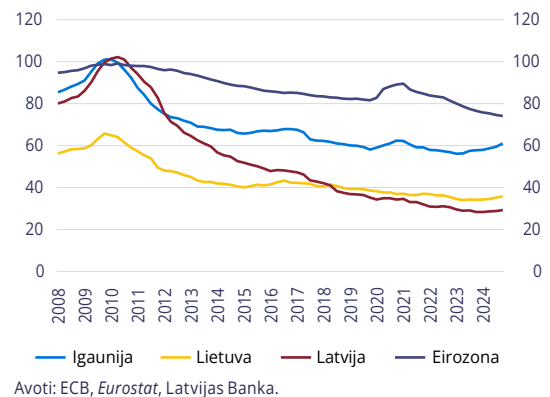
Tomēr kredītu un IKP attiecība būtiski nav mainījusies un saglabājas ļoti zemā līmenī. 2024. gada beigās NFS un mājāsaimniecībām izsniegto kredītu un IKP attiecība bija tikai 29 %. Eirozonas valstīs vidēji, kā arī Igaunijā šis rādītājs joprojām ir krietni augstāks. Atpaļicība no Lietuvas nav tik būtiska, taču tā arī lēnām pieaug (2.2. att.). **Nepietiekams kreditēšanas atbalsts investīcijām, kā arī kūtra investīciju vide ir ilgstoši aktuāla un sistēmiska problēma.** Tās svarīgumu palielina akūta nepieciešamība veikt apjomīgas investīcijas, tostarp, lai atjaunotu dzīvojamo fondu, kopumā veicinātu noturību pret klimata un citiem dabas riskiem, kā arī stiprinātu valsts drošību.

²⁸ Iedaļās "Kreditēšanas attīstība" un "Kreditrisks" (t. sk. 2.1., 2.3.–2.5. un 2.10.–2.15. attēlā) salīdzināšanas nolūkā izslēgti vienreizējie efekti, kas saistīti ar strukturālajām pārmaiņām banku sektorā un sektoru pārklasifikāciju.

2.1. attēls
Iekšzemes NFS un mājāsaimniecībām izsniegto kredītu atlikuma gada pārmaiņu temps (%)

2.2. attēls
Iekšzemes kredītu NFS un mājāsaimniecībām un IKP attiecība (%)

NFS kreditēšanu pašlaik būtiski veicina vidējas un mazas bankas, no kurām lielākā daļa ir vietējā kapitāla bankas. Lai gan šo banku izsniegtie kredīti pagaidām veido samērā nelielu daļu no banku sektora kopējā iekšzemes NFS kredītportfeļa (2025. gada martā – 20 %), to ieguldījums kreditēšanas izaugsme pašlaik ir lielāks nekā piecām lielākajām bankām, kurām visām ir ārvalstu kapitāls (2.3. att.). Uzņēmumu parāda līmenis ir zems, to kreditēšanā trūkst konkurences spiediena, un lielāko banku kredītpolitika saglabājas konservatīva, tāpēc mazāku banku aktivizēšanās kopumā vērtējama pozitīvi. Procentu likmes mazākām bankām joprojām ir augstākas nekā lielajām bankām, tomēr atšķirības

vairs nav tik lielas kā iepriekš²⁹. Tas ļauj izsniegt kredītus plašāka riska profila aizņēmēju lokam.

Kreditēšanas aktivitātes uzlabošanas pamatā veicina ilgtermiņa kredīti NFS (2.4. att.), kas tiek izsniegti galvenokārt investīciju projektu finansēšanai. Šā kredītportfeļa izaugsme varētu būt noturīgāka nekā iepriekšējā NFS kreditēšanas aktivizēšanās reizē 2022. gada beigās–2023. gada sākumā, jo toreiz nozīmīgu daļu veidoja īstermiņa kredīti, kas gada laikā tika atmaksāti. Nozaru dalījumā nozīmīgākais ilgtermiņa kredītu pieaugums ir enerģētikas nozarē³⁰, būtiska izaugsme ir arī apstrādes rūpniecībā un vairākās tās apakšnozarēs. Operāciju ar NĪ nozarei (lielākajai nozarei banku NFS kredītportfeļi) pagaidām ir pozitīvs gada pieaugums, tomēr tās devums kļūst arvien mazāks, ņemot vērā stagnāciju KNĪ tirgū (sīkāk sadaļā "Komercīpašumu tirgus").

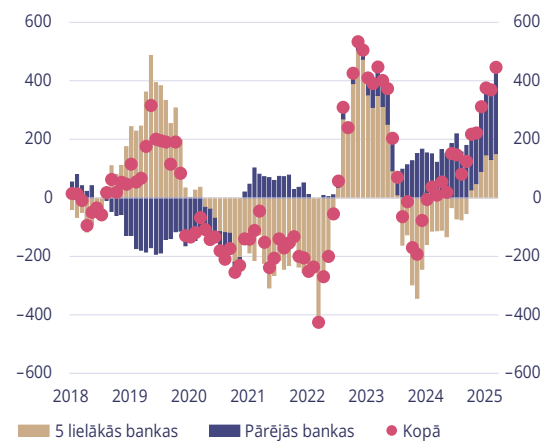
Līzings un faktoringam mērens pozitīvs ieguldījums saglabājas jau vairākus gadus, tomēr pašlaik šajā segmentā vērojama kreditēšanas izaugsmes palēnināšanās (sk. 2.4. att. un sīkāk sadaļā "Nebanku finanšu sektora veikta kreditēšana").

Sarūkot procentu likmēm, uzlabojas arī mājaimniecību kreditēšanas pieauguma temps. Tā kāpumu nodrošina spēcīgāka mājokļa kredītu dinamika. Šo kredītu atlikuma gada pieauguma temps joprojām ir mērens (2025. gada martā – 6.7 %), tomēr tas ir augstākais kopš 2008. gada krīzes. **Kreditēšanas aktivizēšanos varēja veicināt atliktais pieprasījums pēc kredītiem,** jo iepriekš līdz ar krasu EURIBOR likmju kāpumu daļa mājaimniecību, visticamāk, izvēlējās nogaidīt un atlikt plānoto mājokļa pirkumu, un mājokļa kredītu pieauguma temps bija uzskatāmi palēninājies (2.5. att.).

Starp jauno mājokļu iegādei izsniegtajiem kredītiem visnozīmīgāk pieauga lielie aizdevumi ar apjomu virs 100 tūkst. eiro (šā apjoma aizdevumi iepriekš, augsto procentu likmju periodā, būtiski samazinājās). Vidējais mājokļa kredīta apjoms Latvijā joprojām ir pieticīgs (aptuveni 50 tūkst. eiro), un tas ir krietni zemāks nekā citās Baltijas valstīs. Izslēdzot kredītus ar apjomu līdz 20 tūkst. eiro, kuri veido nenozīmīgu

2.3. attēls

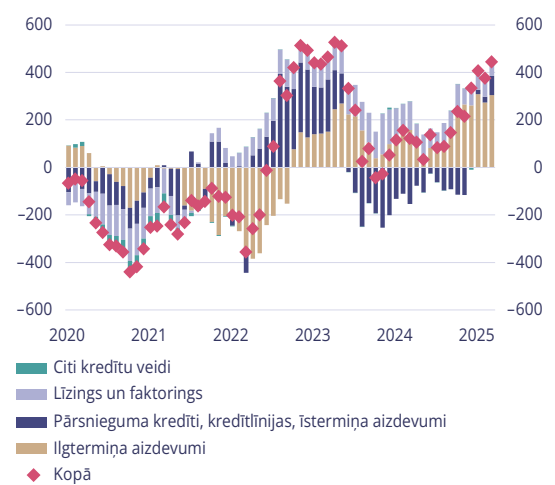
Banku iekšzemes NFS izsniegto kredītu atlikuma gada pārmaiņas piecās lielākajās bankās pēc iekšzemes NFS kredītportfeļa un pārējās bankās (milj. eiro)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

2.4. attēls

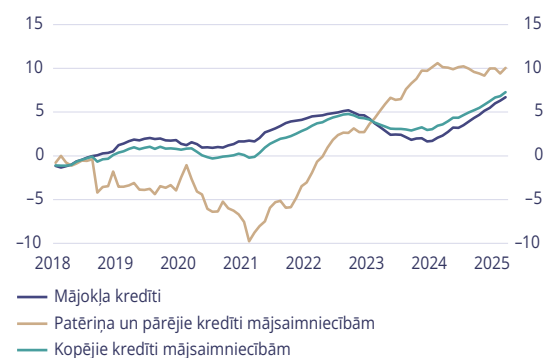
Banku un saistīto līzings sabiedrību iekšzemes NFS kredītportfeļa gada pārmaiņas (milj. eiro)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

2.5. attēls

Iekšzemes mājaimniecībām izsniegto kredītu atlikuma gada pārmaiņu temps (%)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

²⁹ Sīkāk sk. A. Kurbatskis, N. Siņenko, "Banku procentu likmju anatomija – cik dārgi ir uzņēmumiem aizņemties un kas mainījās pēdējos gados", makroekonomika.lv, 13.01.2025.

³⁰ Lielā mērā to noteica viens apjomīgs kredītīgums, kas tika noslēgts jau 2022. gada 4. ceturksnī, bet tā ietvaros finansējums tika izsniegts tikai aptuveni pēc diviem gadiem, kad EURIBOR bāzes likme un līdz ar to arī kredīta procentu likme ievērojami saruka.

daļu no jauno kredītu apjoma un pārsvarā ir kredīti mājokļa remontam, vidējais kredīta apjoms ir augstāks (aptuveni 95 tūkst. eiro; sk. 2.6. att.) – šim rādītājam ir tendence pakāpeniski pieaugt līdztekus kopumā mērenam mājokļu cenu kāpumam.

Valsts garantiju programma mājokļa iegādei turpina būtiski veicināt mājokļu kreditēšanu. Pēc sarukuma dažos iepriekšējos periodos tās loma jauno kredītu apjoma pieaugumā 2024. gada 2. pusgadā un šā gada sākumā atkal palielinājās, programmas ietvaros izsniegto kredītu īpatsvaram pārsniedzot 40 % (4.4. att.). Kredīti ar valsts galvojumu 2025. gada marta beigās veidoja jau 37 % no mājokļa kredītu atlikuma. Periodos, kad valsts atbalsta programmas loma jauno kredītu apjoma pieaugumā ir lielāka, kredītu ar augstu LTV īpatsvars ir lielāks, jo valsts galvojumi daļēji aizstāj aizņēmēja pirmo iemaksu. Jāatzīmē, ka programmas lomas palielināšanās tikai ļoti nelielā mērā skaidrojama ar 2024. gada programmas grozījumiem, kas paredz lielāku atbalstu Latvijas reģionos ārpus Rīgas un Pierīgas.

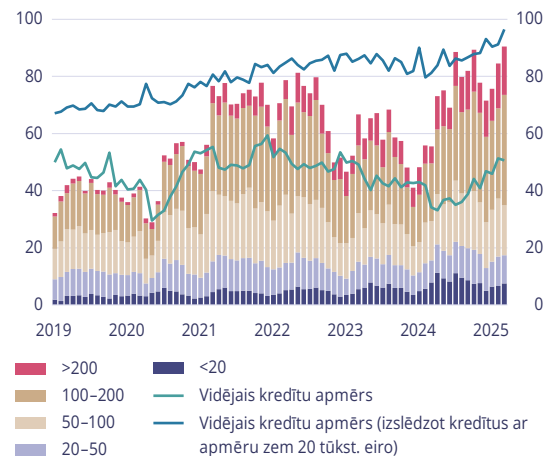
Joprojām ir aktuāli programmas pilnveidojumi, lai valsts atbalsts tiktu sniegts mērķētāk. Primāri būtu svarīgi novērst programmas līdzekļu neefektīvu izmantošanu, jo daļa aizņēmēju piesakās programmai tikai tāpēc, ka šādā gadījumā valsts nodeva par īpašuma reģistrēšanu zemesgrāmatā ir zemāka. Lai samazinātu šo stimulu, Latvijas Banka rosina noteikt zemāku (0.5 %) valsts nodevu par īpašuma tiesību reģistrēšanu zemesgrāmatā vismaz visām ģimenēm ar bērniem (pašlaik šāda pazemināta nodeva noteikta tikai daudzbērnu ģimenēm).

Patēriņa kredītu un pārējo mājāsaimniecībām izsniegto kredītu, kuri nav kredīti mājokļa iegādei, atlikums turpina nozīmīgi pieaugt, tā pieauguma tempam stabilizējoties aptuveni 10 % līmenī (2.5. att.). Šo kredītu īpatsvars kopējā mājāsaimniecību kredītportfelī ir samērā neliels un vairs būtiski nepalielinās (2025. gada martā – 18 %). Patēriņa kredītu un pārējo kredītu atlikuma pieaugums lielā mērā varētu būt skaidrojams ar aktīvāku šo kredītu izsniegšanu mājokļa remontam un energoefektivitātes risinājumiem – vairāk pieaudzis samērā lielu jauno kredītu atlikums, kuru apmērs pārsniedz 10 tūkst. eiro. Atšķirībā no nodrošinātajiem mājokļa kredītiem to saņemšanas nosacījumi ir daudz vienkāršāki, un tas veicina to izmantojamību.

Iekšzemes kredītportfelis 2025. gadā, visticamāk, turpinās pieaugt. NFS sektorā to varētu veicināt daži

2.6. attēls

Jaunie kredīti mājokļa iegādei apmēra dalījumā (milj. eiro) un kredīta vidējais apmērs (tūkst. eiro)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

lieli kredītlīgumi, kas tika noslēgti 2024. gada nogalē un 2025. gada sākumā, bet finansējums līdz martam vēl nebija izsniegts vispār vai tika izsniegts daļēji. Mājāsaimniecību kreditēšana drīzāk turpinās mēreni pieaugt, ņemot vērā procentu likmju mazināšanos (t. sk., pakāpeniski samazinoties arī banku pievienotajam procentu likmēm³¹) un mājāsaimniecību spēcīgo finansiālo stāvokli. Kredītiestādēm lielāku motivāciju straujāk kāpināt kreditēšanu varētu radīt 2024. gadā pieņemtais Solidaritātes iemaksas likums, kas paredz iespēju kredītiestādēm saņemt atlaidi, ja to izsniegto aizdevumu atlikums pieaug vairāk nekā likumā noteiktie sliekšņi (sīkāk 2.3. ielikumā). Tomēr kreditēšanu ierobežos nenoteiktība un piesardzība ārējās tirdzniecības un ģeopolitisko risku dēļ, kā arī aktuālie strukturālie faktori.

Nebanku finanšu sektora veiktā kreditēšana

Sagatavoja Kārlis Ločmelis

Nebanku kreditēšana aug lēnāk nekā banku kredītportfelis. 2024. gadā nebanku kredītētāju iekšzemes NFS un mājāsaimniecībām izsniegto kredītu portfelis palielinājās par 3.8 %. Izaugsmi galvenokārt veicināja mājāsaimniecību aktivitāte, tām iegādājoties vieglos automobiļus ar līzīngā finansējumu, kā arī pieaugusi

³¹ Šis process pakāpeniski notiek jau dažus gadus, tomēr procentu likmes joprojām ir vienas no augstākajām eirozonā. Konkurences spiedienu mājokļa kreditēšanas segmentā varētu veicināt hipotekāro kredītu pārkreditēšanas vienkāršošana. Attiecīgie grozījumi likumos ir pieņemti 2024. gadā. Paredzams, ka tie primāri samazinās pievienotās procentu likmes esošajiem mājokļa kredītiem, kas tika izsniegti iepriekšējos gados. Tomēr, saasinoties konkurencei, tie varētu nedaudz samazināt arī jauno hipotekāro kredītu procentu likmes.

patēriņa kredītu izmantošana. Savukārt NFS sektorā interese par jaunu saistību uzņemšanos bija piesardzīgāka – to ietekmēja komerctransporta un lauksaimniecības tehnikas cenu kāpums, kas mazināja gan vēlmi, gan spēju aizņemties, kā arī nenoteiktības palielināšanās.

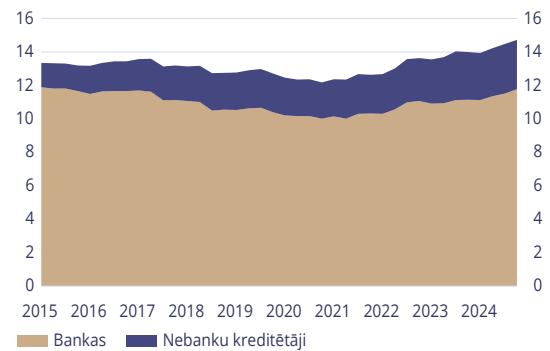
Nebanku kreditētāju izsniegto kredītu īpatsvars kopējā banku un nebanku kreditētāju iekšzemes NFS un mājāsaimniecību kredītportfelī ir zems, bet kopš 2015. gada tas ir palielinājies (2.7. att.). Kopējais banku un nebanku kreditētāju iekšzemes NFS un mājāsaimniecību kredītportfelis 2024. gadā palielinājās par 5.7 %.

Ar bankām saistīto līzinga sabiedrību iekšzemes NFS izsniegto kredītu atlikums 2024. gadā pieauga par 3.7 % (2023. gadā – par 12 %). Šādu izaugsmes tempa palēninājumu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu varētu skaidrot ar atliktā pieprasījuma samazināšanos un lielāku piesardzību augstas nenoteiktības apstākļos. Nozīmīgākais pieprasījuma kritums tika novērots lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē, kur būtiski pieaugušas traktortehnikas un kombainu cenas, savukārt graudaugu cenas nav ievērojami kāpušas. Līdz ar to gan vēlme, gan spēja uzņemties jaunas saistības lauksaimniecības nozarē ir mazinājusies, neraugoties uz 2024. gada būtisko EURIBOR likmju samazinājumu, kas stimulē kredītu pieejamību.

Banku līzinga sabiedrību iekšzemes mājāsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums 2024. gadā bija par 12.1 % lielāks nekā iepriekšējā gadā. Spēcīgo pieprasījumu galvenokārt veicināja EURIBOR likmju samazinājums, kā arī valsts atbalsts elektromobiļu un jaunu ārēji lādējamu hibrīdauto iegādei. Atkarībā no transportlīdzekļa veida un privātpersonas ģimenes statusa valsts atbalsta apmērs ir robežās no 3350 līdz 9000 eiro³². Gaidāms turpmāks mājāsaimniecību līzinga kredītu pieaugums, jo gada sākumā Ministru kabinets papildus piešķīra 11 milj. eiro iepriekš minētajai valsts atbalsta programmai.

2.7. attēls

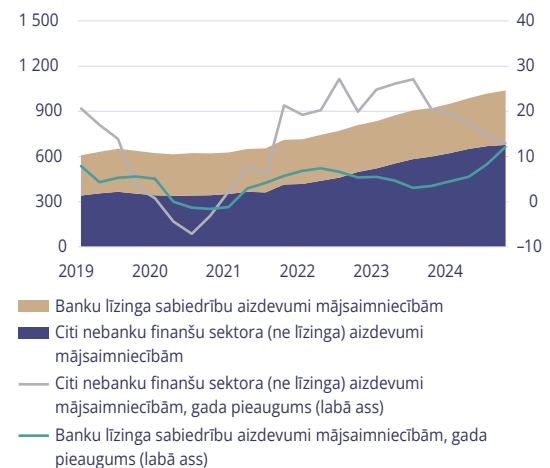
Banku un nebanku kreditētāju iekšzemes NFS un mājāsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums (mljrd. eiro)

Avots: Latvijas Banka.

2.8. attēls

Banku līzinga sabiedrību un citu nebanku finanšu sektora (ne līzinga) aizdevumu atlikums (milj. eiro) un gada pieauguma temps (%) mājāsaimniecībām

Avots: Latvijas Banka.

Citi nebanku finanšu sektora – bet ne līzinga sabiedrību – aizdevumi mājāsaimniecībām turpina strauji augt, bet to pieauguma temps 2024. gadā samazinājās līdz 12.9 % (2023. gadā – 20.5 %), kredītu atlikumam sasniedzot 677 milj. eiro 2024. gada beigās (2.8. att.). Joprojām straujais patēriņa kredītu pieaugums norāda uz nepieciešamību stiprināt mājāsaimniecību finanšu pratību.

³² Sīkāk prasības un atbalsta apmēru sk. Ministru kabineta 2021. gada 21. decembra noteikumos Nr. 896 "Emisijas kvotu izolēšanas instrumenta finansēto projektu atklāta konkursa "Siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšana transporta sektorā – atbalsts bezemisiju un mazemisiju transportlīdzekļu iegādei" nolikums".

Kredītrisks

Sagatavoja Andrejs Kurbatskis

Vāja ekonomiskā aktivitāte, augsta nenoteiktība un nelabvēlīga ģeopolitiskā vide uztur paaugstinātu kredītriska līmeni. Vienlaikus kredītportfeļa kvalitātes indikatori saglabājas stabili vai nebūtiski uzlabojas. Joprojām laba kredītiestāžu pelnītspēja un augsta kapitalizācija palielina banku noturību pret kredītportfeļa kvalitātes iespējamo pasliktināšanos.

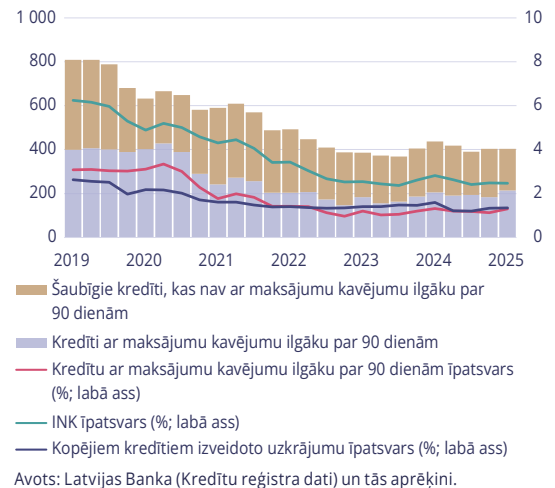
INK (gan ilgstoši kavēto, gan šaubīgo kredītu) atlikums un īpatsvars kopumā nav būtiski mainījies (2.9. att.). 2025. gada martā INK īpatsvars kopējā kredītportfelī bija 2.5 %³³ (tas nedaudz saruka salīdzinājumā ar 2024. gada martu, kad bija vērojams īslaicīgs INK pieaugums uzņēmumu sektorā – plašāk sk. 2024. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskatu"). Izveidoto uzkrājumu apjoms un īpatsvars kopējā kredītportfelī arī saglabājas stabils.

Lielākajai daļai nozaru INK atlikums un īpatsvars ir gandrīz nemainīgs vai pakāpeniski sarūk. Lauksaimniecība ir vienīgā nozare, kurai kredītu kvalitāte nedaudz pasliktinās (2.10. att.). Tas varētu būt skaidrojams ar būtisku un diezgan ilgstošu rentabilitātes kritumu šajā nozarē (sīkāk sk. sadaļā "NFS maksātspēja"). INK atlikuma sarukumu mājsaimniecību sektorā noteica mājokļa kredītu kvalitātes pakāpeniskais uzlabojums. INK atlikums un īpatsvars patēriņa un pārējo mājsaimniecību kredītportfelī kopš 2024. gada marta ir uzlabojies, taču to noteica vienas no bankām veiktā šo kredītu cesija un to izslēgšana no bilances. Ārvalstu kredītportfelī joprojām ir ļoti augsts INK atlikums un īpatsvars lielā mērā to kredītu dēļ, kuri ilgstoši (ilgāk par pieciem gadiem) atrodas šajā statusā.

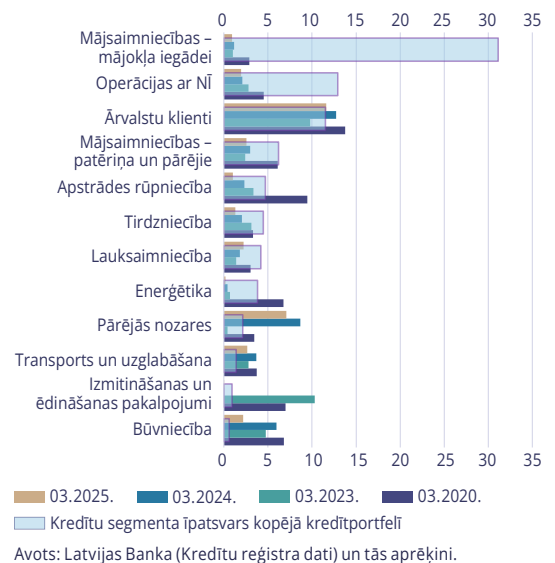
Pārskatīto kredītu īpatsvars, kas 2023. gada beigās un 2024. gada sākumā nozīmīgi pieauga NFS sektorā, pakāpeniski sarūk, bet šo kredītu īpatsvars NFS kredītportfelī joprojām ir nozīmīgs. Tas mudina rūpīgi sekot līdzi šo kredītu kvalitātei. Pārskatīto kredītu, kas nav INK, īpatsvars kopējā kredītportfelī 2025. gada martā bija 2.4 %, t. sk. iekšzemes NFS kredītportfelī – 6.1 % (salīdzinājumam: 2024. gada martā – attiecīgi 3.2 % un 7.9 %; sk. 2.11. un 2.12. att.). Pārskatītajiem kredītiem ir paaugstināts risks, jo to

³³ Šajā sadaļā analizēti operatīvākie kredītu kvalitātes dati, kas ir nekonsolidētie dati.

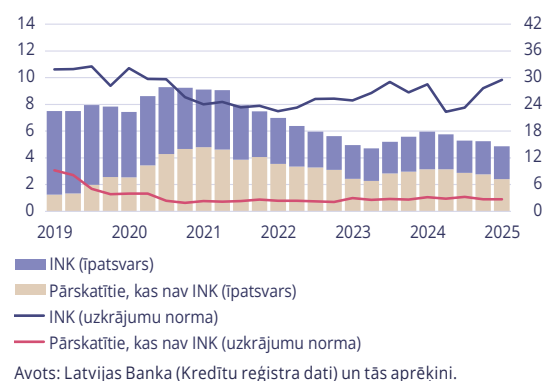
2.9. attēls
INK atlikums (milj. eiro) un INK un uzkrājumu īpatsvars kopējā kredītiestāžu kredītportfelī (%)

2.10. attēls
Kredītportfeļa struktūra un INK īpatsvars attiecīgajā kredītportfelī (%)

2.11. attēls
INK un pārskatītie kredīti, kas nav INK (% no kopējā kredītportfeļa)

aizņēmējiem piešķirti atvieglojumi finansiālu grūtību dēļ. Tomēr pēdējo gadu laikā šie riski Latvijas banku sektorā kopumā nav īstenojušies, jo kredītu pārskatīšanas pasākumi parasti palīdzējuši novērst nopietnākas aizņēmēju maksāspējas problēmas.

Uzkrājumi INK un to attiecība pret šo kredītu atlikumu ilgākā laikposmā ir diezgan stabila (2.11. att.). Papildus uzkrājumiem atsevišķas bankas jau vēsturiski veikušas arī nozīmīgu kapitāla korekciju³⁴ (kopumā 19 % no INK atlikuma 2024. gada decembrī). Veiksmīgi pārvarētie iepriekšējie nozīmīgie šoki liecina par to, ka šī uzkrājumu veidošanas prakse kopumā ir adekvāta.

2. posma kredītu³⁵ atlikums un šo kredītu īpatsvars kopējā kredītportfelī būtiski nav mainījies.

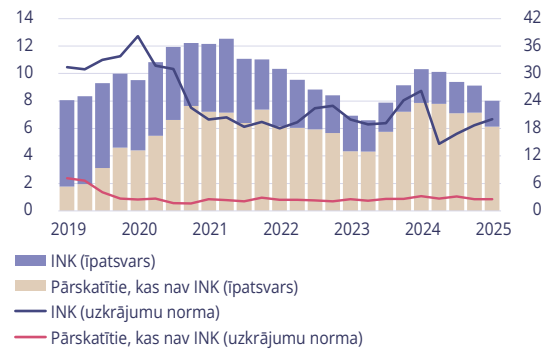
Visai nelielais mājokļa kredītu ar pagarinātu termiņu un ar nemainīgu atlikumu īpatsvars norāda uz mājaimniecību maksāspējas labu noturību pret līdzšinējiem šokiem. Kredīta termiņa pagarināšana un maksājumu atlikšana ir risinājumi, kas varētu būt agrīnas kredītportfeļa kvalitātes pasliktināšanās pazīmes. Pašlaik šie indikatori atrodas vēsturiski zemā līmenī (2.13. un 2.14. att.) un papildus signalizē par mājaimniecību kopumā spēcīgo finansiālo stāvokli.

Turpretī daudz biežāk notiek mājokļa kredītsaistību daļēja pirmstermiņa atmaksa. Šis process aktivizējās, strauji palielinoties naudas tirgus indeksiem. Tomēr arī EURIBOR turpmākas samazināšanas periodā pirmstermiņa atmaksu apjoms kļuva vēl nozīmīgāks (2.13. att.).

Gaidāmā vājā tautsaimniecības izaugsme, ģeopolitiskā fragmentācija un nenoteiktība, t. sk. tarifu karu ietekme, varētu pasliktināt kredītportfeļa kvalitāti. Šie tiešie un netiešie riski nozīmīgāk skar NFS sektoram, it sevišķi eksportējošiem uzņēmumiem, izsniegtos kredītus (sk. 1. pielikumu "Augstās ģeopolitiskās spriedzes, fragmentācijas un nenoteiktības radītie un Latvijas finanšu stabilitāti ietekmējošie riski"). Mājaimniecību finansiālā situācija ir labāka, un

2.12. attēls

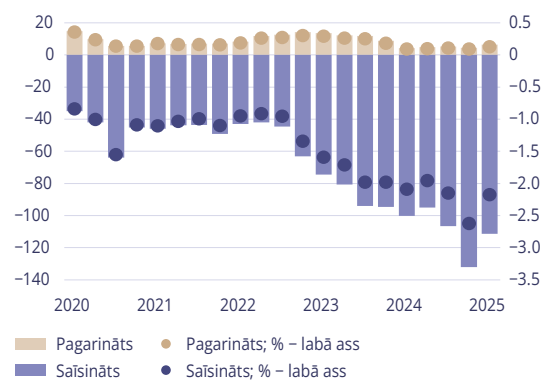
INK un pārskatītie kredīti, kas nav INK, iekšzemes NFS kredītportfelī (% no attiecīgā kredītportfeļa)

Avots: Latvijas Banka (Kredītu reģistra dati) un tās aprēķini.

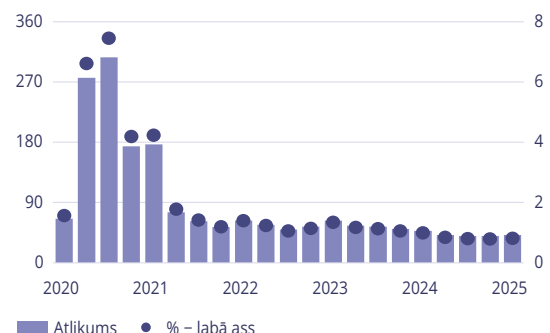
2.13. attēls

Atlikums kredītiem mājokļa iegādei, kuriem attiecīgajā ceturksnī veiktas termiņa pārmaiņas (milj. euro un % no kredītportfeļa – labā ass)

2.14. attēls

Atlikums kredītiem mājokļa iegādei, kuru atlikums attiecīgajā ceturksnī nemainījās (milj. euro un % no kredītportfeļa – labā ass)

Avots: Latvijas Banka (Kredītu reģistra dati) un tās aprēķini.

iepriekšējo gadu laikā tā ir būtiski uzlabojusies. Lai gan mājokļa kredītēšana pašlaik aktivizējusies, kredītēšanas standarti nav būtiski atviegloti un lielākajai daļai kredītņēmēju parāda slogs nav pārmērīgi augsts. **Kopumā labā pelnītspēja un augstā kapitalizācija norāda uz banku labo spēju absorbēt potenciālu INK pieaugumu (sk. nodaļu "Kredītiestāžu stresa testi").**

³⁴ CET1 kapitāla samazinājums saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 31. maija Regulas (ES) 2024/1623, ar ko Regulu (ES) Nr. 575/2013 groza attiecībā uz prasībām kredītriskam, kredīta vērtības korekcijas riskam, operacionālajam riskam, tirgus riskam un riska darījumu vērtības minimālajai robežvērtībai, 3. pantu. Dažas Latvijas kredītiestādes veic kapitāla korekcijas, lai kompensētu nepietiekamos uzkrājumus kredītriskam.

³⁵ 2. posma kredīti ir kredīti, kuriem kredītrisks kopš sākotnējās atzīšanas ir būtiski pieaudzis, bet nav samazināta kredītvērtība 9. SFPS izpratnē.

Finansējuma un likviditātes risks

Sagatavoja Mārcis Risbergs

Finansējuma un likviditātes riska līmenis kredītiestāžu sektorā gada laikā nav mainījies un saglabājas zems. Galvenie faktori, kas to nosaka, ir iekšzemes privātā sektora stabili augošā noguldījumu bāze, kas mazina banku vajadzību aizņemties finanšu tirgos, aizvien nozīmīgie kredītiestāžu ieguldījumi Latvijas Bankas noguldījumu iespēju operācijās, kā arī ļoti mazs iekšējais aktīvu apjoms.

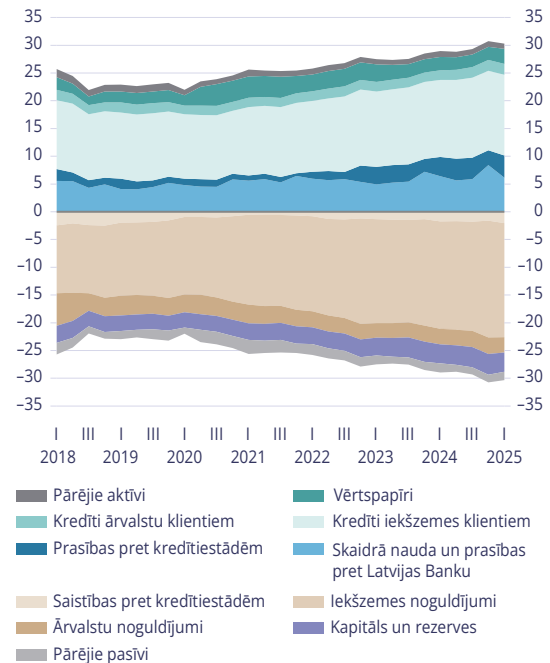
2025. gada martā kredītiestāžu sektora bilance turpināja pieaugt ar vairāk nekā 4 % gada kāpuma tempu, ko noteica četras lielākās³⁶ bankas, kuru aktīvi veido 83 % no kopējiem kredītiestāžu aktīviem. Izaugsmi uzturēja iekšzemes privātā nefinanšu sektora stabils noguldījumu pieaugums un mātes banku lomas pieaugums gan aktīvos, gan saistībās (2.15. att.). Joprojām saglabājas nozīmīgs ieguldījumu apjoms prasībās pret Latvijas Banku, kā arī pakāpeniska kredītešanas izaugsme. 2025. gada martā nelielu aktīvu samazinājumu noteica banku dividendu izmaksa no 2024. gada peļņas.

Iekšzemes privātā nefinanšu sektora noguldījumi joprojām ir nozīmīgākā pozīcija kredītiestāžu bilancēs un 2025. gada martā veidoja 74 % no visām finanšu saistībām (nebanku noguldījumi kopumā veido 80 % no kopējām finanšu saistībām), un to gada pieauguma temps palielinājās, sasniedzot 6.9 %. Šo izaugsmi galvenokārt uzturēja stabils mājsaimniecību noguldījumu atlikuma kāpums par 9.2 % (2.16. att.). Savukārt iekšzemes NFS noguldījumu atlikums pieauga mērenāk – par 3.6 %.

Lai gan 2024. gada 2. pusgadā sāka sarukt ECB noguldījumu iespējas procentu likme, krasas pārmaiņas iekšzemes privātā nefinanšu sektora noguldījumu termiņstruktūrā nebija vērojamas. Pirmkārt, tas skaidrojams ar termiņnoguldījumu procentu likmju lēnāku samazināšanos salīdzinājumā ar ECB noguldījumu procentu likmi (sk. ielikumu "[Iekšzemes privātā nefinanšu sektora noguldījumu procentu likmes un maržas](#)"). Otrkārt, arvien populārāki kļūst mājsaimniecību ieguldījumi krājkontos – to apjoma gada pieauguma temps sasniedza 40 %, un mājsaimniecību noguldījumu struktūrā tie jau veidoja 19 %, aizstājot

2.15. attēls

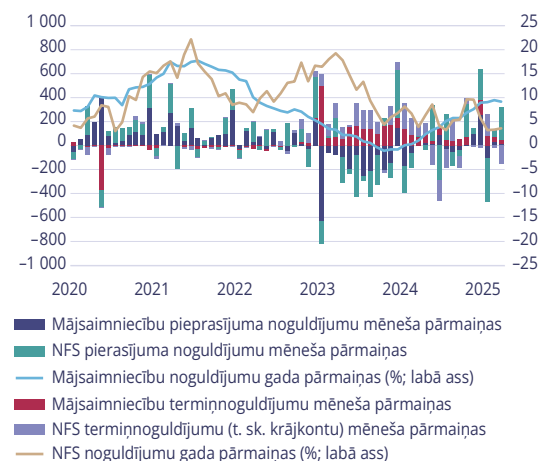
Kredītiestāžu aktīvu un pasīvu struktūra (mljrd. eiro)

Avots: Latvijas Banka.

2.16. attēls

Iekšzemes mājsaimniecību³⁷ un NFS noguldījumu termiņstruktūras dinamika (milj. eiro, %)

Avots: Latvijas Banka.

termiņnoguldījumus (2.17. att.). Naudas līdzekļu pieejamības ātruma ziņā krājkonti daudzās bankās³⁸ kopumā neatšķiras no pieprasījuma noguldījumu kontiem, bet par noguldījumiem krājkontos tiek maksāta būtiski lielāka atlīdzība.

³⁶ Lielākās bankas ir "Swedbank" AS, AS "SEB banka", AS "Citadele banka" un Luminor Bank AS Latvijas filiāle.

³⁷ Mājsaimniecību noguldījumiem veikta korekcija, pārnesot tajā pašā dienā izņemamos krājkontu atlikumus no pieprasījuma noguldījumiem uz termiņnoguldījumiem.

³⁸ Naudas līdzekļu pieejamība vienas līdz triju dienu laikā.

2024. gada laikā pieauga tiešie³⁹ ieguldījumi citos finanšu aktīvos, ko mājsaimniecības veica, izmantojot eirozonas⁴⁰ valstu finanšu institūciju starpniecību. Tomēr tie joprojām veido nelielu daļu no kopējiem mājsaimniecību finanšu aktīviem (sk. ielikumu "[Iekšzemes mājsaimniecību ieguldījumu ieradumi](#)"). 2025. gada martā finanšu tirgos valdošās augstās nenoteiktības ietekmē mājsaimniecību ieguldījumi finanšu instrumentos samazinājās (2.18. att.).

Ārvalstu klientu noguldījumu atlikumi nedaudz saruka (2.19. att.) un 2025. gada martā veidoja tikai 12 % no kopējiem nebanku noguldījumiem (tostarp ārpus ES piesaistīto noguldījumu īpatsvaram saglabājoties nemainīgam – 4 %). Ārvalstu klientu noguldījumi gada laikā samazinājās par 1.6 %. To noteica tas, ka samazinājās vietējā kapitāla banku finansējums no noguldījumu platformām internetā, ko izdevās pietiekamā apmērā aizstāt ar iekšzemes klientu noguldījumiem – galvenokārt no NFS piesaistītajiem noguldījumiem.

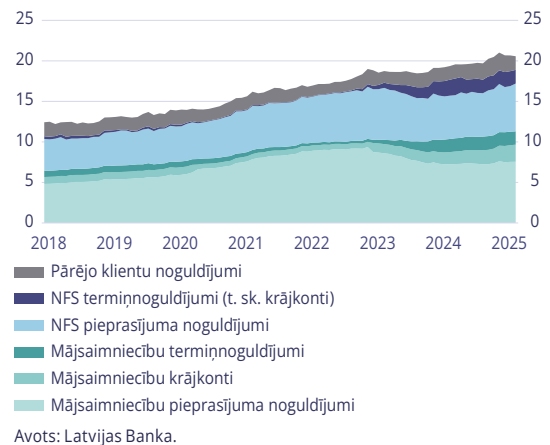
Kredītiestādēm kredītportfeļa finansēšanai pagaidām nav vajadzības piesaistīt tirgus finansējumu, jo iekšzemes kredītu un noguldījumu attiecība saglabājas zema (2025. gada martā – 71 %) un katra no četrām lielākajām kredītiestādēm ar iekšzemes noguldījumiem pilnībā var finansēt izsniegtos iekšzemes kredītus. Ja papildus ņem vērā no eirozonas valstīs piesaistītos noguldījumus (galvenokārt no noguldījumu platformām), tad iekšzemes kredītus bez papildu tirgus finansējuma piesaistes var finansēt gandrīz visas kredītiestādes, izņemot nelielas ārvalstu kredītiestāžu filiāles, kuras Latvijā parasti izmanto mātes bankas finansējumu. Vienlaikus Baltijas valstīs ir kredītiestādes, kuras regulāri piesaista naudas līdzekļus no finanšu tirgiem, un to filiāles darbojas arī Latvijā.

Gan īstermiņa, gan ilgāka termiņa likviditāte banku sektorā saglabājās pietiekamā līmenī, pārsniedzot ES vidējos rādītājus (2.20. att.). To pārsvarā nodrošināja Latvijas Bankas noguldījumu iespēju operācijas, kas joprojām bija pietiekami ienesīgas un no šiem pieprasījuma noguldījumiem Latvijas Bankā nodrošināja lielāku peļņu, nekā banku vidējā maksa par to klientu pieprasījuma noguldījumiem. 2025. gada martā prasības pret Latvijas Banku veidoja 69 % no LCR likvīdajiem aktīviem un 19 % no kredītiestāžu (bez filiālēm)

³⁹ Šeit nav ņemti vērā mājsaimniecību ieguldījumi pensiju 2. un 3. līmenī, kā arī ieguldījumi, kas veikti, izmantojot ārpus eirozonas esošas finanšu institūcijas.

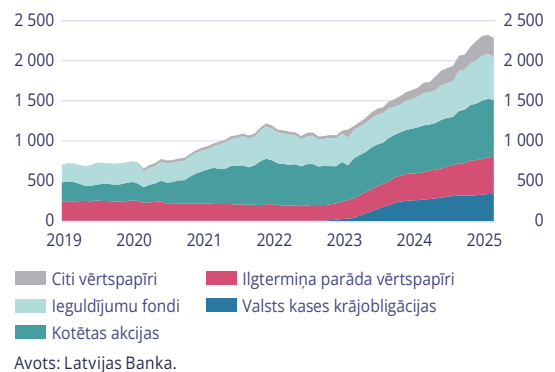
⁴⁰ Izņemot atsevišķas valstis, kas neidentificē Latvijas mājsaimniecību ieguldījumus.

2.17. attēls
Iekšzemes nebanku klientu noguldījumu dinamika
(mljrd. eiro)

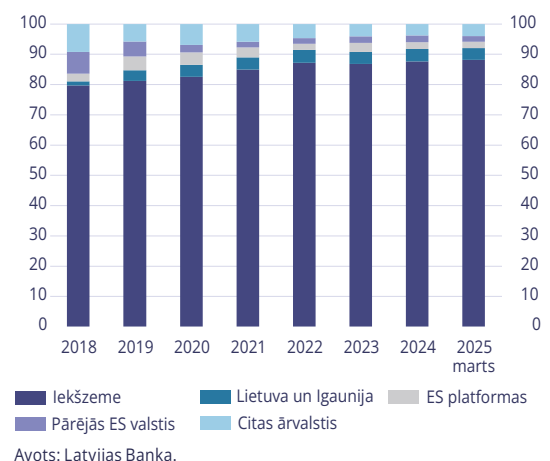
Avots: Latvijas Banka.

2.18. attēls
Latvijas mājsaimniecību īpašumā esošie vērtspapīri, kas iegādāti ar eirozonas finanšu institūciju starpniecību
(milj. eiro)

Avots: Latvijas Banka.

2.19. attēls
Kredītiestāžu piesaistīto noguldījumu struktūra valstu dalījumā (%)

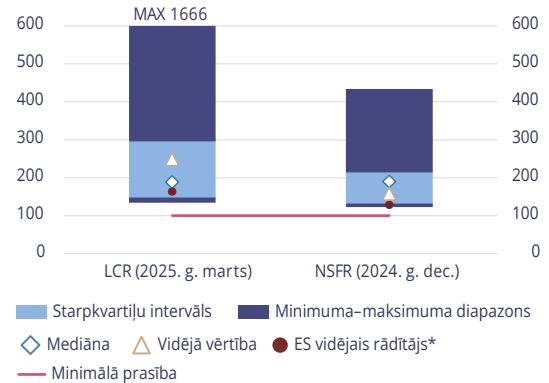
Avots: Latvijas Banka.

kopējiem aktīviem. Būtisks faktors papildu likviditātes nodrošināšanai ir zema ieķīlāto aktīvu apjoma attiecība pret kopējiem aktīviem kredītiestādēs, kas 2024. gada beigās bija 1.8 % (EEZ vidējais rādītājs – 24.1 %). Savukārt to ieķīlāto aktīvu īpatsvars, kurus kā ķīlu izmanto centrālās bankas operācijās, bija 12.8 %. Tas liecina, ka bankām ir tūlītēji pieejami naudas līdzekļi papildu likviditātes nodrošināšanai.

Saskaņā ar Latvijas Bankas veiktajiem likviditātes stresa testiem banku sektorā pašlaik nav nozīmīgu likviditātes risku (sk. iedaļu "[Kredītiestāžu likviditātes stresa testi](#)").

2.20. attēls

Kredītiestāžu LCR un NSFR (%)

Avoti: Latvijas Banka, EBI.

2.1. ielikums. Iekšzemes mājsaimniecību ieguldījumu paradumi

Sagatavoja Mārcis Risbergs

Lai gan Latvijas mājsaimniecību noguldījumi bankās turpina stabili pieaugt, mājsaimniecības aizvien vairāk savu līdzekļu ir gatavas ieguldīt riskantākos finanšu aktīvos.

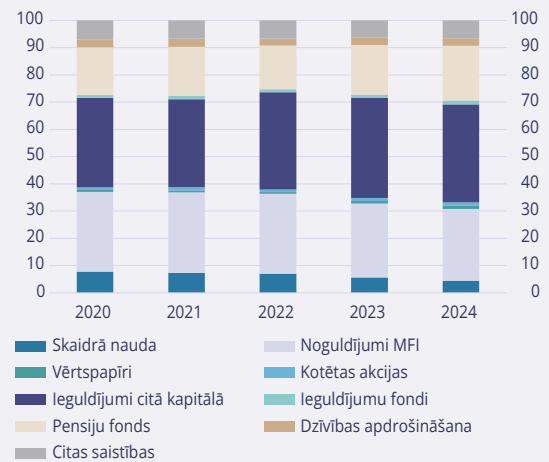
Latvijā mājsaimniecību finanšu aktīvu lielāko daļu pēdējos gados veido citā kapitālā ieguldītie līdzekļi – uzņēmējdarbībā ieguldītie līdzekļi (piemēram, SIA un individuālo uzņēmumu pamatkapitāls), kam seko noguldījumi finanšu iestādēs (galvenokārt bankās) un iemaksas pensiju fondos (galvenokārt pensiju 2. līmenī). Lēnām pieaug arī ieguldījumu fondu, vērtspapīru un kotēto akciju īpatsvars (2.21. att.).

Tas liecina, ka mājsaimniecības pakāpeniski sāk ieguldīt savus līdzekļus augstāka riska aktīvos. Pēdējos gados visstraujāk pieauga ieguldījumi vērtspapīros un ieguldījumu fondos (2.22. att.). Tā kā pieaugums sākās no zema līmeņa, šādu ieguldījumu īpatsvars mājsaimniecību kopējos finanšu aktīvos tikai nedaudz pārsniedz 1 %. Vienlaikus 2023. un 2024. gadā pakāpeniski samazinājās mājsaimniecību skaidrās naudas apjoms.

Mājsaimniecību finanšu ieguldījumu apmērs Latvijā kopumā ir viens no zemākajiem reģionā. Zviedrijas mājsaimniecību finanšu aktīvu attiecība pret IKP 2024. gada beigās bija 347 % (2.23. att.) – būtiski vairāk nekā Somijā un Baltijas valstīs, kā arī vidēji eirozonā. Aplūkojot ieguldījumu stratēģiju (2.24. att.), redzams, ka Zviedrijas mājsaimniecības daudz mazākā mērā

2.21. attēls

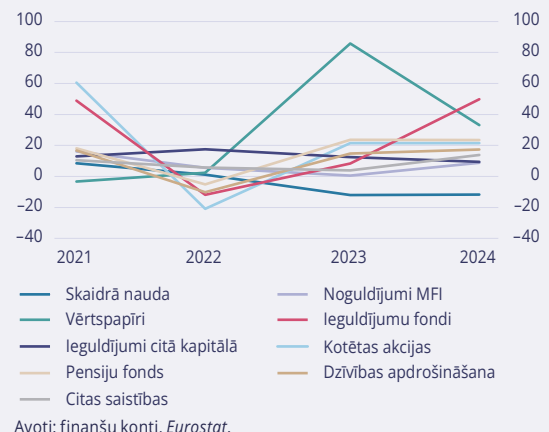
Latvijas mājsaimniecību finanšu aktīvu sadalījums (%)

Avoti: finanšu konti, Eurostat.

2.22. attēls

Latvijas mājsaimniecību finanšu aktīvu gada pieauguma temps (%)

Avoti: finanšu konti, Eurostat.

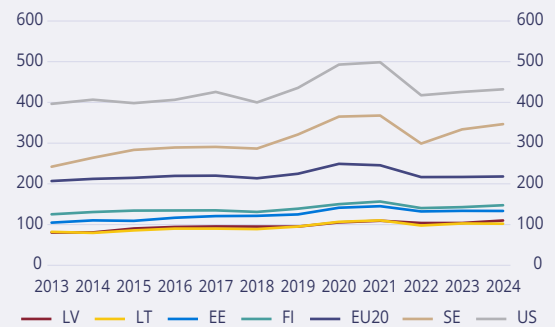
izvieto savus naudas līdzekļus MFI noguldījumos un glabā skaidro naudu, bet novirza tos pensiju fondos un iegulda finanšu tirgos. Līdzvērtīga stratēģija ir vērojama arī ASV, kur mājsaimniecību finanšu aktīvu attiecība pret IKP ir vēl lielāka (432 %). **Savukārt Baltijas valstīs un eirozonā kopumā ir daudz lielāks mājsaimniecību MFI noguldījumu īpatsvars kopējos finanšu aktīvos. Tas liecina gan par konservatīvāku pieeju savu līdzekļu izvietošanai, gan par mazāk attīstītiem vietējiem kapitāla tirgiem.** Latvijas Banka šā gada februārī gadskārtējā Latvijas kapitāla tirgus forumā uzsvēra nepieciešamos soļus vietējā kapitāla tirgus attīstībai⁴¹.

Baltijas valstīs mājsaimniecību ieguldījumu dalījumā lielākais ieguldījumu apjoms ieguldījumiem citā kapitālā, kurā ietilpst gan nekotētās akcijas, gan ieguldījumi mazākos uzņēmumos (SIA un individuālo uzņēmumu pamatkapitālā), ir Igaunijā. Savukārt Latvijā lielāki ieguldījumi ir pensiju fondos – galvenokārt lielākas obligātās iemaksas pensiju 2. līmenī ietekmē. Papildus tam Igaunijas mājsaimniecību ieguldījumiem pensiju fondos tika veikta korekcija, jo finanšu kontu statistikā kopš 2021. gada pensiju fondu atlikumi tiek pievienoti ieguldījumu fondiem. Eirozonā kopumā kapitālā veikto ieguldījumu sadalījums ir daudz vienmērīgāks.

Zemāki Baltijas valstu ieguldījumi riskantākos aktīvos veicināja vienmērīgāku finanšu aktīvu pieaugumu nekā ASV un Zviedrijā, kur vērojami gan nozīmīgi mājsaimniecību finanšu aktīvu kāpumi, gan kritumi (2.25. att.). Šo valstu mājsaimniecības ir arī vairāk pakļautas turpmākām aktīvu cenu svārstībām, kas saistītas ar pašreizējo geopolitisko spriedzi un augsto nenoteiktību finanšu tirgos. Turklāt šā gada finanšu tirgu attīstības augstā nenoteiktība var radīt papildu šķērslī mājsaimniecību finanšu aktīvu pieaugumam.

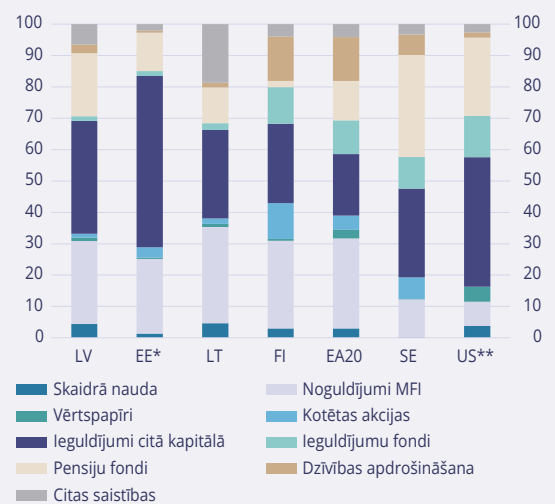
2.23. attēls

Mājsaimniecību finanšu aktīvu attiecība pret IKP valstu dalījumā (%)

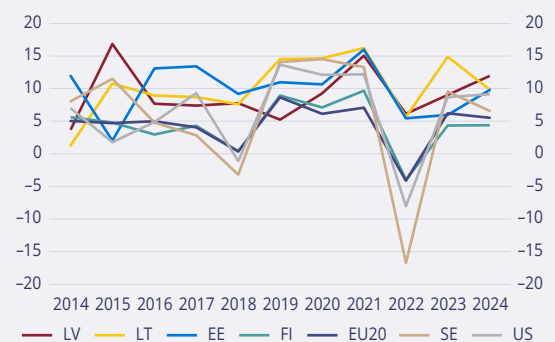
2.24. attēls

Mājsaimniecību finanšu aktīvu sadalījums pa valstīm 2024. gada beigās (%)

2.25. attēls

Mājsaimniecību finanšu aktīvu gada pieauguma tempi valstu dalījumā (%)

⁴¹ Sk. S. Purgaile, "Kapitāla tirgus attīstībai visi vajadzīgie soļi joprojām nav sperti", Latvijas Banka, 13.02.2025.

⁴² Funds assets and liabilities by fund type, Eesti Pank, 10.02.2025.

2.2. ielikums. ECB procentu likmju pārmaiņu ietekme uz kredītiestāžu piedāvātajām procentu likmēm

Sagatavoja Mārcis Risbergs

ECB procentu likmes samazinājās straujāk nekā kredītiestāžu no mājāsaimniecībām piesaistīto noguldījumu vidējās svērtās procentu likmes, tomēr kredītu un noguldījumu procentu likmju starpība saglabājās augstāka par vēsturiski vidējo līmeni.

Inflācijas tempam eirozonā sarūkot un lēnām tiecoties uz 2 % līmeni, ECB kopš 2024. gada jūnija pakāpeniski samazināja procentu likmes. Līdz 2025. gada marta beigām ECB noguldījumu iespējas procentu likme samazinājās līdz 2.5 % (kopš 2024. gada jūnija kopumā par 1.5 procentpunktiem).

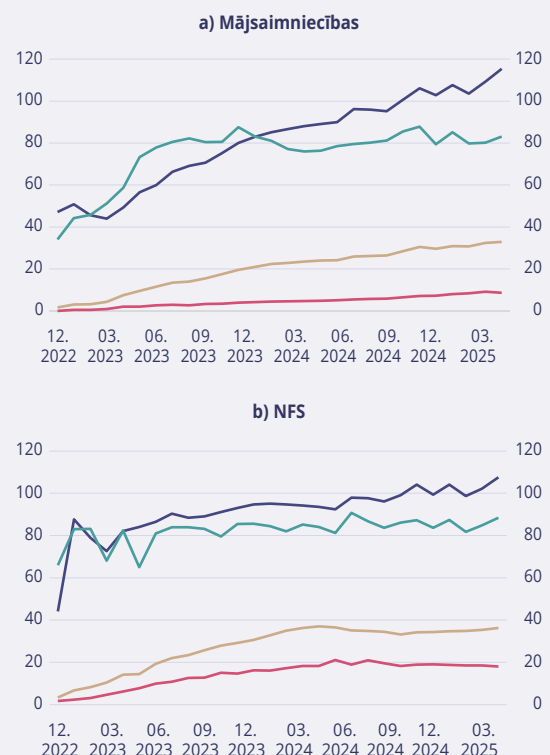
Analizējot iekšzemes mājāsaimniecību (2.26. att. a) panelis) un NFS vidējo noguldījumu procentu likmju (2.26. att. b) panelis) tiekšanos uz ECB noguldījumu iespējas procentu likmi, redzams, ka **ECB procentu likmju celšanas sākumā 2022. gada beigās un 2023. gada 1. pusgadā bija vērojama samērā lēna sekošana ECB procentu likmju kāpumam, kas turpmākajā procentu likmju celšanas periodā joprojām tuvinājās ECB noteiktajai procentu likmei. Šī tendence nemainījās, arī ECB sākot samazināt procentu likmes, un 2024. gada beigās vidējās svērtās termiņnoguldījumu likmes pat apsteidza ECB noguldījumu iespējas procentu likmi.**

Kopējās termiņnoguldījumu procentu likmes mājāsaimniecībām panāca ECB noguldījumu iespējas procentu likmi 2024. gada septembrī un turpināja pieaugt. Savukārt jauno termiņnoguldījumu procentu likmes attiecība pret ECB noguldījumu iespējas procentu likmi pieauga līdz 2023. gada 2. pusgadam, kad sasniedza 80 % līmeni, un turpmāk vairs būtiski nemainījās.

Savukārt NFS termiņnoguldījumu procentu likmes daudz ātrāk pietuvojās ECB noguldījumu iespējas procentu likmei, bet būtiski to nepārsniedza. Arī NFS jaunajos darījumos redzams, ka ātri tiek sasniegts līdzīgs līmenis kā mājāsaimniecību noguldījumiem un tālāk to neietekmē ne ECB procentu likmju celšana, ne samazināšana. Tas liecina, ka bankas iepriekš ieceno katru ECB procentu likmju pārmaiņu. To, ka NFS termiņnoguldījumu likmes daudz ātrāk pietuvojās ECB noteiktajai procentu likmei, visdrīzāk, noteica lielo uzņēmumu noguldītie finanšu līdzekļi. Lieliem uzņēmumiem ir pieejamākas alternatīvas līdzekļu izvietojšanai finanšu tirgos, un tiem ir raksturīga vajadzība pārvaldīt lielus noguldījumu apjomus, izvietojot tos īstermiņa noguldījumos.

Savukārt pieprasījuma noguldījumu procentu likmes attiecība pret ECB procentu likmi pieauga ļoti lēni. Tas ir galvenais iemesls joprojām paaugstinātai kredītu un noguldījumu procentu likmju starpībai

2.26. attēls
Procentu likmju par kredītiestādēs izvietotajiem iekšzemes mājāsaimniecību un NFS eiro noguldījumiem attiecība pret ECB noguldījumu iespējas procentu likmi (%)

* No mājāsaimniecību pieprasījuma noguldījumiem atskaitīti atlikumi krājkontos ar tūlītēju līdzekļu pieejamību, kas statistikā parādīti kā pieprasījuma noguldījumi.

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini un ECB.

(2025. gada martā starpība bija 4.7 procentpunkti, un gada laikā tā samazinājās par 0.9 procentpunktiem, bet iepriekšējos gados tā bija stabilā 3 procentpunktu līmenī; sk. iedaļu "Pelnītspēja"). Mājsaimniecību noguldījumu procentu likmes pieauguma temps attiecībā pret ECB procentu likmi ir daudz lēnāks nekā NFS, jo tikai atsevišķas kredītiestādes maksā nelielu atlīdzību par pieprasījuma noguldījumiem. Tomēr jāatzīmē, ka vairākas kredītiestādes piedāvā krājkonta⁴³ produktu ar paaugstinātu procentu likmi un līdzekļu pieejamības termiņu no tūlītējas pieejamības līdz pat 30 dienām.

Kopējā vidējā svērtā noguldījumu atlikumu procentu likme mājsaimniecībām turpināja lēnām tiekties uz ECB noguldījumu iespējas procentu likmi un ir praktiski sasniegusi NFS vidējo svērto procentu likmes līmeni. NFS kopējās vidējās svērtās noguldījumu atlikumu procentu likmes attiecība pret ECB procentu likmi būtiski nav mainījusies kopš 2024. gada 1. ceturkšņa. Tomēr šī likme ir tālu no ECB noteiktās procentu likmes, tāpēc arī turpmāk kredītiestādēm būs izdevīgi daļu brīvo līdzekļu izvietot Latvijas Bankas noguldījumu iespēju operācijās.

Kopumā var secināt, ka kredītiestāžu termiņnoguldījumu atlikumu vidējās svērtās procentu likmes samazinās lēnāk nekā ECB noguldījumu iespējas procentu likme. To īslaicīgi ietekmē jau izsniegtie termiņnoguldījumi, kuru termiņš pārsvarā nepārsniedz vienu gadu. Tomēr jauno termiņnoguldījumu procentu likme vienmēr ir bijusi zemāka par ECB likmi, tātad, ECB procentu likmei nostabilizējoties, visdrīzāk, vidējā svērtā kredītiestāžu termiņnoguldījumu procentu likme būs zemāka par ECB noteikto noguldījumu iespējas procentu likmi.

Vēl viens faktors, kas neļauj banku noguldījumu likmēm straujāk tuvuoties ECB likmei un samazināt kredītu un noguldījumu procentu likmju starpību, ir lielais pieprasījuma noguldījumu īpatsvars kopējos noguldījumos – tas pārsniedz 70 % no kopējiem mājsaimniecību un NFS noguldījumiem. Īpaši mājsaimniecībām būtu jāapsver iespējas efektīvākai līdzekļu izvietojšanai vai nu kredītiestāžu krājkontos, no kuriem līdzekļi ir ātri pieejami, vai arī daļu līdzekļu novirzot ilgāka termiņa ieguldījumos ar lielāku ienesīgumu. Savukārt NFS savus brīvos naudas līdzekļus pārvalda, efektīvāk, ātrāk un lielākos apjomos izmantojot īstermiņa termiņnoguldījumu sniegto ienesīgumu.

Lai veicinātu iedzīvotāju un NFS finanšu pratību un motivētu izmantot krājkontus un termiņnoguldījumus, Latvijas Banka jau kopš 2023. gada publicē [pārskatu par kredītiestāžu piedāvātajām procentu likmēm](#) gan Latvijas, gan arī visu Baltijas valstu lielāko banku dalījumā.

⁴³ Ar krājkontiem šeit tiek saprasti noguldījumi ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu, kā arī krājkonti ar tūlītēju iespēju izņemt līdzekļus.

Pelnītspēja

Sagatavoja Mikus Āriņš

2024. gadā kredītiestāžu peļņa nedaudz samazinājās – galvenokārt hipotekārā kredīta ņēmēju aizsardzības nodevas ietekmē. Vienlaikus peļņa joprojām bija ievērojami lielāka nekā laikā pirms 2023. gada. Tas ļauj kredītiestādēm veikt dividenžu izmaksas, saglabājot stipru kapitalizāciju. Gaidāms, ka turpmāk kredītiestāžu peļņa mazināsies – to noteiks tirgus procentu likmju kritums, iespējamais kredītriska pieaugums un solidaritātes iemaksas.

2024. gadā kredītiestāžu kopējā peļņa konsolidētā

līmenī bija 569.5 milj. eiro – par 7.9 % mazāka nekā 2023. gadā, kad kredītiestāžu peļņa bija rekordaugsta (2.27. att.). Kredītiestāžu peļņas samazināšanos visvairāk noteica administratīvo izdevumu pieaugums, kas pamatā saistīts ar hipotekārā kredīta ņēmēju aizsardzības nodevu⁴⁴. Šī nodeva kredītiestādēm bija jāmaksā 2024. gadā, un tā veidoja gandrīz 60 % no administratīvo izdevumu kāpuma. Pārējo administratīvo izdevumu palielinājumu galvenokārt noteica personāla izmaksu pieaugums, taču tas ir vērtējams kā samērīgs salīdzinājumā ar darba samaksas pieaugumu tautsaimniecībā kopumā.

⁴⁴ Sk. Latvijas Bankas 2024. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskata" iedaļas "Aizņēmēju finansiālā ievainojamība" sadaļu "Mājsaimniecību maksātspēja".

2024. gadā kredītiestāžu tīrie procentu ienākumi pieauga vien nedaudz – par 2.4 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Jāņem vērā, ka šis ir pieaugums attiecībā pret rekordaugsto 2023. gada līmeni, kas bija gandrīz divkārt augstāks nekā 2022. gadā (2.28. att.). 2024. gadā ECB uzsāka ierobežojošās monetārās politikas atvieglošanu, un tirgus procentu likmes sāka mazināties. Ņemot vērā gan to, ka procentu likmju sarukums sākās no ļoti augsta līmeņa un kredītiestāžu procentu likmju starpība joprojām ir paaugstināta (2.29. att.), gan kredītiestāžu kredītporfeļa pieaugumu, kredītiestāžu gūtie procentu ienākumi no mājāsaimniecībām un izsniegtajiem aizdevumiem turpināja palielināties⁴⁵. Pieauga arī kredītiestāžu procentu ienākumi no citiem aktīviem: tā kā mājāsaimniecību un NFS noguldījumi turpināja palielināties, kredītiestādes vairāk līdzekļu izvietoja gan centrālās bankas noguldījumu iespējā, gan ar pašām kredītiestādēm saistītajās un to radniecīgajās kredītiestādēs. Savukārt kredītiestāžu procentu izdevumi pieauga gandrīz divkārt, galvenokārt palielinoties procentu izdevumiem par mājāsaimniecību un NFS termiņnoguldījumiem un krājkontiem.

Tīrie izdevumi uzkrājumiem kopumā bija mazāki nekā 2023. gadā. Dažas kredītiestādes pat guva ienākumus no uzkrājumu samazināšanas, jo neīstenojās ar mājāsaimniecību un NFS augsto procentu maksājumu slogu saistītais risks, kam šīs kredītiestādes bija izveidojušas uzkrājumus iepriekš.

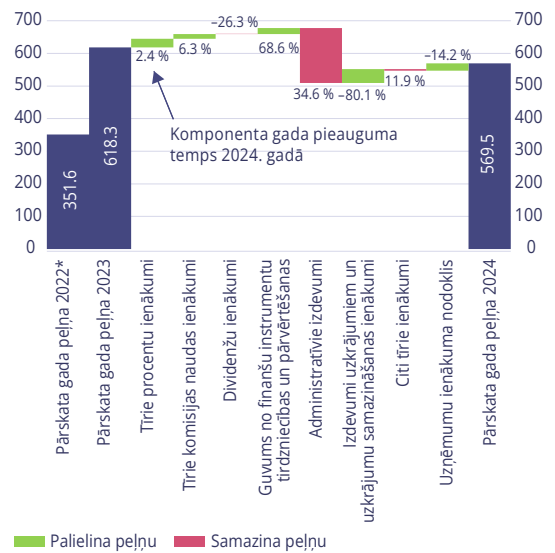
Pārējās peļņas vai zaudējumu aprēķina pozīcijās nebija nozīmīgu pārmaiņu. Nedaudz pieauga tīrie komisijas naudas ienākumi (galvenokārt pieaugot komisijas ienākumiem par aktīvu pārvaldīšanu), kā arī mazliet pieauga ienākumi no finanšu instrumentu tirdzniecības, pārvērtēšanas un valūtas kursu svārstībām.

Kredītiestāžu **pelnītspējas rādītāji**, lai gan mazāki nekā 2023. gadā, kad tie bija rekordaugsti, joprojām **saglabājas augsti**: 2024. gadā vidējā ROE bija 17.2 % un ROA – 1.96 % (2.30. att.). Savukārt izdevumu attiecība pret ienākumiem bija 47.7 % (2023. gadā – 37.2 %).

2025. gadā kredītiestāžu peļņa kopumā, visticamāk, samazināsies, taču lielākajai daļai kredītiestāžu tā joprojām būs laba. Pirmkārt, tirgus procentu likmju sarukums mazina procentu ienākumus salīdzinājumā

2.27. attēls

Kredītiestāžu pārskata gada nesadalītā peļņa un tās komponentu devums peļņas pārmaiņās 2024. gadā (milj. eiro)

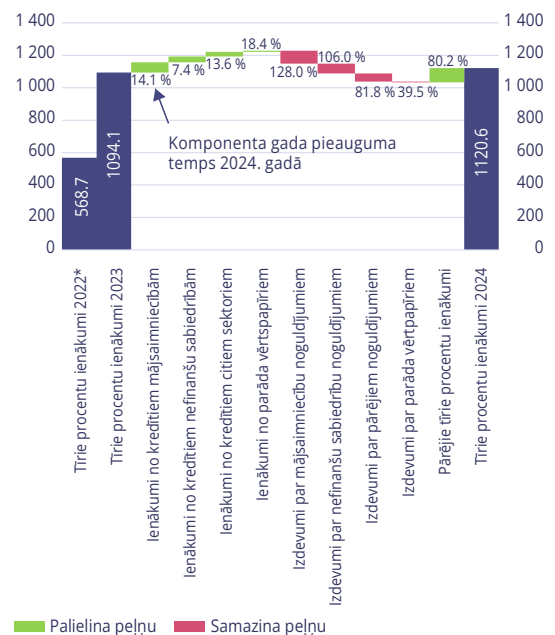
■ Palielina peļņu ■ Samazina peļņu

* Tikai pašlaik aktīvās kredītiestādes (t. sk. 2022. gadā notikušā Signet Bank AS un AS Expobank apvienošanās darījuma korekcija).

Avots: Latvijas Banka.

2.28. attēls

Kredītiestāžu tīrie procentu ienākumi un to komponentu devums tīro procentu ienākumu pārmaiņās 2024. gadā (milj. eiro)

■ Palielina peļņu ■ Samazina peļņu

* Tikai pašlaik aktīvās kredītiestādes (t. sk. 2022. gadā notikušā Signet Bank AS un AS Expobank apvienošanās darījuma korekcija).

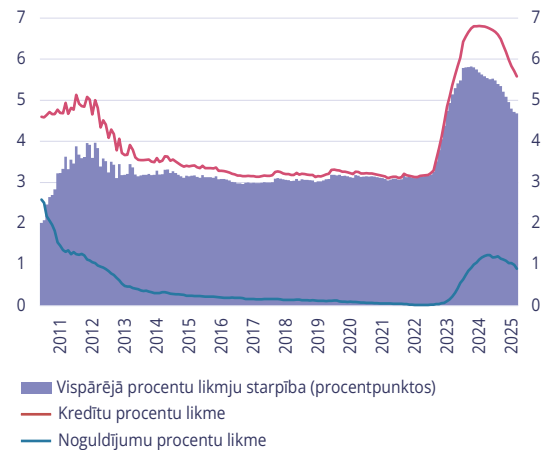
Avots: Latvijas Banka.

⁴⁵ Latvijas kredītiestāžu izsniegtie aizdevumi pārsvarā ir ar mainīgām procentu likmēm, kas ir piesaistītas pie kādas no tirgus procentu likmēm, galvenokārt EURIBOR. 2024. gada beigās gandrīz 90 % no mājāsaimniecībām un NFS izsniegtajiem aizdevumiem bija ar mainīgām procentu likmēm.

ar 2023. un 2024. gadu. Vienlaikus tirgus procentu likmes joprojām vairāk nekā par diviem procentpunktiem pārsniedz līmeni, kāds bija, pirms ECB sāka īstenot inflācijas ierobežošanas politiku. Tādējādi kredītiestāžu procentu ienākumi saglabāsies paaugstināti salīdzinājumā ar periodu pirms 2022. gada. Otrkārt, no 2025. gada līdz 2027. gadam kredītiestādēm jāmaksā SI (sk. 2.3. ielikumu "[Solidaritātes iemaksas likums](#)"), kas vairākām kredītiestādēm veidos nozīmīgus izdevumus, kuri, iespējams, pārsniegs 2024. gadā samaksātās hipotekārā kredīta ņēmēja aizsardzības nodevas apmēru. Šo faktoru ietekme jau ir vērojama operatīvajos datos par 2025. gada pirmajiem trim mēnešiem, kuros kredītiestāžu vidējā peļņa samazinās aptuveni par trešdaļu salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu. Pelnītspējas apdraudējumu pastiprina arī 2025. gada sākumā būtiski pieauguši nenoteiktība saistībā ar tirdzniecības kariem, kas var pasliktināt Latvijas tautsaimniecības izredzes un līdz ar to paaugstināt kredītrisku. Tas savukārt liks kredītiestādēm palielināt izdevumus uzkrājumiem.

2.29. attēls

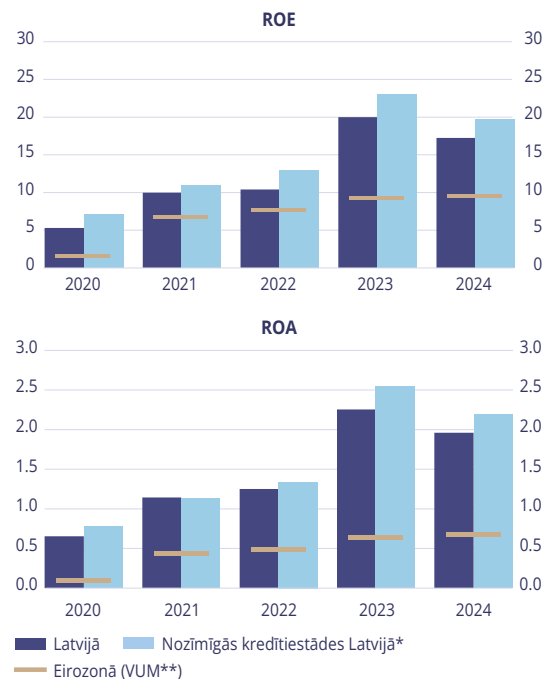
Kredītiestāžu iekšzemes mājāsaimniecībām un NFS izsniegto kredītu un piesaistīto noguldījumu vidējās procentu likmes (%) un to starpība (procentpunktos)

Avots: Latvijas Banka.

2.30. attēls

Kredītiestāžu vidējā ROE un ROA Latvijā un eirozonā

* Nozīmīgās kredītiestādes ir ECB pašlaik uzraugāmās kredītiestādes: "Swedbank" AS, AS "Citadele banka" un AS "SEB banka".

** Eurozonas vidējās vērtības ir aprēķinātas, balstoties uz ECB VUM tiešajā uzraudzībā esošo kredītiestāžu datiem, kas ietver datus par visām eurozonas valstīm un Bulgāriju.

Avoti: Latvijas Banka un ECB.

2.3. ielikums. Solidaritātes iemaksas likums

Lai gūtu papildu līdzekļus valsts drošības un aizsardzības stiprināšanai, 2024. gada nogalē Saeima izsludināja Solidaritātes iemaksas likumu⁴⁶, kas paredz, ka Latvijā reģistrētām kredītiestādēm un citu valstu kredītiestāžu filiālēm Latvijā no 2025. gada līdz 2027. gadam jāmaksā SI.

SI likme ir 60 %, un SI bāze ir tā kalendārā gadā gūtā tīro procentu ienākumu daļa, kas vairāk nekā par 50 % pārsniedz 2018.–2022. gada vidējos tīros procentu ienākumus. SI nevar pārsniegt 33 % no maksātāja peļņas pirms UIN samaksas. Tādējādi SI nevar radīt situāciju, kurā kredītiestādei rodas zaudējumi.

SI maksātājam ir iespēja saņemt SI atlaidi, ja tas būtiski kāpina kredīvēšanu. SI atlaide var sasniegt pat 100%, ja SI maksātāja Latvijas NFS, mājsaimniecībām un MABO izsniegto aizdevumu atlikums pieaug vairāk nekā SI likumā noteiktie sliekšņi, kas ir piesaistīti nominālā IKP pieauguma tempa prognozei, kuru izmanto attiecīgā kalendārā gada likumam par valsts budžetu. Piemēram, 2025. gadā šī nominālā IKP pieauguma prognoze ir 5.9 %⁴⁷. Lai SI maksātājs saņemtu 25 % atlaidi, tā attiecīgajam kredītu atlikumam būtu jāpieaug vismaz par $1.75 \times 5.9 \%$ jeb par 10.33 % attiecībā pret iepriekšējo gadu, savukārt, lai saņemtu 100 % atlaidi, attiecīgajam kredītu atlikumam būtu jāpieaug vismaz par $2.5 \times 5.9 \%$ jeb par 14.75 % (sīkāk par atlaides aprēķinu sk. Solidaritātes iemaksas likuma 6. pantā).

⁴⁶ Solidaritātes iemaksas likums.

⁴⁷ Finanšu ministrijas 2025. gada 4. marta informācija "Informācija Solidaritātes iemaksas likuma 6. panta piemērošanai maksāšanas periodā par 2025. gadu".

Kapitalizācija

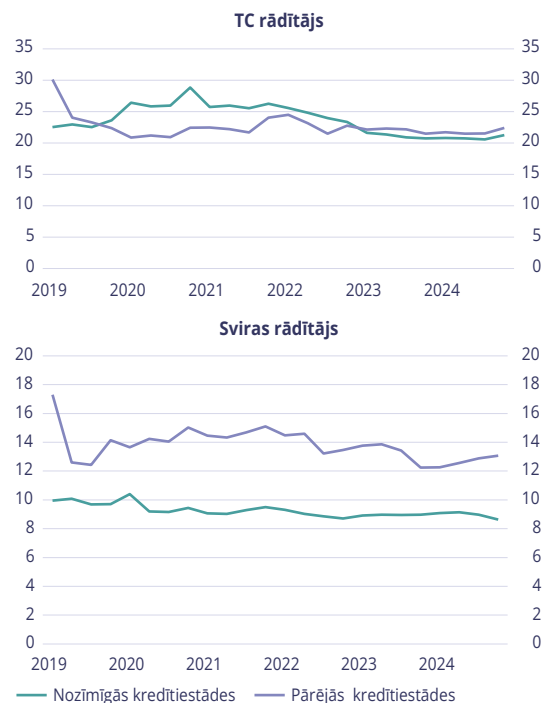
Sagatavoja Ilze Vilka

Kopumā kredītiestādēm ir pietiekamas kapitāla rezerves, lai absorbētu potenciālus zaudējumus finansiālu šoku gadījumā. Labā pelnītspēja palīdz saglabāt augstu kapitalizāciju un palielināt atlīdzību akcionāriem. Kredītiestādes, īpaši divas lielākās nozīmīgās iestādes⁴⁸, arī 2025. gadā iecerējušas veikt vērienīgas dividenžu izmaksas. Pieaug kredītiestāžu interese par 2. līmeņa kapitāla instrumentiem kopējo kapitāla prasību izpildei.

Latvijas kredītiestāžu⁴⁹ kapitalizācija saglabājas augsta. 2024. gada beigās kredītiestāžu vidējais TC rādītājs konsolidētā līmenī bija 21.5 %, CET1 kapitāla rādītājs – 19.5 %, bet sviras rādītājs – 9.3 %⁵⁰. Salīdzinājumam – ES nozīmīgajās bankās TC rādītājs 2024. gada beigās bija vidēji 20.2 %, CET1 kapitāla rādītājs – 16.1 %, bet sviras rādītājs – 5.9 %⁵¹. TC rādītāji nozīmīgajās un pārējās kredītiestādēs kļuvuši līdzīgi, bet starpība sviras rādītāju līmeņos norāda uz atšķirībām vidējos riska svaros abās kredītiestāžu grupās (2.31. att.).

2.31. attēls

Kredītiestāžu kapitalizācijas rādītāji (% no TREA)

Avots: Latvijas Banka.

⁴⁸ Nozīmīgās iestādes ir ECB uzraugāmās kredītiestādes – "Swedbank" AS, AS "Citadele banka" un AS "SEB banka".

⁴⁹ Kapitalizācijas aprēķinos un attēlos iekļautas tikai pašlaik aktīvās kredītiestādes konsolidētā līmenī.

⁵⁰ 2023. gadā – attiecīgi 20.9 %, 20.1 % un 9.5 %.

⁵¹ EBA Risk Dashboard Q4 2024 (EBI 2024. gada 4. ceturkšņa risku radars).

Palielinoties 2. līmeņa kapitāla instrumentu apmēram, 2024. gadā Latvijas kredītiestāžu kopējais kapitāls pieauga straujāk par TREA. 2024. gadā nozīmīgo iestāžu TREA pieauga par 808.3 milj. eiro jeb 8.8 %, bet pašu kapitāla apmērs palielinājās par 219.9 milj. eiro jeb 11.5 %. Savukārt pārējās kredītiestādēs TREA pieauga par 245.5 milj. eiro jeb 10.8 % un pašu kapitāla apmērs palielinājās par 75.6 milj. eiro jeb 15.5 % (2.32. att.). Nozīmīgajās iestādēs vairāk nekā divas reizes palielinājās 2. līmeņa kapitāla apmērs, bet pārējās iestādēs tas veidoja 26.6 % no kopējā pašu kapitāla pieauguma.

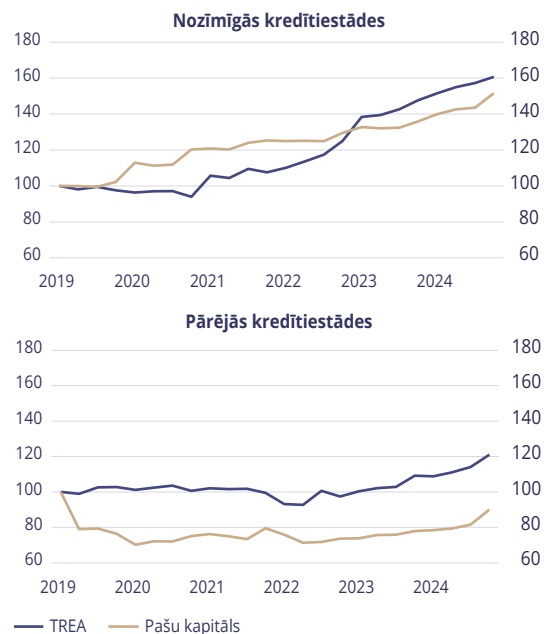
Kredītiestāžu brīvprātīgās kapitāla rezerves palielinājušās no 4.7 % 2023. gada beigās līdz 5.1 % 2024. gada beigās, un tās ir pietiekamas, lai absorbētu potenciālos zaudējumus, kas varētu rasties aizņēmēju maksāspējas un citu šoku dēļ (sk. nodaļu "[Kreditriskā un tirgus riska šoku absorbētspējas stresa testi](#)"). 2024. gada beigās nozīmīgo iestāžu rezerves virs kopējām kapitāla prasībām veidoja 4.8 %, savukārt pārējo kredītiestāžu brīvprātīgās kapitāla rezerves sasniedza vidēji 6.6 % (2.33. att.).

Saglabājoties augstiem kredītiestāžu ieņēmumiem, lielākā daļa kredītiestāžu plāno veikt dividenžu izmaksas. Nozīmīgo kredītiestāžu peļņas sadales plāni ir tikpat apjomīgi kā iepriekšējā gadā, jau otro gadu pēc kārtas sadalot vidēji 80 % no iepriekšējos gados gūtās peļņas. 2025. gadā nozīmīgās kredītiestādes izziņojušas dividenžu izmaksas 377 milj. eiro apmērā, kas atbilst 84 % no 2024. gada peļņas. Pārējo kredītiestāžu peļņas sadales plāni ir samērīgāki – 2025. gadā izziņotas dividendes 24.8 milj. eiro apmērā, kas atbilst 56.8 % no 2024. gada peļņas.

Kredītiestāžu noturību pret negaidītu risku īstenošanos stiprina CCyB norma 1 % apmērā (sk. sadaļu "[Makrouzraudzības politika](#)"), kas kredītiestādēm būs pieejama zaudējumu segšanai, ja finanšu nozarē īstenosies riski un ar brīvprātīgajām rezervēm būs par maz.

2.32. attēls

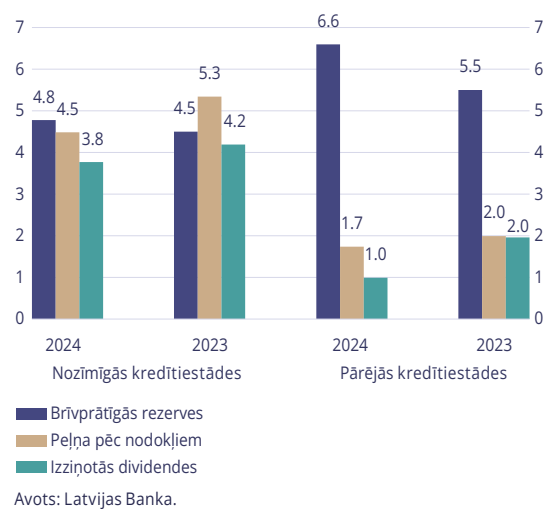
Kapitāla rādītāja skaitītājs un saucējs (2019. gada 1. ceturksnis = 100)

Avots: Latvijas Banka.

2.33. attēls

Kredītiestāžu brīvprātīgās kapitāla rezerves, peļņa, izmaksāto un izziņoto dividenžu apjoms⁵² (% no TREA)

Avots: Latvijas Banka.

⁵² Kredītiestāžu brīvprātīgās rezerves norādītas bez peļņas.

3. Kredītiestāžu stresa testi

Kredītriska un tirgus riska šoku absorbētspējas stresa testi

Sagatavoja Nadežda Siņenko, Ilze Vilka, Jānis Strazdiņš un Mikus Āriņš

Makroekonomiskā stresa testa rezultāti liecina, ka Latvijas kredītiestāžu noturība pret potenciālajiem šokiem saglabājās augsta – finanšu stresa apstākļos visas iestādes spētu izpildīt minimālās kapitāla prasības. Kredītiestādēm ir pietiekami augstas brīvprātīgās kapitāla rezerves šoku absorbēšanai, turklāt tās papildinās gaidāmā peļņa⁵³.

Saskaņā ar jutīguma analīzes rezultātiem 2024. gada beigās visas kredītiestādes spētu izpildīt minimālo 8 % pašu kapitāla prasību – arī tāda potenciāla kredītriska pieauguma apstākļos, kura rezultātā kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars palielinātos vairāk nekā par 19 procentpunktiem. Tādējādi, neaplūkojot kompleksāku makroekonomiskā stresa scenārija īstenošanos, secināms, ka šie rezultāti jau liecina par augstu noturību pret potenciālo zaudējumu slogu (sk. iedaļu "[Kapitalizācija](#)").

Makroekonomiskais stresa tests veikts ar mērķi novērtēt kredītiestāžu spēju absorbēt potenciālu kredītriska un tirgus riska pieaugumu makrofinansiālās vides pasliktināšanās gadījumā. Stresa scenārijā svarīgākie riski ir ilgstoši vāja tautsaimniecības izaugsme un ģeopolitiskā spriedze, kuras rezultāts ir globāla tirdzniecības fragmentācija, kas kombinācijā ar negaidītu ārēju makrofinansiālu šoku var ietekmēt banku klientus un aktīvu kvalitāti.

Metodoloģija

Latvijas Banka regulāri veic kredītiestāžu jutīguma analīzi⁵⁴ un makroekonomiskos stresa testus⁵⁵. Makroekonomiskā stresa testa aprēķinos izmantoti kredītiestāžu konsolidētie 2024. gada beigu dati, un novērtējums aptver periodu līdz 2025. gada beigām. Stresa testu pārvarēšanas kritēriji ir minimālo kapitāla prasību izpilde – 8 % TC rādītājs, 6 % T1 rādītājs un 4.5 % CET1 rādītājs⁵⁶. Vismaz viena kapitāla veida minimālās prasības neizpilde tiek vērtēta kā kapitāla prasību neizpilde.

Ņemot vērā nodrošināto kredītu augsto īpatsvaru Latvijas kredītiestāžu kredītportfelī, ar 2022. gadu iepriekšējās vienotās uzkrājumu normas vietā tiek izmantota katras kredītiestādes vidējā svērtā saistību nepildīšanas zaudējumu norma (SNZ). Vidējā svērtā SNZ tiek aprēķināta katrai stresa testa aprakstā no pārējiem kredītiem izdalītajai rezidentu kredītu grupai, kā arī lielākajām nozarēm. Tās aprēķins ir balstīts uz Latvijas Bankas Kredītu reģistrā pieejamiem datiem par individuālo kredītsaistību nodrošinājumiem. Aprēķinā valsts garantijas un naudas līdzekļus ņem vērā pilnā apmērā, NĪ tiek piemērots diferencēts vērtības samazinājums (diskonts) atkarībā no scenāriju pieņēmumiem, bet cita veida fiziskajam nodrošinājumam – 30 % diskonts.

Stresa testa tirgus riska komponentē izmantoti katras kredītiestādes vērtspapīru portfeļa dati, t. sk. patiesajā vērtībā vērtētie vērtspapīri ar atspoguļojumu peļņas un zaudējumu pārskatā, patiesajā vērtībā

⁵⁴ Kredītriska jutīguma analīze rāda, cik lielu kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām pieaugumu kredītiestāde spētu izturēt tā, lai kredītiestādes kapitāla pietiekamības rādītāji nekļūtu mazāki par minimālajām kapitāla prasībām. Jutīguma analīzē tiek pieņemts, ka kredītiestādes kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām portfelim jābūt izveidotiem uzkrājumiem vismaz 50 % apmērā un papildus jāveido uzkrājumi 50 % apmērā no kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām pieauguma apjoma; šaubīgo kredītu uzkrājumu normai jābūt vismaz 35 % apmērā. Kredītiestāžu kapitāls un TREA tiek samazināti par papildus veicamo uzkrājumu apjomu.

⁵⁵ Makroekonomiskajā stresa testā tiek izvērtēta Latvijas kredītiestāžu noturība pret stipriem negatīviem makroekonomiskajiem šokiem, kuru īstenošanās ir iespējama, bet ar mazu varbūtību. Kredītriska un tirgus riska stresa testu rezultāti ļauj izvērtēt, vai kredītiestāžu kapitāla apjoms ir pietiekams, lai bez papildu kapitāla piesaistes absorbētu zaudējumus, kas varētu rasties īpaši nelabvēlīgos un pat ārkārtējos makroekonomiskā stresa apstākļos.

⁵⁶ Latvijas kredītiestāžu kapitāla struktūrai ir raksturīgi, ka T1 kapitāla prasība tiek izpildīta ar CET1 kapitālu, tādējādi, kredītiestādēm izpildot T1 kapitāla prasību, vienlaikus tiek izpildīta CET1 kapitāla prasība. Rezultātā tiek piemērots diezgan augsts stresa testu pārvarēšanas kritērijs augstas kvalitātes kapitālam.

⁵³ Arī tad, ja peļņas prognozi neiekļauj aprēķinos, kredītiestāžu šoku absorbētspēja saglabājas laba.

vērtētie vērtspapīri ar atspoguļojumu pārējos apvienotajos ienākumos un AC vērtspapīri. Šajā stresa testa metodoloģijā tirgus šoki piemēroti visiem vērtspapīriem, lai novērtētu vērtspapīru portfeļa tirgus vērtības pārmaiņu kopējo "ekonomisko" ietekmi uz kapitālu, pieņemot, ka jebkurā veidā vērtēto vērtspapīru vērtības pārmaiņas būs nepieciešams atzīt. Ņemot vērā procentu likmju vides pārmaiņas, iepriekšējos pārskatos veiktā AC vērtspapīru pārvērtēšana tirgus vērtībā vairs netiek veikta.

Tā kā individuālo kredītiestāžu vērtspapīru portfeļu dati ir pieejami augstākajā detalizācijas pakāpē, analīze tika balstīta uz šiem datiem, bet grupas līmeņa vērtspapīru portfeļa struktūra tika ekstrapolēta, pieņemot, ka tā ir līdzīga kredītiestādes līmeņa portfeļa struktūrai.

Katras kredītiestādes obligāciju portfeļa vērtspapīri sagrupēti pēc eksperta vērtējumā būtiskākajiem riska faktoriem (eirozonas un ASV dažādu termiņu obligāciju ienesīguma likmēm, kredītreitinga līmeņa, sektora). Ņemot vērā to īpatsvaru portfelī, atsevišķi izdalītas triju lielāko emitentu obligācijas. Katrai obligācijai noteikts modificētā ilguma (*modified duration*) indekss, izmantojot *Refinitiv* datus vai datu trūkuma gadījumā kā tuvinājumu izmantojot līdz obligācijas dzēšanai atlikušo termiņu. Modificētā ilguma indekss tiek izmantots, lai aprēķinātu procentu likmju šoka scenārija ietekmi. Valūtas risks izdalīts atsevišķi no pārvērtēšanas efekta, un šoka scenārijs piemērots atklātajai valūtas pozīcijai.

Stresa testa scenāriji

Stresa testa scenāriju parametri apkopoti 3.1.–3.4. tabulā.

Bāzes scenārijā iekšzemes kredītportfelim izmantota Latvijas Bankas 2025. gada jūnija prognoze, kas paredz, ka Latvijas IKP 2025. gadā pieaugs par 1.2 % (sezonāli koriģēti dati).

Bāzes scenārijā saistību neizpildes zaudējumu aprēķinā NĪ nodrošinājumiem piemērots diskonts, kas atspoguļo ķīlas vērtības samazinājumu ātras pārdošanas rezultātā⁵⁷. Stresa scenārijā NĪ vērtībām piemērotie diskonti ir lielāki nekā bāzes scenārijā, jo atspoguļo vērtības samazinājuma risku gan ātras pārdošanas rezultāta, gan NĪ cenu krituma dēļ. Abos scenārijos KNI diskonti ir lielāki par dzīvojamā segmenta diskonti (3.1. tab.).

Kaut arī pārskatīto kredītu atlikums, kas uzkrājies banku bilancēs iepriekšējos gados, 2024. gadā ir sarucis, makroekonomiskā stresa apstākļos iespējams turpmāks pārskatīto kredītu kvalitātes pasliktinājums. Lai atspoguļotu šo risku, stresa scenārijā paredzēta šo kredītu migrācija uz ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu kategoriju. **Stresa scenārijā paredzētais INK pieaugums tiek piemērots pēc šīs migrācijas.**

INK pieaugums stresa testā (3.1. tab.) tiek novērtēts ar kredītriska modeļa palīdzību.

⁵⁷ Bāzes scenārijā diskonts nav prognoze par NĪ tirgus cenu dinamiku.

3.1. tabula

Makroekonomiskā stresa testa parametri (%; procentpunktos)

Makroekonomiskie un kredītriska parametri	Bāzes scenārijs	Stresa scenārijs
Latvija		
Latvijas IKP gada pārmaiņas 2025. gadā	1.2	-6.9
3 mēnešu EURIBOR prognoze ⁵⁸	2.2	2.2
Vabrūtība, ka kredīts, kas ir bez maksājumu kavējuma vai ar kavējumu mazāku par 90 dienām un nav pārskatīts, gada laikā kļūst par kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām	0.5	5.4
Varbūtība, ka šaubīgais kredīts gada laikā kļūst par kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām	2.1	21.6
Pārskatīto kredītu, kuri nav INK un kuri gada laikā migrēs uz ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu kategoriju, īpatsvars (%)	0.5	100
Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvara pieaugums iekšzemes klientu kredītportfelī 2025. gada beigās ⁵⁹ (procentpunktos) ⁶⁰	0.6	8.8
KNĪ piemērots diskonts (%)	20	40
Dzīvojamam NĪ piemērots diskonts (%)	10	30

⁵⁸ Gada vidējais 3 mēnešu EURIBOR līdz 2025. gada beigām; *Eurex Exchange*, 21.03.2025.

⁵⁹ Saskaitot kopā kredītus, kas migrējuši no kategorijām "bez maksājumu kavējuma vai ar maksājumu kavējumu mazāku par 90 dienām", "šaubīgie kredīti" un «pārskatīti kredīti, kas nav INK» uz kategoriju "kredīti ar maksājuma kavējumu ilgāku par 90 dienām".

⁶⁰ Šo pieaugumu nevar uzskatīt par prognozi statistikas bilances un citu konservatīvo pieņēmumu dēļ.

Ņemot vērā aktuālos riskus, ASV starptautiskās tirdzniecības tarifu politikas būtisko pārmaiņu kontekstā **stresa scenārijā tiek modelēti papildu zaudējumi no kredītiem uzņēmumiem, kuru eksports uz ASV veido vismaz 20 % no to apgrozījuma**. Scenārijā tiek pieņemts, ka šādiem kredītiem tiek veikti uzkrājumi 20 % apmērā.

Pieņēmumi par saistību nepildīšanas zaudējumiem pārējo valstu klientiem atspoguļoti 3.2. tabulā. Stresa testa scenārijos pieņemts, ka Baltijas valstu aizņēmējiem izsniegto kredītu SNV ir tāda pati kā iekšzemes klientiem izsniegto kredītu SNV, bet uzkrājumu norma ir 60 %. Klientiem no pārējām ES un OECD valstīm izsniegto kredītu SNV ir lielāka nekā Baltijas valstu klientiem, bet SNZ noteikti 75 % līmenī. Savukārt pārējo valstu aizņēmējiem ir paaugstināta SNV, bet SNZ noteikti individuāli katrai bankai ar šādu ieguldījumu, ņemot vērā tikai NĪ nodrošinājumus, kuri atrodas Latvijā vai citās ES valstīs, un piemērojot tiem samazinājuma vērtības atbilstoši scenāriju pieņēmumiem.

3.2. tabula
Pieņēmumi par kredītiem ārvalstu klientiem bāzes scenārijā (%)

Ārvalstu klientiem izsniegtie kredīti	SNV	SNZ
Lietuvas un Igaunijas klienti	0.5	60
Klienti no pārējām ES un OECD valstīm	5	75
Klienti no pārējām valstīm ⁶¹	20	SNZ _i

Lai precīzāk atspoguļotu iespējamus zaudējumus no ieguldījumiem ārvalstīs, tajās veikto ieguldījumu apjoms precizēts saskaņā ar Kredītu reģistra datiem par valsts riska pārnesei, ņemot vērā visas riska pārnesei klasēs ar augstāku valsts risku.

Tirgus riska komponentes bāzes scenārijā nav paredzēti būtiski šoki un zaudējumi no vērtspapīru portfeļa pārmaiņām, pieņemot, ka, pat ja vērtspapīru tirgos būs satricinājumi, tie stresa testa periodā atgriezīsies iepriekšējā stāvoklī. Gan bāzes, gan stresa scenārijā atsevišķi izdalīti **Krievijas un Baltkrievijas emitentu vērtspapīri, kuru vērtībai piemērota 100 % diskonta likme**.

⁶¹ Gan bāzes, gan stresa scenārijā pieņemts, ka visi Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas rezidentiem izsniegtie kredīti, kā arī visi kredīti, kuriem Krievija, Baltkrievija un Ukraina norādītas kā riska pārnese valstis, tiek norakstīti. Taču, norakstot tos zaudējumus, ņemti vērā iepriekš veiktie uzkrājumi un NĪ nodrošinājumi, kuri atrodas Latvijā vai citās ES valstīs un kuriem tiek piemērots vērtības samazinājums atbilstoši scenāriju pieņēmumiem (3.1. tab.). Nozīmīgo kredītiestāžu ieguldījumi Krievijā, Baltkrievijā un Ukrainā kopumā ir nelieli, un to norakstīšanai nav būtiskas ietekmes uz iestāžu kapitalizāciju.

Jāpiebilst, ka kopumā **bāzes scenārijā veiktie pieņēmumi ir visai konservatīvi, tādējādi stresa testa rezultāti šajā scenārijā nav vērtējami kā kapitāla rādītāju prognoze**.

Stresa scenārijs, sākot ar 2023. gadu, izstrādāts, izmantojot GaR modeļa prognozes, kas atspoguļo IKP pieauguma tempu nākotnes varbūtību sadalījuma **5. procentili**, ņemot vērā pēdējās pieejamās IKP un Latvijas Bankas izstrādātā deflētā saliktā ciklisko risku rādītāja vērtības. **Atbilstoši aprēķiniem stresa scenārijā IKP 2025. gadā samazinātos par 6.9 %**.

Stresa scenārijā veiktie pieņēmumi par ārvalstu ieguldījumiem atspoguļoti 3.3. tabulā.

3.3. tabula
Pieņēmumi par kredītiem ārvalstu klientiem stresa scenārijā (%)

Ārvalstu klientiem izsniegtie kredīti	SNV	SNZ
Lietuvas un Igaunijas klienti	5.4	60
Klienti no pārējām ES un OECD valstīm	10	75
Klienti no pārējām valstīm	40	SNZ _i

Tirgus riska komponentes stresa scenārijs izstrādāts, par atskaites punktu izmantojot vērtspapīru portfeli 2024. gada decembra beigās. Tirgus riskam **stresa scenārijā modelēts globāls tirgus šoka scenārijs⁶²** (3.4. tab.), kurā valdību vērtspapīru riska prēmijām tiek piemēroti nozīmīgi šoki, bet emitentu riska prēmijām un akciju indeksiem – mazāks šoks. Ietekmes aprēķinā pieņemti konstanti sākotnējie vērtspapīru apjomi.

⁶² Stresa scenārija šoka parametri noteikti parāda vērtspapīru portfeli, galvenokārt izmantojot katram riska faktoram atbilstoša indeksa vēsturiskās mēneša pārmaiņas (izmantoti tirgus dati kopš 2006. gada) un pieņemot, ka pašreizējie ieguldījumi vērtspapīros saglabājas nemainīgi. Tad tiek aprēķināta iepriekšējo 12 mēnešu pārmaiņu summa katrā mēnesī, iegūstot iepriekšējā gada kopējās pārmaiņas. Beigās tiek aprēķināti 1 % gadījumi jeb mēneši ar lielākajiem aprēķinātajiem hipotētiskajiem kredītiestāžu kopējā portfeļa uzkrātajiem 12 mēnešu zaudējumiem. Identificēto gadījumu vidējās vērtības tiek izmantotas scenārijā. Ņemot vērā to, ka Latvijas kredītiestāžu akciju un fondu portfelis ir neliels un ar ievērojamu tirgus datu trūkumu, tam piemērotajā šoka scenārijā pieņemts vienkāršs portfeļa vērtības procentuāla krituma parametrs, kas atbilst 1 % nelabvēlīgākajām STOXX EUROPE 600 akciju indeksa vērtības pārmaiņām kopš 2006. gada.

Atvasinātie finanšu instrumenti ietver ļoti dažādu finanšu aktīvu klāstu, kurus raksturo tirgus cenas un likviditātes trūkums, kā arī relatīvi augsts risks. Tāpēc, balstoties uz ekspertu atzinumu, šiem instrumentiem tiek piemērots vienkāršs procentuāls 50 % vērtības šoks.

3.4. tabula

Stresa scenārija tirgus riska stresa testa parametri

Instruments	Sākotnējā vērtība (%)	Stresa scenārija pārmaiņas (bāzes punktos)
Etalona ienesīguma līkne		
Vērtspapīri eiro (1 mēnesis–10 gadu)	1.8 līdz 3.1	278 līdz 390
Vērtspapīri ASV dolāros (1 mēnesis–10 gadu)	4.1 līdz 4.6	229 līdz 457
Galveno kategoriju riska prēmija ⁶³		
Investīciju klase (valdība, uzņēmumi)	1.2 līdz 1.4	7 līdz 72
Augstas atdeves klase (valdība, uzņēmumi)	3 līdz 5.4	–34 līdz 103
Triju lielāko emitentu riska prēmija	0 līdz 1.4	255 līdz 374
Citi nozīmīgie tirgus šoki		Stresa scenārija pārmaiņas (% salīdzinājumā ar bāzes vērtību)
Akcijas, fondi u. c. instrumenti (izņemot atvasinātos finanšu instrumentus)		–5
Atvasinātie finanšu instrumenti		–50

⁶³ Vērtspapīra ienesīguma līkmes un attiecīgās valūtas etalonlīkmes starpība. Vācijas un ASV valdības vērtspapīriem netiek piemērots riska prēmijas šoks.

Stresa testa rezultāti

Stresa testa rezultāti apkopoti 3.5. tabulā.

Atbilstoši bāzes scenārija konservatīvajiem pieņēmumiem gaidāms, ka kopējie novērtētie zaudējumi varētu sasniegt 157.0 milj. eiro jeb 0.6 % no kredītiestāžu kopējiem aktīviem. Zaudējumus bāzes scenārijā pamatā nosaka zaudējumi no ieguldījumiem ar karadarbību saistītajās valstīs⁶⁴ (59.6 %), kuri koncentrējas atsevišķās kredītiestādēs, kas nav nozīmīgās kredītiestādes, un šo aktīvu norakstīšana no bilancēm neradītu sarežģījumus kapitāla prasību izpildei arī stresa scenārijā. Atlikušos zaudējumus nosaka nepieciešamie papildu uzkrājumi rezidentu un pārējo valstu kredītportfelim.

⁶⁴ **Stresa testa rezultāti bāzes scenārijā nav vērtējami kā kapitāla rādītāju prognoze 2025. gadam.** Pirmkārt, stresa tests veikts ar pieņēmumu par konstantu banku bilanci. Otrkārt, pieņēmums par to, ka Krievijas un Baltkrievijas klienti, kā arī tie klienti, kuriem valsts risks tiek pārņemts uz Krieviju un Baltkrieviju, neizpildīs saistības 100 % apmērā, ir visai konservatīvs. Attiecībā uz tiešajiem ieguldījumiem Krievijā un Baltkrievijā netiek ņemta vērā valsts riska pārnese uz citām valstīm, piemēram, ir daudz kredītu, kuriem valsts risks tiek pārņemts uz Latviju (piemēram, uzņēmuma saimnieciskā darbība tiek veikta Latvijā), kas saistību neizpildes risku samazina. Pieņemts arī, ka netiek atmaksāti visi tie kredīti, kuru valsts risks pārņemts uz Krieviju un Baltkrieviju. Valsts riska pārnese veikta, ņemot vērā arī tādus faktorus kā valsts, kurā reģistrēts nodrošinājums, un valsts, kurā atrodas galvotājs. Protams, nodrošinājuma vai galvnieka atrašanās Krievijā vai Baltkrievijā palielina zaudējumu risku, bet realitātē SNV var izrādīties mazāka par 100 %.

3.5. tabula

Apkopotie makroekonomiskā stresa testa rezultāti

Rādītājs	Bāzes scenārijs	Stresa scenārijs
Novērtētie zaudējumi (milj. eiro)	157.0	895.9
Novērtētie zaudējumi (% no kredītiestāžu kopējiem aktīviem)	0.6	3.5
TC rādītājs		
To kredītiestāžu skaits, kuru TC rādītājs ir mazāks par 8 %	0	0
Papildus nepieciešamais kapitāls (milj. eiro)	0	0
T1 rādītājs		
To kredītiestāžu skaits, kuru T1 rādītājs ir mazāks par 6 %	0	0
Papildus nepieciešamais kapitāls (milj. eiro)	0	0
CET1 rādītājs		
To kredītiestāžu skaits, kuru CET1 rādītājs ir mazāks par 4.5 %	0	0
Papildus nepieciešamais kapitāls (milj. eiro)	0	0

Stresa scenārijā kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars iekšzemes kredītportfelī līdz 2025. gada beigām pieaugtu par 8.8 procentpunktiem. Stresa scenārija īstenošanās gadījumā kopējie novērtētie zaudējumi varētu sasniegt 895.9 milj. eiro jeb 3.5 % no kredītiestāžu kopējiem aktīviem. Zaudējumi no tirgus riska veidotu 36.3 % no kopējiem zaudējumiem, bet zaudējumi no ieguldījumiem ar karadarbību saistītajās

valstīs – 10.5 %⁶⁵. Savukārt zaudējumi no iekšzemes un pārējo valstu klientiem izsniegtajiem kredītiem veidotu 53.23 % no kopējiem zaudējumiem. Banku sektora TC rādītāja pārmaiņas stresa scenārijā atspoguļotas 3.1. attēlā. Kapitāla rādītāja pārmaiņas nav ņemta vērā peļņas prognoze⁶⁶, un attēlā tā parādīta informatīvos nolūkos. Arī stresa scenārijā nevienai kredītiestādei nerodas tāds kapitāla iztrūkums, kas neļautu tai izpildīt minimālās kapitāla prasības. Vidējais svērtais pašu kapitāla apmērs nozīmīgajās un pārējās kredītiestādēs atspoguļots 3.2. attēlā.

Kredītiestāžu likviditātes stresa tests

Sagatavoja Mārcis Risbergs

Latvijas Bankas veiktie kredītiestāžu likviditātes stresa testu rezultāti liecina, ka kredītiestāžu spēja izturēt potenciālos finansējuma aizplūdes šokus saglabājas labā līmenī.

Ar likviditātes stresa testiem novērtē finansējuma aizplūdes iespējamo seku nozīmīgumu. Testi veikti, balstoties uz 2025. gada marta beigu datiem un izmantotot uzraudzības pārskatu datus konsolidētā līmenī par likvidajiem aktīviem un saistībām līdz 30 dienām⁶⁷. Testu mērķis ir aprēķināt likviditātes rādītāju⁶⁸, kas būtu līdzvērtīgs iepriekš Latvijā banku uzraudzības vajadzībām lietotajam likviditātes rādītājam, kura minimālā prasība 30 % apmērā pirms LCR prasību stāšanās spēkā pilnā apjomā bija saistoša visām kredītiestādēm.

Šo īstermiņa likviditātes stresa testu veikšanai joprojām tiek izmantota iepriekšējo gadu metodoloģija, ar kuras palīdzību iegūst banku noturības pret likviditātes riskiem rādītājus, kas ir vieglāk uztverami⁶⁹.

Stresa testu rezultāti rāda, cik lielu iekšzemes ne-MFI

⁶⁵ Iekšauti zaudējumi no ieguldījumiem šo valstu vērtspapīros un akcijās.

⁶⁶ Peļņas prognoze pirms nodokļu samaksas un pirms izdevumiem uzkrājumiem kredītiem un vērtspapīriem aprēķināta atbilstoši katram scenārijam.

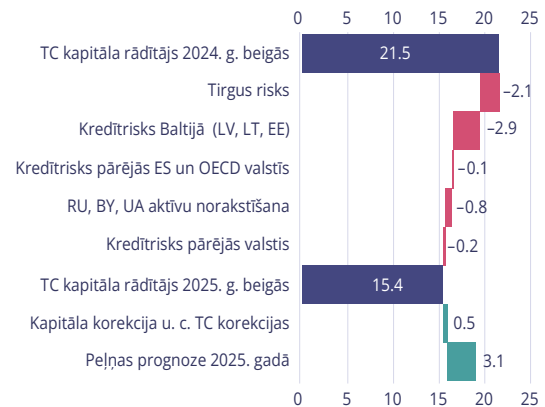
⁶⁷ Saskaņā ar Kopējo pārskatu sniegšanas prasībām (*common reporting framework*; COREP) sagatavots pārskats par likviditātes novērtēšanas papildu rādītājiem (ALMM; *additional liquidity monitoring metrics*) konsolidētā līmenī vai, ja banka nesniedz pārskatus konsolidētā līmenī, individuālā bankas līmenī.

⁶⁸ Neapgrūtinātu likvido aktīvu attiecība pret kredītiestāžu kārtējo saistību, kuru atlikušais maksājumu termiņš nepārsniedz 30 dienu, kopsummu.

⁶⁹ Metodoloģijas aprakstu sk. 2023. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskatā".

3.1. attēls

TC rādītāja pārmaiņas stresa scenārijā zaudējumu komponentu un citu korekciju dalījumā un gaidāmā 2025. g. peļņa (% no TREA)

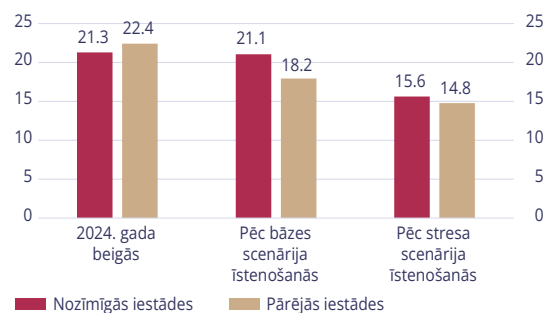

*Peļņas prognoze pirms nodokļu samaksas un pirms izdevumiem uzkrājumiem kredītiem un vērtspapīriem.

Avots: Latvijas Bankas aprēķini.

3.2. attēls

TC rādītāji stresa testa scenārijos (% no TREA)

Avots: Latvijas Bankas aprēķini.

klientu noguldījumu un ārvalstu ne-MFI klientu noguldījumu aizplūdi kredītiestādes varētu izturēt, kamēr to likviditātes rādītājs (un tādējādi likvido aktīvu apjoms) samazinātos līdz 0, ja pieņem, ka kredītiestādēm nav pieejami papildu resursi finansējuma aizplūdes kompensēšanai.

Saskaņā ar stresa testu rezultātiem (3.3. att.) **visas kredītiestādes varētu izturēt līdz 20 % iekšzemes klientu noguldījumu aizplūdi vai vairāk nekā 60 % ārvalstu klientu noguldījumu aizplūdi**. Stresa testu rezultāti salīdzinājumā ar 2024. gada marta testa rezultātiem kopumā nav mainījušies. Analizējot lielāko kredītiestāžu spēju izturēt iekšzemes klientu noguldījumu aizplūdi, ņemta vērā arī vairāku kredītiestāžu iespēja nepieciešamības gadījumā iegūt papildu likviditāti no mātes bankām.

Papildus tika veikti stresa testi ar diviem īpaši nelabvēlīgiem scenārijiem.

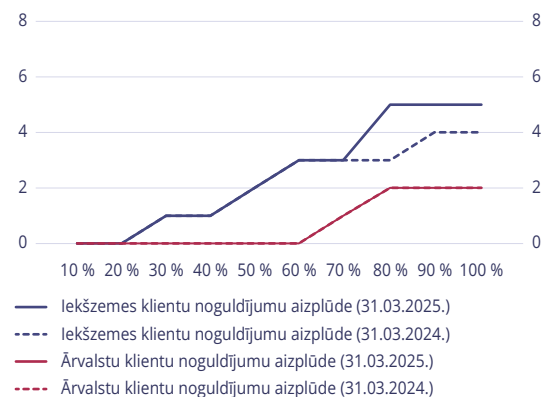
Pirmajā nelabvēlīgajā scenārijā pieņēmumi paredz, ka nav iespējams iekļāt vai pārdot vērtspapīru portfeli, izņemot eirozonas valstu valdības vērtspapīrus ar kredītreitingu ne zemāku par A- un valstu valdības vērtspapīrus, kuriem vismaz viens no triju starptautisko kredītreitingu aģentūru noteiktajiem ilgtermiņa kredītreitingiem ir AAA. Attiecībā uz eirozonas valdības vērtspapīriem pieņemts, ka pirmā scenārija ietvaros tie zaudētu 15 % no vērtības un tos varētu izmantot Eirosistēmas monetārās politikas operācijās, piemērojot 3 % diskontu.

Otrajā scenārijā papildus pirmā scenārija pieņēmumiem noteikts, ka nevienai kredītiestādei nav pieejamas prasības uz nakti pret kredītiestādēm no valsts, pret kuras kredītiestādēm konkrētajai kredītiestādei ir vislielākais prasību uz nakti apjoms (t. sk. pret tās grupā ietilpstošām kredītiestādēm)⁷⁰.

Pirmā scenārija piemērošana būtiski nepasliktina standarta stresa testa rezultātus, un kredītiestādes **varētu izturēt ne mazāk kā 20 % iekšzemes klientu noguldījumu aizplūdi vai 40 % ārvalstu ne-MFI klientu noguldījumu aizplūdi** (3.4. att.). Arī **otrā scenārija piemērošana praktiski nemaina spēju izturēt ne-MFI noguldījumu aizplūdi** (3.5. att.). Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ārvalstu noguldījumu aizplūdes rezultātus nedaudz ietekmēja atsevišķu banku augsti likvīdo aktīvu samazinājums – to daļēja aizstāšana ar zemāka līmeņa likvīdiem aktīviem. Tomēr likvīdo aktīvu kopējais apmērs vēl arvien saglabājās augstā līmenī.

3.3. attēls

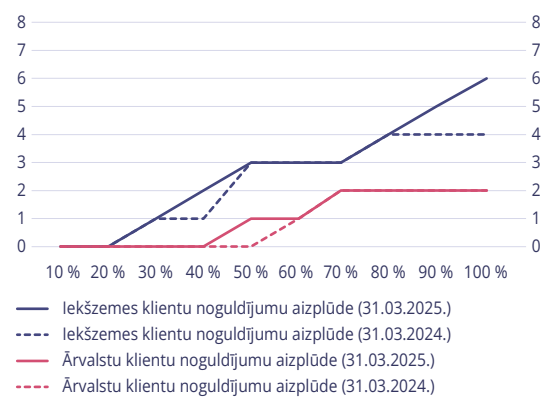
Likviditātes stresa testu rezultāti (nelikvīdo kredītiestāžu skaits)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

3.4. attēls

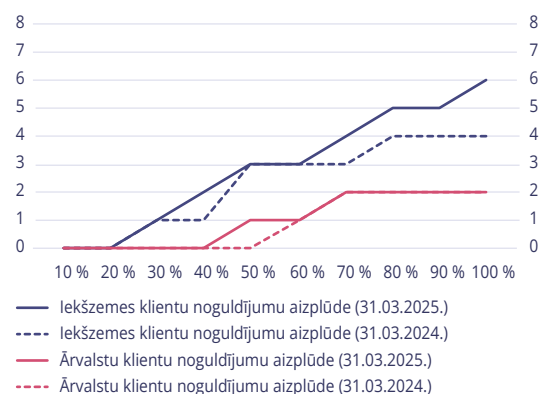
Pirmā nelabvēlīgā scenārija stresa testu rezultāti (nelikvīdo kredītiestāžu skaits)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

3.5. attēls

Otrā nelabvēlīgā scenārija stresa testu rezultāti (nelikvīdo kredītiestāžu skaits)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

⁷⁰ Piemēram, globālo finanšu tirgu satricinājuma gadījumā nozīmīgi samazinoties vērtspapīru portfeļa vērtībai, kavējas kredītiestādes prasību uz nakti atmaksu no citas ārvalstu kredītiestādes.

⁷¹ Tikai 2023. gada marta beigās aktīvās bankas (deviņas kredītiestādes).

4. Makrouzraudzības politika

Sagatavoja Dace Antuža

Latvijas Bankas makrouzraudzības politikas nostāja ir atbilstoša finanšu stabilitātes risku un finanšu sektora noturības vērtējumam. Pozitīvas neitrālas CCyB pieejas ietvaros piemērojamā CCyB norma papildus stiprina banku noturību un veido makrouzraudzības telpu, kas, ņemot vērā pieaugušo ārējo nenoteiktību, ir īpaši svarīgi. Uz aizņēmējiem vērstie instrumenti veicina ilgtspējīgu kreditēšanas standartu ievērošanu.

Latvijas Bankas makrouzraudzības politika kopumā ir vērsta uz noturības saglabāšanu. Tā atbilst ECB padomes 2024. gada 28. jūnija paziņojumam par makrouzraudzības politiku⁷², kurā ECB aicināja eirozonas dalībvalstu makrouzraudzības iestādes uzturēt, un, kur iespējams, arī palielināt makrouzraudzības kapitāla rezerves, lai celtu noturību pret potenciāliem satricinājumiem, kas var rasties arī ģeopolitiskās un makrofinansālās nenoteiktības dēļ. Paziņojumā ECB aicināja uzturēt spēkā esošos uz aizņēmējiem vērstos instrumentus, lai nodrošinātu ilgtspējīgus kreditēšanas standartus, nepieciešamības gadījumā pieļaujot šajos instrumentos mērķētas korekcijas.

Latvijā spēkā esošo makrouzraudzības pasākumu klāsts apkopots 4.1. tabulā, bet kapitāla prasību kopums – 4.1. attēlā. 2024. gada decembrī un 2025. gada jūnijā stājās spēkā iepriekš pieņemtās CCyB normas, 2024. gada decembrī divām kredītiestādēm tika nedaudz samazinātas O-SII kapitāla rezervju normas un tika atcelta paaugstinātā riska pakāpe attiecībā uz riska darījumiem, kuri nodrošināti ar Latvijā reģistrētu KNĪ hipotēku. Spēkā saglabājas plašs uz aizņēmējiem vērsto instrumentu klāsts.

Pozitīvas neitrālas CCyB pieejas ietvaros⁷³ 2024. gada 18. decembrī **stājās spēkā prasība par CCyB normu 0.5 % apmērā un 2025. gada 18. jūnijā – 1 % apmērā**⁷⁴. Saskaņā ar šo pieeju CCyB norma tiek uzturēta pozitīvā

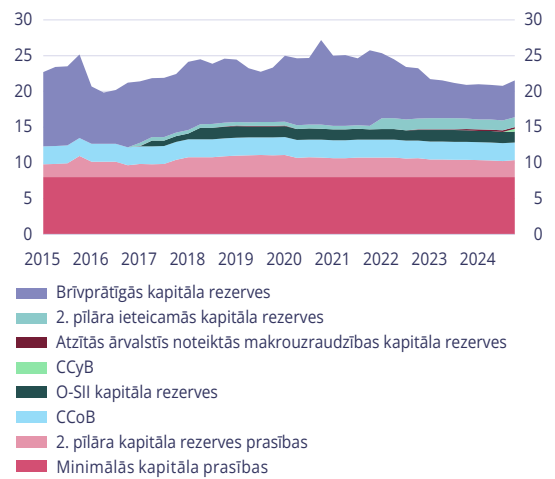
⁷² *Governing Council statement on macroprudential policies*, ECB, 28.06.2024.

⁷³ Latvijas Bankas pieeja pretcikliskās kapitāla rezerves normas piemērošanā.

⁷⁴ 2023. gada 18. decembrī Latvijas Banka nolēma uzsākt īstenot pozitīvas neitrālas CCyB pieeju un pakāpeniski palielināt CCyB normu (Latvijas Bankas vispārīgais administratīvais akts Nr. 444/10 "Par pretcikliskās kapitāla rezerves normas riska darījumiem, kuri noslēgti ar Latvijas Republikas rezidentiem, noteikšanu 1 procenta apmērā").

4.1. attēls

Latvijas kredītiestādēm noteiktās kapitāla prasības un to turētās brīvprātīgās kapitāla rezerves (% no TREA)

bāzes līmenī (1 % apmērā) jau standarta risku apstākļos jeb finanšu cikla neitrālajā fāzē, kad cikliskais risks nav ne paaugstināts, ne arī būtiski pazemināts. Cikliskajam riskam pieaugot, CCyB norma ir palielināma proporcionāli riska intensitātei jau no pozitīvās bāzes normas. Tādējādi CCyB kopējo prasību veido bāzes norma un cikliskā komponente, kuras apjoms tiek novērtēts katru ceturksni.

2024. gadā Latvijas Banka pārskatīja un pilnveidoja analītisko ietvaru cikliskā riska novērtēšanai (sk. pielikumu "Pārskatīts cikliskā riska novērtēšanas ietvars"). Ietvars periodiski jāpārskata, lai cikliskā riska novērtēšanas metode būtu atbilstoša. Saskaņā ar Latvijas Bankas novērtējumu **cikliskais risks Latvijā ir zems un CCyB cikliskā komponente nav jāpalielina**, ņemot vērā mēreno aktivitāti NĪ un kreditēšanas tirgos, kā arī tautsaimniecības lēno attīstību. Privātā nefinanšu sektora kredītu atlikuma un IKP attiecība ir zema. Tās novirze no ilgtermiņa tendences pakāpeniski sarūk, taču joprojām ir negatīva. Aizņēmēju finansiālā noturība kopumā saglabājas laba. Arī banku bilancu noturības rādītāji – banku kapitalizācija, pelnītspēja un aktīvu kvalitāte – ir ļoti labi. SCRR liecina, ka cikliskais risks ir pieņemams (P3.4. att.).

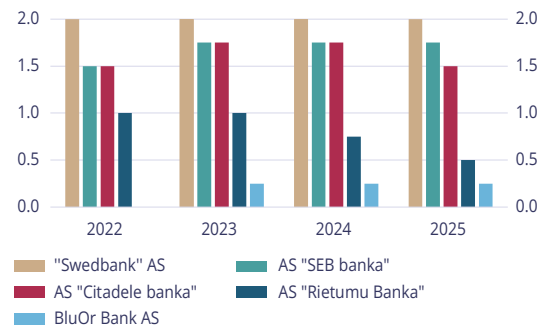
Saskaņā ar Latvijas Bankas gadskārtējo novērtējumu par kredītiestāžu sistēmisko nozīmīgumu to **kredītiestāžu loks, kuras identificētas un atzītas kā O-SII,**

2024. gadā nav mainījies – 2024. gada 9. decembrī Latvijas Banka nolēma⁷⁵, ka AS "Citadele banka" un AS "Rietumu Banka" O-SII kapitāla rezerves normas samazināmas par 0.25 procentpunktiem (attiecīgi līdz 1.5 % un 0.5 %), ņemot vērā šo kredītiestāžu relatīvā sistēmiskā nozīmīguma mazināšanos. Pārējām kredītiestādēm O-SII kapitāla rezerves normas saglabājamās nemainīgas (4.2. att.). Jāpiebilst, ka 2024. gada 20. decembrī ECB publicēja tās O-SII prasību novērtēšanas⁷⁶ ietvaru, kas stāsies spēkā ar 2028. gadu. Ietvars mērķis ir mazināt neviendabību eirozonas dalībvalstīs noteiktajās O-SII kapitāla rezervju normās un ieviest minimālas O-SII kapitāla rezervju normu robežvērtības pie noteiktiem O-SII novērtējuma sliekšņiem. Jaunais ietvars vairāk skars to dalībvalstu bankas, kurām noteiktās O-SII kapitāla rezervju normas ir būtiski zemākas nekā citām O-SII ar līdzīgu sistēmisko novērtējumu.

2024. gada 19. jūnijā tika publicēti divi pārskatīti ES tiesību akti: Kapitāla prasību regula (CRR)⁷⁷ un Kapitāla prasību direktīva (CRD)⁷⁸. Ar atjauninājumiem šajos tiesību aktos tiek ieviesti globālie Bāzeles III standarti⁷⁹, kuru mērķis ir pastiprināt banku noturību un risku pārvaldību, kā arī ilgtspējas aspektus banku uzraudzībā. Viens no svarīgākajiem jauninājumiem ir "pašu kapitāla minimālās robežvērtības" ieviešana. Saskaņā ar to bankās, kuras kapitāla pietiekamību aprēķina, balstoties uz iekšējo reitingu modeļiem, pašu kapitāla prasībām jābūt vismaz 72.5 % apmērā no tām kapitāla prasībām, kuras būtu piemērojamas, ja šīs bankas izmantotu standartizēto pieeju. Šis jauninājums ierobežo risku, ka banku kapitāla prasības varētu tikt pārmērīgi samazinātas, un padara šīs prasības salīdzināmākas starp bankām, kuras izmanto iekšējo

4.2. attēls

Latvijas O-SII noteiktās kapitāla rezervju normas (% no TREA)

Avots: Latvijas Banka.

reitingu modeļus, un bankām, kuras izmanto standartizēto pieeju. "Pašu kapitāla minimālās robežvērtības" ieviešana vairāk skar tās bankas, kuras izmanto iekšējo reitingu modeļus, un no tiem izrietošās riska pakāpes ir būtiski zemākas nekā standartizētajā pieejā paredzētās riska pakāpes.

CRR atjauninājumi ietver būtiskus grozījumus kredītriska kapitāla prasības aprēķinā, t. sk. jaunus principus attiecībā uz riska darījumiem, kas nodrošināti ar KNĪ. Ņemot vērā CRR grozījumus un veicot gadskārtējo novērtējumu par piemērotām riska pakāpēm attiecībā uz riska darījumiem, kuri nodrošināti ar Latvijā reģistrētu KNĪ hipotēku, 2024. gada 9. decembrī Latvijas Banka nolēma⁸⁰ ar 2025. gada 1. janvāri vairs nepiemērot paaugstinātu (80 %) riska pakāpi šāda veida darījumiem⁸¹. Attiecīgi bankām, kuras izmanto standartizēto pieeju, spēkā būs grozītajā CRR noteiktā minimālā 60 %⁸² riska pakāpe attiecībā uz šāda veida darījumiem.

2024. gadā un 2025. gada 1. pusgadā netika veikti grozījumi uz aizņēmējiem vērstajos pasākumos. Ar 2024. gadu spēkā stājās diferencētie DSTI un DTI limiti kredītiem energoefektīva mājokļa iegādei. Latvijas Bankas Kredītu reģistrā pagaidām vēl nav pieejami dati par DSTI un DTI vērtībām individuālu kredītu līmenī, lai efektīvi izvērtētu diferencēto limitu ietekmi uz šo vērtību sadalījumu. Saskaņā ar Latvijas

⁷⁵ Oficiālais paziņojums "Par citu sistēmiski nozīmīgu iestāžu identificēšanu un atzīšanu un citas sistēmiski nozīmīgas iestādes kapitāla rezerves normas noteikšanu", 12.12.2024.

⁷⁶ *Governing Council statement on macroprudential policies – the ECB's framework for assessing capital buffers of other systemically important institutions*, ECB, 20.12.2024.

⁷⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 31. maija Regula (ES) 2024/1623, ar ko Regulu (ES) Nr. 575/2013 groza attiecībā uz prasībām kredītriskam, kredīta vērtības korekcijas riskam, operacionālajam riskam, tirgus riskam un riska darījumu vērtības minimālajai robežvērtībai.

⁷⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 31. maija Direktīva (ES) 2024/1619, ar ko groza Direktīvu 2013/36/ES attiecībā uz uzraudzības pilnvarām, sankcijām, trešo valstu filiālēm un vides, sociālajiem un pārvaldības riskiem.

⁷⁹ Atjauninājumi CRR, kas ievieš Bāzeles III standartus, stājās spēkā ar 2025. gadu, bet CRD prasības tiek transponētas ES dalībvalstu nacionālajos normatīvajos aktos. Izņēmums ir fundamentālā tirdzniecības portfeļa pārskatīšana, kur korekciju ieviešana atlikta līdz 2026. gadam, lai novērstu to, ka ES iestādēm tirdzniecības darbību jomā ir neizdevīgāki konkurences apstākļi salīdzinājumā ar starptautiskajiem partneriem, jo attiecīgo globālo standartu ieviešana kavējas.

⁸⁰ Latvijas Bankas padome atcēla 2023. gada 18. decembra administratīvo aktu Nr. 444/8 "Par riska pakāpes attiecībā uz riska darījumiem, kuri nodrošināti ar hipotēkām attiecībā uz komerciālu nekustamo īpašumu, kas atrodas Latvijas Republikas teritorijā, noteikšanu 80 procentu apmērā".

⁸¹ No 2024. gada 30. jūnija līdz 2025. gada 1. janvārim Latvijā atbilstoši CRR 126. pantam tika noteikta 80 % riska pakāpe attiecībā uz riska darījumiem, kuri nodrošināti ar komerciāla nekustamā īpašuma hipotēku. Līdz 2024. gada 30. jūnijam šī riska pakāpe bija 100 %.

⁸² Līdz šim CRR noteiktā minimālā riska pakāpe attiecībā uz šiem riska darījumiem bija 50 %.

Atvērtā datu portāla datiem mājokļu pirkumu struktūrā 2024. gadā nav pieaudzis jauno un renovēto mājokļu īpatsvars. Daļēji tas varētu būt skaidrojams ar kopumā joprojām samērā vāju pieprasījumu pēc mājokļa kredītiem. Turklāt kredītiestādes izmanto arī citus motivācijas līdzekļus (zemāku procentu likmi kredīta pirmajā atmaksas gadā, zemākas komisijas maksas vai citus bonusus) attiecībā uz kredītiem, ar kuriem finansēta banku partneruzņēmumu piedāvāto jauno un energoefektīvo mājokļu iegāde.

Latvijas Bankas Kredītu reģistra dati par termiņa sadalījumu jaunajiem mājokļa kredītiem liecina, ka **augsto procentu likmju periodā vērotā tendence jauno mājokļa kredītu termiņiem kļūt ilgākiem 2024. gadā ir apstājusies**. 2024. gada 2. pusgadā vidējais jauno mājokļa kredītu termiņš bija 21.7 gadi (4.3. att.).

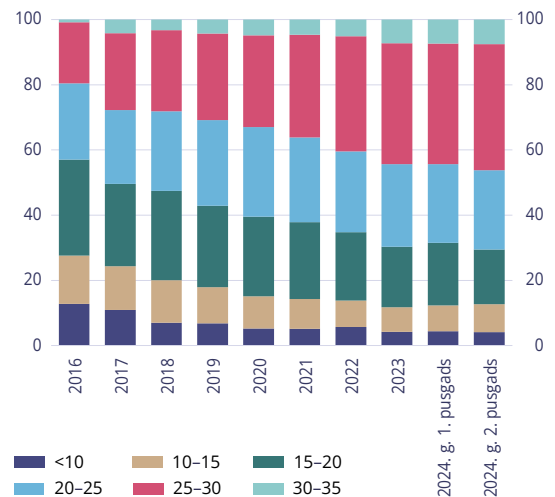
Savukārt **LTV vērtību sadalījuma pārmaiņas jaunajiem mājokļa kredītiem korelē ar valsts atbalsta programmas mājokļa iegādei⁸³ izmantošanas intensitāti**. 2024. gada 2. ceturksnī vidējā LTV vērtība jaunajiem mājokļa kredītiem bija 77.5 % un valsts atbalsta programmas ietvaros piešķirto kredītu īpatsvars jaunajos mājokļa kredītos sasniedza 44.3 % (4.4. att.).

Arī citās EEZ valstīs makrouzraudzības politika kopumā lielākoties ir vērsta uz kredītiestāžu noturības nostiprināšanu. Lai gan pašreizējie makrofinansiālie apstākļi ir sarežģīti un cikliskie riski ES valstīs kopumā lielākoties nav paaugstināti, ņemot vērā banku labos finansiālos rādītājus un noturības rezervju izveides ieguvumus, makrouzraudzības kapitāla rezerves daudzviet tiek palielinātas.

Arvien lielāks skaits EEZ valstu⁸⁴ ir izvēlējušās īstenot pozitīvas neitrālas CCyB pieeju. 2025. gada janvārī ECB un ESRK publicēja pārskatu par CCyB agrīnu piemērošanu, t. sk. pozitīvas neitrālas CCyB pieejas īstenošanu⁸⁵. Reaģējot uz sistēmisko risku pārmaiņām, 2024. gadā un 2025. gada sākumā Čehija aktivizēja SyRB, Dānija un Itālija ieviesa sektorālu SyRB, bet Vācija un Islande samazināja SyRB normas līmeni. Norvēģija noteica stingrāku riska pakāpes prasību attiecībā uz

4.3. attēls

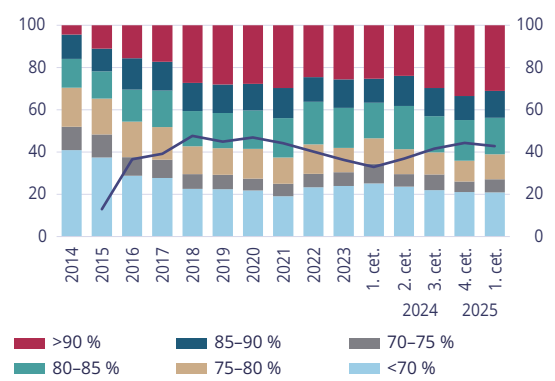
Jauno mājokļa kredītu termiņu dalījums (gados)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

4.4. attēls

Jauno mājokļa kredītu LTV dalījums un valsts atbalsta programmas ietvaros izsniegto kredītu īpatsvars jauno mājokļa kredītu apjomā (%)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

riska darījumiem, kas nodrošināti ar KNĪ. Uz aizņēmējiem vērsto instrumentu jomā Bulgārija un Horvātija ieviesa jaunus uz aizņēmējiem vērstus pasākumus, Ungārija noteica diferencētas LTV un DSTI prasības kredītiem energoefektīviem mājokļiem, savukārt Norvēģija un Austrija nedaudz atviegloja un vienkāršoja uz aizņēmējiem vērstās prasības.

⁸³ Kredītiem, kuru atmaksa nodrošināta ar NĪ hipotēku un valsts galvojumu atbilstoši likumam "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā", maksimālā LTV vērtība noteikta 95 % apmērā.

⁸⁴ Pārskata gatavošanas laikā tās bija 17 EEZ valstis – Kipra, Čehija, Dānija, Igaunija, Spānija, Grieķija, Ungārija, Īrija, Islande, Lietuva, Latvija, Nīderlande, Norvēģija, Polija, Portugāle, Zviedrija, Slovēnija.

⁸⁵ *Using the countercyclical capital buffer to build resilience early in the cycle*, European Systemic Risk Board and European Central Bank, January 2025.

4.1. tabula

Latvijā pieņemtie un spēkā esošie makrouzraudzības politikas pasākumi

Instruments	Līmenis	Spēkā stāšanās datums un lēmuma pieņemšanas datums
Pretcikliskā kapitāla rezerve (countercyclical capital buffer; CCyB)	0.5 % 1 %	18.12.2024. 18.06.2025. (lēmums ⁸⁶ pieņemts 18.12.2023.)
(other systemically important institutions; OSII) kapitāla rezerve	Swedbank Baltics AS – 2 % "Swedbank" AS – 2 % AS "SEB banka" – 1.75 % AS "Citadele banka" – 1.50 % AS "Rietumu Banka" – 0.50 % BluOr Bank AS – 0.25 %	16.12.2024. (lēmums ⁸⁷ pieņemts 09.12.2024.) Tiek pārskatīta reizi gadā
Kredīta un tā nodrošinājuma attiecība (loan-to-value, LTV)	90 % visiem patērētāju kredītiem, kuri ir lielāki par 100 minimālajām algām un kuru atmaksa ir nodrošināta ar NĪ hipotēku	12.06.2007. (likuma ⁸⁸ grozījumi pieņemti 17.05.2007.)
	95 % kredītiem, kuru atmaksa ir nodrošināta ar NĪ hipotēku un valsts galvojumu atbilstoši likumam "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā"	25.09.2014. (likuma ⁸⁹ grozījumi pieņemti 18.09.2014.)
	70 % kredītiem mājokļa iegādei ar mērķi to izīrēt (buy-to-let) vai citādi gūt ienākumus no NĪ [#]	01.06.2020. (noteikumu ⁹⁰ grozījumi pieņemti 27.11.2019.)
Parāda apkalpošanas izdevumu (kredītmaksājumu finanšu iestādēm kopējais apmērs mēnesī) un aizņēmēja neto mēneša ienākumu attiecība (debt service-to-income, DSTI) [#]	40 % 45 % kredītiem, kuri izsniegti energoefektīva mājokļa iegādei**	(noteikumi ⁹¹ pieņemti 18.12.2023. un stājas spēkā 01.01.2024.)
Kopējā parāda attiecība pret aizņēmēja neto gada ienākumiem (debt-to-income, DTI) [#]	6 reizes 8 reizes kredītiem, kuri izsniegti energoefektīva mājokļa iegādei**	
Kredīta termiņa ierobežojumi [#]	30 gadi hipotekārajam kredītam, 7 gadi patēriņa kredītam	

[#]10 % no fiziskajām personām vienā ceturksnī izsniegto jauno kredītu apjoma drīkst pārsniegt limitu.

⁸⁶ Latvijas Bankas 2023. gada 18. decembra vispārīgais administratīvais akts Nr. 444/10 "Par pretcikliskās kapitāla rezerves normas riska darījumiem, kuri noslēgti ar Latvijas Republikas rezidentiem, noteikšanu 1 procenta apmērā".

⁸⁷ Oficiālais paziņojums "Par citu sistēmiski nozīmīgu iestāžu identificēšanu un atzīšanu un citas sistēmiski nozīmīgas iestādes kapitāla rezerves normas noteikšanu", 12.12.2024.

⁸⁸ Patērētāju tiesību aizsardzības likums.

⁸⁹ Turpat.

⁹⁰ FKTK 2019. gada 9. jūlija noteikumi Nr. 120 "Kreditriskā pārvaldīšanas normatīvie noteikumi".

⁹¹ Latvijas Bankas 2023. gada 18. decembra noteikumi Nr. 265 "Kreditriskā pārvaldīšanas noteikumi".

5. Nebanku finanšu sektora attīstība un riski

Sagatavoja Kārlis Ločmelis un Kristīne Petrovska

Optimisms finanšu tirgos un augošais ienesīgums 2024. gadā veicināja nebanku uzkrājumu pakalpojuma apakšsektoru – pensiju 2. un 3. līmeņa plānu un apdrošinātāju – aktīvu pieaugumu. Savukārt 2025. gadā tirdzniecības kari un ģeopolitiskie riski radīs turpmākus izaicinājumus uzkrājumu pakalpojuma sniedzējiem. Tomēr apdrošinātāju tirgus stresa testa rezultāti liecina par apdrošinātāju labo spēju izturēt tirgus satricinājumus. Turpinoties vājai globālajai tautsaimniecības izaugsmei un mazinošies aktīvu kvalitātei, ieguldījumu brokeru sabiedrības, kuras nodarbojas ar vērtspapīroto kredītu pārdošanu, kļūst riskantākas. Tirgus optimisms un kriptonozares ciešāka saikne ar finanšu nozari, kā arī gaidas par kryptoaktīvu regulējumu ES palielināja ieguldītāju vēlmi pirkt kryptoaktīvus.

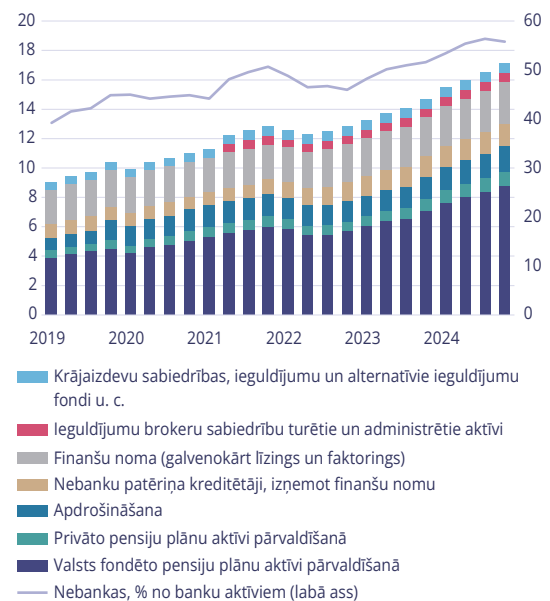
2024. gadā nebanku finanšu sektors turpināja strauji augt. Šā sektora aktīvi kopumā pieauga par 16.7 % (2023. gadā – par 14.6 %) (5.1. att.). Augošas iemaksas pensiju fondos, optimisms finanšu tirgos un augošais ienesīgums nodrošināja kāpumu nebanku uzkrājumu pakalpojuma apakšsektoros. Arī nebanku kredīšanas sektori piedzīvoja mērenu izaugsmi. Nebanku patērīna kredīšanas pakalpojumu sniedzēju aktīvi 2024. gadā palielinājās par 7 % un finanšu nomas aktīvi – par 6.5 % (sk. iedaļu "[Kredīšanas attīstība](#)").

Latvijas nebanku finanšu sektora tiešā saikne ar Latvijas kredītiestādēm saglabājas zema. Saskaņā ar Latvijas Bankas finanšu kontu statistikas datiem 2024. gadā kredītiestāžu aktīvu struktūrā Latvijas nebanku finanšu sektora dalībnieki veidoja 10.5 % no kopējiem aktīviem (2023. gadā – 12.3 %) un 10.5 % no kopējiem pasīviem (2023. gadā – 10.7 %) ⁹².

⁹² Lai arī kredītiestāžu konsolidētajos aktīvos ir neliels riska darījumu apmērs ar nebanku sektoriem, tām pieder vairākums pensiju pārvaldītāju, kā arī finanšu nomas uzņēmumu. Kaut gan kredītiestāžu tiešā pakļautība riskam saistībā ar nebanku finanšu sektora aktīvu vērtības kritumu ir ierobežota, jo nebanku finanšu sektors neveido nozīmīgu daļu no kredītiestāžu ienākumiem, nebanku finanšu sektora peļņitpēja netieši ietekmē arī kredītiestādes.

5.1. attēls

Nebanku finanšu sektora aktīvu apakšsektoru dalījumā ⁹³ (mljrd. eiro) un attiecībā pret kredītiestāžu aktīviem (%)

Avoti: Latvijas Bankas un CSP statistika un aprēķini.

Latvijas finanšu sistēmas nebanku finanšu sektora pakalpojumu pieejamības nepārtrauktība ir augsta – kādam tirgus dalībniekam izstājoties, tā sniegtos pakalpojumus Latvijas finanšu sistēmas darbības nodrošināšanai var aizstāt citi. Latvijas nebanku finanšu sektora loma finanšu nozarē un tautsaimniecībā salīdzinājumā ar pārējām eirozonas valstīm joprojām ir krietni mazāka. To galvenokārt nosaka zemais iedzīvotāju ilgtermiņa uzkrājumu līmenis, kas Latvijā veidojies īsāku laika periodu nekā daudzās citās eirozonas valstīs. Neraugoties uz to, pēdējos gados ir vērojams iedzīvotāju investīciju, t. sk. riskantāku investīciju, pieaugums (plašāk sk. ielikumu "[Iekšzemes mājāsaimniecību ieguldījumu paradumi](#)"). Tomēr būtisks apsvērums ir arī Latvijas iedzīvotāju un uzņēmumu viduvējā finanšu pratība (iedzīvotājiem – zemāka par OECD vidējo ⁹⁴).

⁹³ Visu nebanku finanšu sektora apakšsektoru aktīvi tiek skaitīti kopā. Var būt gadījumi, kad viens apakšsektors ir ieguldījis līdzekļus citā nebanku finanšu apakšsektorā, bet tie nav tipiski gadījumi un nozīmīgi nepalielina nebanku finanšu sektora apmēru.

⁹⁴ Latvijai ir 59 punkti 100 punktu skalā, bet OECD vidējais ir 63 punkti. Sk. OECD (2023), "[OECD/INFE 2023 International Survey of Adult Financial Literacy](#)", OECD Business and Finance Policy Papers, No. 39, OECD Publishing, Paris.

Uzkrājumu pakalpojumu sniedzēji

Mājsaimniecību uzkrājumi pensijai veido lielāko daļu nebanku finanšu sektora aktīvu. 2024. gada beigās VFPS uzkrātie līdzekļi sasniedza 51 %, bet pensiju 3. līmeņa aktīvi – 5.7 % no nebanku finanšu sektora kopējiem aktīviem.

Pensiju uzkrājumu ienesīgums 2024. gadā bija spēcīgs un veicināja uzkrāto līdzekļu pirktpējas atgūšanu pēc 2022. un 2023. gada inflācijas šoka. VFPS ieguldījumu plānu ienesīgums 2024. gadā sasniedza 14.9 %, bet privāto pensiju plānu ienesīgums bija 10.5 %. Ieguldījumu plāniem, kuru prospektos atļauts ieguldīt līdz 100 % pensiju uzkrājumu akcijās un citos riska ziņā līdzvērtīgos instrumentos (turpmāk – akcijas), ienesīgums bija augstāks – 16.62 %, savukārt ieguldījumu plāniem, kuros nav paredzēti ieguldījumi akcijās, ienesīgums bija 4.68 %. Līdz ar to pensiju uzkrājumu dalībnieku pirktpējas pieaugums nav bijis vienāds un var būtiski atšķirties atkarībā no tā, vai dalībnieks veicis ieguldījumus ieguldījumu plānā, kas iegulda tikai fiksēta ienesīguma instrumentos, vai arī tādā, kurš iegulda akcijās.

Šā gada sākumā pasaules akciju tirgos tika novēroti būtiski satricinājumi. ASV valdība lielai daļai tirdzniecības partnervalstu piemēroja augstākus importa tarifus, nekā finanšu tirgus dalībnieki gaidīja, taču neilgi pēc tarifu ieviešanas lielākajai daļai valstu šo tarifu piemērošana tika apturēta uz 90 dienām. Šie un citi satricinājumi negatīvi ietekmēja globālās tautsaimniecības izaugsmes prognozes. Minētie notikumi izraisīja arī akciju cenu korekciju un lika pārvērtēt ASV aktīvu riska prēmiju.

Latvijas pensiju ieguldījumu portfeļos liela daļa līdzekļu ir novirzīta uz Ziemeļamerikas akciju tirgiem, tāpēc lielākais vērtības samazinājums atspoguļojās tajos ieguldījumu plānos, kuros vairāk nekā 50 % aktīvu ir ieguldīti akcijās. Pārējos ieguldījumu plānos satricinājuma ietekme bijusi mērenāka. Savukārt ieguldījumu plānu grupā, kurā ieguldījumi akcijās netiek veikti, daļas vērtība kopš gada sākuma nav samazinājusies.

Ģeopolitikas norises un ģeopolitiskie riski arī turpmāk būtiski ietekmēs pasaules tautsaimniecību un pensiju ieguldījumu atdevi. Tirdzniecības kari, globalizācijas mazināšanās, pieaugoši ieguldījumi aizsardzībā, bažas par valstu parādu ilgtspēju, militārie konflikti un citi faktori var turpināt būtiski mainīt ieguldījumu riska

līmeni, pārcenot riska prēmijas, mainīt etalona likmju līmeni un samazināt ieguldījumu vērtību.

Latvijas Saeima 2024. gadā pieņēma lēmumu samazināt sociālo iemaksu likmi VFPS. Saskaņā ar grozījumiem no 2025. gada uz četriem gadiem VFPS dalībnieka iemaksas samazinātas no 6 % uz 5 % no personas bruto atalgojuma, savukārt iemaksas pensiju 1. līmenī palielinātas no 14 % līdz 15 %. Šis pārmaiņas būtiski nepalielinās likviditātes spiedienu VFPS, jo saskaņā ar Latvijas Bankas aplēsēm pat ar 5 % sociālo iemaksu likmi no personas bruto atalgojuma turpmākajos gados iemaksāto līdzekļu apmērs pārsniegs izmaksājamo pensijas kapitālu. Jāņem vērā, ka, kāpinot iemaksas pensiju 1. līmenī, palielinās valsts saistības attiecībā uz pensiju 1. līmeni, kad personas dosies pensijā.

Labklājības ministrija sadarbībā ar Finanšu ministriju 2025. gada otrajā pusē organizēs diskusiju par iespējamām VFPS pārmaiņām, kurā paredzēts apspriest ieguldījumu iemaksu apmēru un brīvprātīgu dalību VFPS. Iemaksu samazināšana un it īpaši brīvprātīga dalība VFPS var būtiski ietekmēt VFPS ieguldījumu plānu likviditāti, ieguldījumu struktūru un nākotnes ieguldījumus gan pasaules, gan pašmāju tirgū, kā arī ietekmēt tautsaimniecību citos veidos un secīgi – arī personas pensijas apmēru. Tādējādi rūpīgi jāapsver gan ieguvumi, gan trūkumi no jebkādam politikas pārmaiņām attiecībā uz VFPS.

Ieguldījumu brokeru sabiedrības, kas piedāvā vērtspapīrotus kredītpasījumus (ieguldījumu platformas)

Ieguldījumu brokeru sabiedrību⁹⁵ pārvaldīto aktīvu apmērs sasniedz 669.8 milj. eiro (gada laikā pieaugums par 10.1 %). Izaugsmi veicināja investoru optimisms, augšupejošais finanšu tirgus un brokeru sabiedrību piedāvātās augstās ienesīguma likmes. Tomēr 2025. gadā negatīvais sentiments un svārstības finanšu tirgos, kā arī augstā nenoteiktība var atturēt investorus veikt atkārtotus ieguldījumus alternatīvos, augsta riska ieguldījumos, kādus piedāvā Latvijas ieguldījumu brokeru sabiedrības. Lai arī ieguldījumu platformas nodrošina investoriem pieeju alternatīvu ieguldījumu klasei, tās tomēr netiek uzskatītas par sistēmiski nozīmīgām Latvijas finanšu sistēmai. Šo platformu ienākumi pamatā ir atkarīgi no piedāvāto vērtspapīrotu

⁹⁵ Ievērojot to, ka 99.3 % no kopējā sektora pārvaldītajiem aktīviem atrodas ieguldījumu platformās, kas ir saņēmušas ieguldījumu brokeru licences, turpmāk sadaļā ar ieguldījumu brokeru sabiedrībām tiks saprastas ieguldījumu platformas.

kredītprasījumu plūsmas, ko tieši nosaka ekonomikas cikls un investoru vēlme iegādāties augsta riska aktīvus. Papildus tam ieguldījumi efektīvās IT sistēmās bija par iemeslu tam, ka ieguldījumu brokeru sektora vidējā ROE 2024. gadā kļuva negatīva (–22.9 %). Vienlaikus investoru uzticība platformām joprojām ir augsta, jo klientu neieguldītie aktīvi saglabājas stabili zem 9 % no kopējiem aktīviem turējumā 2024. gada beigās.

Latvijā ieguldījumu platformas vērtspapīro augsta riska patēriņa kredītus un pārdod tos privātajiem investoriem galvenokārt no Eiropas

Lielākais Latvijā vērtspapīroto kredītprasījumu (kredītu) īpatsvars ir vērtspapīriem no Latvijas, Kazahstānas, Polijas, Igaunijas un Moldovas (5.2. att.). Kredītprasījumu izcelsmes valstu sadalījums kopš 2022. gada beigām nav būtiski mainījies. Tajā dominē valstis, kurās patērētāju aizsardzība, it īpaši patēriņa kredītešanā, ir zemākā līmenī nekā Latvijā un rada paaugstinātus riskus. Lielākā daļa (73.7 %) no vērtspapīrotajiem kredītiem ir patēriņa kredīti mājāsaimniecībām.

Vērtspapīroto kredītu kvalitāte lēnām krītas. 2024. gada beigās 7 % no vērtspapīrotā kredītu portfeļa atlikuma bija ar kavējumu virs 30 dienām (2023. gada beigās – 4.6 %). No kredītiem ar kavējumu virs 30 dienām 30.5 % nebija atpiršanas galvojuma (2023. gada beigās – 9 %). Investoriem ir svarīgi izvērtēt to, vai būtisku maksātspējas problēmu sākšanās sākotnējiem aizņēmējiem nevar tālāk izraisīt maksātspējas problēmas sākotnējam aizdevējam, jo šādā gadījumā galvojums var nebūt spēkā vai kļūt piedzenams tikai caur tiesu.

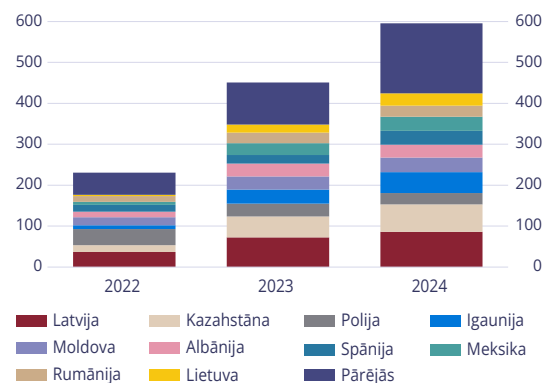
Latvijas Bankas uzturētā vērtspapīru statistika liecina, ka Latvijā vērtspapīrotos kredītprasījumus ir iegādājušies pamatā⁹⁶ privātie (mājāsaimniecību) ieguldītāji no Vācijas, Latvijas, Spānijas, Čehijas, Nīderlandes (šo piecu lielāko ieguldītājvalstu investoru koncentrācija atbilst 64.7 % no kopējā atlikuma 2024. gada beigās). Augstā investoru koncentrācija pēdējos gados nav mainījies, un, ja mainās kādas valsts ieguldītāju sentiments, tā rada potenciālu ievainojamību platformu biznesa modelim.

Vērtspapīrotām kredītprasībām piemīt vairāki riski. Būtiskākie ir galvojuma risks un likviditātes risks.

⁹⁶ 83.7 % no ieguldījuma portfeļa pieder mājāsaimniecībām (2024. gada beigu dati).

5.2. attēls

Vērtspapīroto kredītprasījumu sākotnējā kredītriska valstu dalījums 2022.–2024. gada beigās (milj. eiro)

Avots: Latvijas Bankas statistika un aprēķini.

Nozīmīgs ir arī kredītrisks un tā prasmīga novērtēšana, juridisko nepilnību risks, kas sevišķi izteikts pārrobežu (ārpus ES) darbībā, valūtas svārstību risks, kredītu portfeļa apkalpotāja risks un "izsniegt, lai pārdotu" (*originate to distribute*) risks. Nav izslēdzams arī sankciju risks.

Apdrošināšanas sabiedrības

Arvien izteiktāk iezīmējas biznesa ilgtspējas polarizācija starp dzīvības un nedzīvības apdrošināšanas segmentiem. Nedzīvības apdrošinātājiem veiksmīgi izdodas attīstīt uzņēmējdarbību, gan palielinot prēmiju apjomus un paplašinot darbības virzienus (veselības apdrošināšana), gan mazinot zaudējumus no klimata katastrofām ar pārapdrošināšanu. Tikmēr dzīvības apdrošinātāji zaudē konkurences cīņā ar citiem ieguldījumu veidiem, pat pastāvot investoru optimismam finanšu tirgos. No vienas puses, augstā nenoteiktība un investoru augošā piesardzība rada būtiskus izaicinājumus dzīvības apdrošināšanā. No otras puses, Latvijas iedzīvotāju pirktspējas kāpums un apdrošināšanas augošā nozīme (klimata) zaudējumu mazināšanā veicina nedzīvības apdrošināšanas attīstību. Paredzams, ka šie pretēji vērstie faktori turpinās noteikt apdrošināšanas nozares attīstību. Vienlaikus apdrošināšanas sabiedrības aizvien saglabā augstus SCR⁹⁷ (5.4. att.).

⁹⁷ Pieejamā pašu kapitāla attiecība pret maksātspējas kapitāla prasību. Maksātspējas kapitāla prasības aprēķins balstīts uz visu to risku novērtējumu, kuriem pakļauta apdrošināšanas sabiedrība, t. sk. uz apdrošināšanas parakstīšanas risku, tirgus risku, kredītriska un operacionālā riska novērtējumu. Katru riska moduli kalibrē pēc VaR mēra (99.5 %) viena gada laikā; sk. LB noteikumus Nr. 376 "Apdrošināšanas sabiedrību, pārapdrošināšanas sabiedrību un ārvalsts apdrošinātāju filiāļu maksātspējas kapitāla prasības un pašu kapitāla aprēķināšanas noteikumi".

2024. gadā labvēlīgā finanšu tirgus situācija, kā arī vērtspapīru ar augstākām procentu likmēm iegāde apdrošināšanas sabiedrībām ļāva nodrošināt pozitīvus gan aktīvu atdeves, gan ieguldījumu atdeves rādītājus (5.1. tab.).

5.1. tabula

Apdrošināšanas sabiedrību galvenie rādītāji

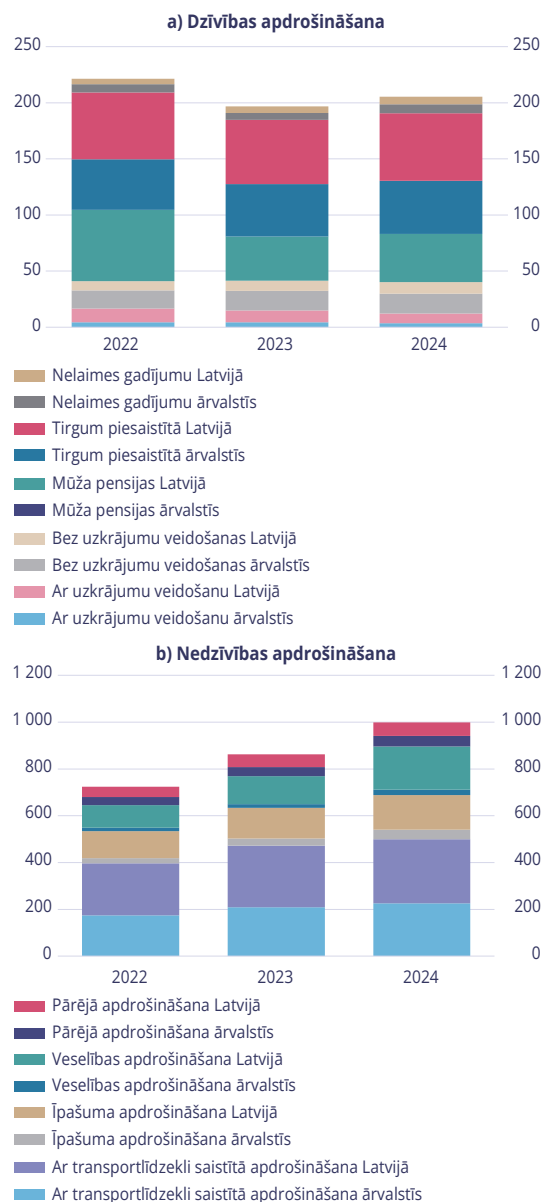
Rādītājs	2022	2023	2024
Aktīvi (milj. eiro)	1 391.8	1 546.1	1 715.8
Dzīvības apdrošinātāju darbības (aktīvu) rentabilitāte (%)	1.0	0.8	2.2
Nedzīvības apdrošinātāju darbības (aktīvu) rentabilitāte (%)	3.0	4.9	4.9
Dzīvības apdrošinātāju ieguldījumu atdeve (%)	-33.2	5.0	5.5
Nedzīvības apdrošinātāju ieguldījumu atdeve (%)	0.5	1.6	2.2

Avots: Latvijas Bankas statistika un aprēķini.

Dzīvības apdrošināšanas parakstīto prēmiju apjoms 2024. gadā atsāka nelielu izaugsmi (pieaugums par 4.4 % pret 2023. gadu, nesasniedzot 2022. gada līmeni; sk. 5.3. att. a) paneli). Salīdzinājumam: EEZ dzīvības apdrošināšanā parakstīto prēmiju apjoms 2024. gada pirmajā pusgadā ir audzis par 14.4 %⁹⁸. Lai arī ir vērojams mūža pensijas prēmiju pieaugums par 9 % salīdzinājumā ar 2023. gadu, 2024. gada līmenis tomēr nesasniedz 2022. gada līmeni. **Pašlaik dzīvības apdrošināšanā ar uzkrājumu veidošanu izmaksātās atlīdzības 2.23 reizes pārsniedz parakstīto prēmiju apjomu. Tas rada turpmākas bažas par to, vai dzīvības apdrošināšana ar uzkrājumu veidošanu uzņēmējdarbība ir ilgtspējīga.** Pastāvot ienesīgākām ieguldījumu alternatīvām, patērētāju acīs būtiski mazinās dzīvības apdrošināšanas produktu ar investīciju komponenti (uzkrājošās dzīvības apdrošināšanas, tirgum piesaistītās dzīvības apdrošināšanas) pievilcība.

Nedzīvības apdrošināšanas parakstīto prēmiju apjoms 2024. gadā pieauga par 15.8 % (5.3. att. b) panelis), turpinoties izmaksu pieauguma pārnesei uz patērētājiem, kā arī veselības apdrošināšanas izaugsmei. 2024. gadā turpinājās īpašumu apdrošināšanas prēmiju izaugsme (+13 %), kas skaidrojama gan ar segumu pārvērtēšanu, gan ar 2024. gada jūlija plūdu riska iecenošanu.

5.3. attēls

Latvijas apdrošināšanas sabiedrību un ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību filiāļu parakstītās prēmijas gadā⁹⁹ (milj. eiro)

Avots: Latvijas Bankas statistika un aprēķini.

Straujš cenu kāpums ietekmē patērētāju spēju iegādāties īpašumu apdrošināšanu, kas savukārt **vairo ievainojamību pret klimata pārmaiņām** un katastrofām. 2024. gada jūlija vētra un plūdi¹⁰⁰ izgaismoja ievainojamību katastrofu apdrošināšanā – plūdu gadījumā neskaidri apdrošināšanas līguma nosacījumi radīja vairākas apdrošinātāju un klientu domstarpības. Tas

⁹⁸ EIOPA Financial Stability Report, December 2024.

⁹⁹ Ārvalstīs parakstītajās prēmijās ietilpst gan prēmijas, kas parakstītas Latvijas apdrošināšanas sabiedrību ārvalstu filiālēs, gan pakalpojumu sniegšanas brīvības ietvaros parakstītās prēmijas.

¹⁰⁰ "Jūlija beigās piedzīvotā vētra bijusi stiprākā vasaras vētra Latvijas novērojumu vēsturē", lsm.lv, 02.08.2024.

lika pārvērtēt risku modelēšanas un produktu dizaina praksi. Vairākas sabiedrības izmaksāja atlīdzības, kas pārsniedza sākotnēji paredzēto apdrošināšanas segumu, lai saglabātu klientu uzticību un reputāciju. Ilgstoši šāda prakse segt polisē neapdrošinātus riskus mazina uzņēmējdarbības ilgtspējību. EAAP, veicot apsekojumu par apdrošināšanas aizsardzības plaisu (*insurance protection gap*) attiecībā uz dabas katastrofām, secinājis, ka pašlaik Latvijai šī plaisa ir mazāka par potenciāli vidējo, bet lielāka par EEZ šā brīža vidējo¹⁰¹. Vienlaikus 30 % Latvijas iedzīvotāju katastrofu zaudējumu segšanā paļautos uz valsti – gandrīz divas reizes vairāk nekā vidēji ES (16 %) ¹⁰².

Latvijas apdrošināšanas sabiedrībām – līdzīgi kā apdrošināšanas sabiedrībām citos mazajos tirgos – svarīga ir pārrobežu darbība, jo tā palīdz diversificēt un pārvaldīt riskus, kā arī veicināt peļņitspēju. 2024. gada beigās nedzīvības apdrošināšanā ārvalstīs parakstīto prēmiju īpatsvars kopējā parakstīto prēmiju apjomā bija 34 % (samērā stabils vairākus gadus pēc kārtas), bet dzīvības apdrošināšanā ārvalstīs parakstīto prēmiju īpatsvars – 33.4 % (kritums par 3.7 procentpunktiem).

Apdrošināšanas sabiedrību turpmākajai darbībai lielākos riskus Latvijā rada patērētāju pirktspeja un tautsaimniecības izaugsme (tā var veicināt atteikšanos no neobligātas apdrošināšanas pakalpojumiem), svārstības un nenoteiktība finanšu tirgos, kā arī akūti klimatiskie šoki (katastrofas).

Saskaņā ar EAAP vērtējumu galvenie **sistēmiskie riski apdrošināšanas nozarei ES mērogā** ir ģeopolitiskā spriedze un klimata pārmaiņas, nenoteiktība tautsaimniecībā un finanšu tirgos, ieguldījumu pārvērtēšanas (t. sk. mazāk likvīdos aktīvos) risks, apdrošināšanas parakstīšanas peļņitspējas risks¹⁰³, kiberrisks, kā arī kopējais tautsaimniecības izaugsmes risks¹⁰⁴.

¹⁰¹ EEZ plūdiem šā brīža plaisa vērtēta kā 1.5 (5 ballu skalā), kamēr Latvijai – 2. Vētrām EEZ tā ir 1, bet Latvijai – 1.5 (EAAP norāda, ka vērtējums zem 3 norāda uz nebūtisku plaisu). Tomēr atšķirībā no EEZ, kur vēsturiski 20 % no zaudējumiem ir tikuši apdrošināti, Latvijas dati parāda, ka tikai 5 % no zaudējumiem ir tikuši apdrošināti. Tas samazina riskus apdrošinātājiem, bet rada spiedienu uz valsts un pašvaldību budžetu. *Dashboard on insurance protection gap for natural catastrophes*, EIOPA.

¹⁰² *Graphic presentation Flash Eurobarometer Consumer trends in insurance and pension services*.

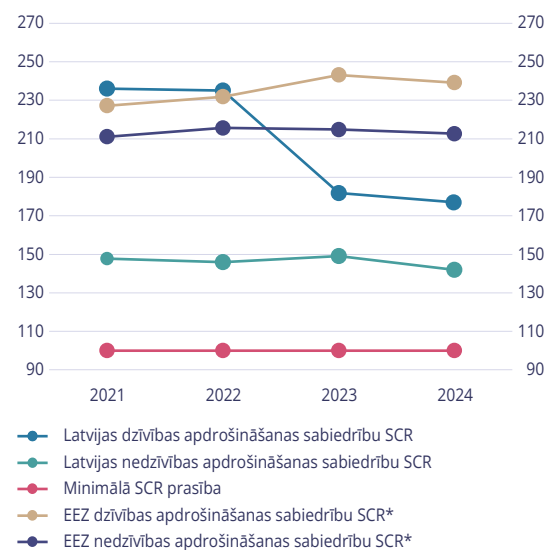
¹⁰³ Ar apdrošināšanas parakstīšanas peļņitspējas risku ir saprotams risks, ka apdrošinātājs neatbilstoši noteiks prēmiju apmēru, tāpēc atlīdzības pārsniegs parakstīto prēmiju apjomu. Piemēram, inflācijas dēļ neprognozējami kāpj atlīdzību izdevumi, bet prēmiju pārskatīšanu ierobežo konkurence un noslēgto līgumu ilgums.

¹⁰⁴ *Financial Stability Report December 2024*, EIOPA.

Vienlaikus apdrošināšanas sabiedrību spēja absorbēt potenciālos šokus saglabājas laba, jo to maksātspējas rādītāji joprojām ir augsti (5.4. att.) un neviena apdrošināšanas sabiedrība neizmanto regulējumā pieļautās atkāpes¹⁰⁵ maksātspējas rādītāja uzlabošanai. Arī pēc katastrofālajiem plūdiem 2024. gada jūlijā SCR nedzīvības apdrošinātājiem saglabājās augsts. Latvijas dzīvības apdrošināšanas sabiedrību neliels SCR kritums ir skaidrojams ar iepriekšējo gadu uzkrātās peļņas izmaksu. Arī modelēto tirgus riska stresa testa šoku rezultātā apdrošinātāju maksātspējas rādītāji būtiski nemazinās (plašāk sk. ielikumu "[Apdrošinātāju ieguldījumu tirgus riska stresa tests – jauns rīks noturības analīzei](#)").

5.4. attēls

Latvijas un EEZ apdrošināšanas sabiedrību maksātspējas rādītājs (SCR) (%)

* Dati par 2024. gada 2. ceturksni.

Avots: Latvijas Bankas statistika un aprēķini.

Riskus, it īpaši klimata katastrofu riskus, mazina pārappdrošināšanas izmantošana. 2024. gadā pārappdrošināšanas daļa piekritušo atlīdzību izmaksās veidoja 16.8 % nedzīvības apdrošināšanā¹⁰⁶ un 0.7 % dzīvības apdrošināšanā¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Atkāpēs ietilpst, piemēram, ilgtermiņa garantiju pasākumi, t. sk. ilgtermiņa bezriskā procentu likmes svārstīguma korekcija un atbilstības korekcija, ko izmanto tehnisko rezervju diskontēšanai. Atkāpes izmanto apdrošinātāji Vācijā un mazākā mērā arī Francijā. Plašāk sk. EIOPA, 2020. *Report on long-term guarantees measures and measures on equity risk 2020*.

¹⁰⁶ 2024. gada jūlijā katastrofālo plūdu dēļ pārappdrošinātāja daļa izmaksātajās atlīdzībās pieauga līdz 18.1 %. Tas skaidri norāda uz to, ka ārkārtas zaudējumu segšanā Latvija kā maza valsts ir atkarīga no pārappdrošināšanas.

¹⁰⁷ Zemais pārappdrošināšanas īpatsvars skaidrojams ar to, ka investīciju risku pamatā uzņemas apdrošinājuma ņēmējs, nevis apdrošināšanas sabiedrība.

5.1. ielikums. Apdrošinātāju ieguldījumu tirgus riska stresa tests – jauns rīks noturības analīzei

Sagatavoja Kristīne Petrovska un Jānis Strazdiņš

Pieaugot apdrošināšanas sektora nozīmei finanšu nozarē un valdot nestabilitātei finanšu tirgos, Latvijas Banka attīsta savu analītisko rīku klāstu, ar ko novērtēt Latvijas apdrošinātāju noturību pret (finanšu) tirgus šokiem.

Apdrošinātāju ieguldījumu tirgus riska stresa tests tika izveidots, kā pamatu izmantojot līdzīgu tirgus riska stresa testa metodi, ko piemēro kredītiestādēm (plašāk sk. [3. nodaļu](#)), un papildinot to ar papildus maksātspējas kapitāla prasību (*solvency capital requirement*)¹⁰⁸, kas izriet no apdrošinātāju ieguldījumu portfeļa vērtības krišanās.

Metodoloģija

Portfeļa vērtības krišanās no būtiska, bet ticama tirgus šoka 1 mēneša periodā

Stresa testam tiek pakļauti apdrošinātāju vērtspapīru portfeļi, t. i., kapitāla vērtspapīri, fiksētā ienākuma vērtspapīri, kā arī fondu daļas. Ietverti tiek arī vērtspapīri ārpus publiskā tirgus, kuriem piemēro līdzvērtīgu stresa scenāriju.

Tiek izmantoti katras individuālās apdrošināšanas sabiedrības ieguldījumu portfeļa dati, t. sk. katra instrumenta ISIN kods, tā tirgus vērtība un vērtība atbilstoši Maksātspēja II¹⁰⁹ regulējumam, instrumenta kategorija un tā modificētā ilguma (*modified duration*) rādītājs. Obligāciju portfeļa vērtspapīri tiek grupēti atbilstoši eksperta vērtējumā būtiskākajiem riska faktoriem pēc principa, kas ir līdzīgs kredītiestāžu tirgus riska stresa testā izmantotajam principam.

Stresa scenārija šoka apmērs (5.2. tab.) noteikts, galvenokārt izmantojot katram riska faktoram atbilstošu tirgus indeksa vēsturiskās mēneša pārmaiņas (izmantoti tirgus dati kopš 2006. gada) un pieņemot statistisku esošā portfeļa sadalījumu. Vēsturiskās mēneša pārmaiņas tiek lietotas arī akciju vērtību pārmaiņām (izmantojot biržas indeksu), bet vēsturisko neto aktīvu pārmaiņas izmantotas tiem fondiem, kuriem ir pietiekami gara vēsturisko datu rinda. Savukārt fondiem bez pietiekamiem datiem tiek izmantotas fondu ar pietiekami garu datu rindu vidējās pārmaiņas. Tiek aprēķināti 1 % gadījumi jeb mēneši ar lielākajiem aprēķinātajiem hipotētiskajiem apdrošinātāju kopējā portfeļa zaudējumiem. Identificēto gadījumu vidējās vērtības tiek izmantotas kā šoka scenārija parametri. Papildus tiek izstrādāts ilgstoša stresa scenārijs, kurā pēc iepriekš aprakstītā principa katrā mēnesī tiek saskaitītas iepriekšējo 12 mēnešu uzkrātās pārmaiņas un atlasīti 1 % gadījumi, t. i., mēneši ar lielākajiem aprēķinātajiem uzkrātajiem zaudējumiem. Šis scenārijs simulē ilgstošu šoku vai krīzi finanšu tirgos ar būtiskāku ietekmi uz finanšu instrumentu vērtību.

5.2. tabula

Stresa scenārija tirgus riska stresa testa parametri

	Šoka vērtība ienesīgumam (bāzes punktos)	
	Stresa scenārijs	Ilgstoša stresa scenārijs
EUR etalonlikmes (1 mēn.–10 g.)	–40 līdz 30	–118 līdz –54
USD etalonlikmes (1 mēn.–10 g.)	–80 līdz 0	–341 līdz –80
Investīciju klases riska prēmija	70 līdz 170	178 līdz 636
Augstas atdeves riska prēmija	110 līdz 230	–1 126 līdz 1200
	Šoka vērtība cenai	
Akciju indeksa šoks	–11.5 %	–49.4 %
Fondu vidējais šoks	–5.4 %	–12.1 %

Avots: Latvijas Bankas aprēķins.

¹⁰⁸ Papildu nepieciešamā maksātspējas kapitāla prasība samazina apdrošinātāju brīvprātīgās kapitāla rezerves. Maksātspējas kapitāla prasība apdrošinātājiem nosaka nepieciešamību palielināt pašu kapitālu, ja šoka rezultātā brīvprātīgās rezerves samazinās būtiski un maksātspējas rādītājs kļūst zemāks par tā minimālo pieļaujamo līmeni.

¹⁰⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 25. novembra Direktīva 2009/138/EK par uzņēmējdarbības uzsākšanu un veikšanu apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas jomā (Maksātspēja II).

Stresa testam pakļauto subjektu lokā ietilpst **Latvijā licencētas apdrošināšanas sabiedrības** – divas dzīvības apdrošināšanas sabiedrības un četras nedzīvības apdrošināšanas sabiedrības. Tiek vērtēta tikai tās ieguldījumu portfeļa daļas noturība, kura nav piesaistīta dzīvības apdrošināšanai ar uzkrājumu vai indeksiem (tikai tai ieguldījumu portfeļa daļai, kur risku uzņemas pati apdrošināšanas sabiedrība). Netiek vērtēti NĪ, kā arī kredīti NĪ attīstībai.

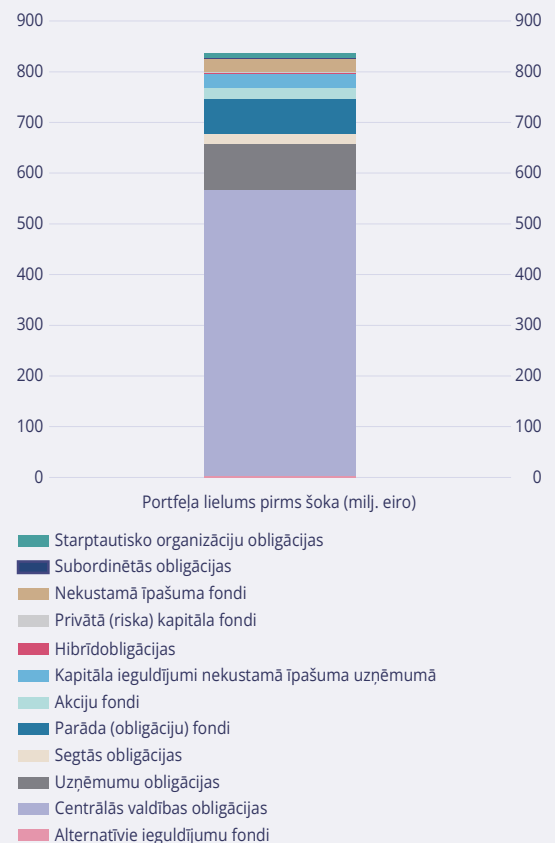
Stresam pakļautais ieguldījumu portfelis 2024. gada beigās sasniedz 836.35 milj. eiro. 68.9 % no kopējā portfeļa veido valdības (galvenokārt ES dalībvalstu) parādzīmes (5.5. att.). Valūtu dalījumā 91.1 % no portfeļa ir eiro, 5.9 % – Polijas zlotos, 2.3 % – Dānijas kronās, 0.5 % – ASV dolāros, bet 0.2 % – pārējās valūtās. Savukārt valstu dalījumā portfelis ir šāds: 94.6 % ir ieguldīti ES (t. sk. 19.2 % – Latvijā, 10.6 % – Luksemburgā un Īrijā kopā), 1.6 % – ASV un 3.8 % – pārējā pasaulē.

Papildu kapitāla prasības no vērtības krišanās

Papildus nepieciešamais kapitāls tiek vērtēts tikai kapitāla vērtspapīru (*equity*) un likmju starpības (*spread*) riska moduļi¹¹⁰; ¹¹¹ ietvaros¹¹². Ja konkrētā ieguldījuma vērtības kritums, ko izraisījis tirgus šoks, pārsniedz uzraudzības prasībās noteikto kapitāla apjomu¹¹³, tad pārsnieguma apmērā tiek aprēķināts papildus nepieciešamais kapitāls (t. i., papildus nepieciešamā maksātspējas prasība)¹¹⁴. Tas savukārt mazina brīvprātīgās kapitāla rezerves.

Kalibrācijas rezultāti liecina, ka tirgus riska šoks ierasti nepārsniedz kapitāla vērtspapīru riska modulī iecenotos šokus tāpēc, ka Latvijas Bankas modelētais šoks paredz tikai viena mēneša horizontu un attiecīgi arī vērtības krišanās ir visai neliela. Turklāt kapitāla vērtspapīru riska modulis paredz arī likviditātes komponenti (risku, ka aktīvu pārdodot, tam jāpiemēro diskonts). Savukārt likmju starpības riska modulī atsevišķām ieguldījumu kategorijām, piemēram, īstermiņa segtajām obligācijām, noteiktās īpaši nelielās kapitāla prasības pēc tirgus riska šoka rada vajadzību pēc papildu kapitāla.

5.5. attēls
Apdrošinātāju ieguldījumu portfeļa struktūra 2024. gada beigās (milj. eiro)

Avoti: Latvijas Bankas uzraudzības statistika, Latvijas Bankas aprēķins.

¹¹⁰ Katrs riska modulis apraksta kādu būtisku risku grupu, kas var ietekmēt apdrošināšanas uzņēmuma finansiālo stāvokli, piemēram, tirgus riska modulis, dzīvības apdrošināšanas parakstīšanas riska modulis, apdrošināšanas parakstīšanas riska modulis u. c.

¹¹¹ Valūtas riskā (*currency risk*) modulis atsevišķi netiek pakļauts stresa testam, jo kopumā apdrošināšanas sabiedrībām nav būtisku (virs 10 % no ieguldījumu portfeļa) valūtas pozīciju vai arī tās ir līdzsvarotas ar biznesa modeli (ienākumus nesošie aktīvi sedz potenciālās saistības no apdrošināšanas biznesa, kas tiek veikts ārvalstu valūtā).

¹¹² Procentu likmju un reitingu iespējamās pārmaiņas netiek atsevišķi vērtētas daļēji arī tāpēc, ka ierasti reitingu pārmaiņas noris ilgākā laikposmā, nevis mēneša laikā pēc šoka. Savukārt finanšu tirgi nereti ieceno iespējamās reitingu pārmaiņas jau agrāk un tirgus šoka vērtībās šie diskonti jau tiek ņemti vērā. Ilgstošā stresa scenārija gadījumā vien mazāk par pieciem ieguldījumiem kristos reitings (vērtējot vēsturisko situāciju), kas izsauktu papildu maksātspējas kapitāla prasību pieaugumu. Papildu maksātspējas kapitāla prasība palielinātos par 0.07 milj. eiro, kas ir nebūtiski.

¹¹³ Uzraudzības prasībās noteiktais kapitāls tika kalibrēts atbilstoši tehniskajiem standartiem par kapitāla prasību aprēķinu saskaņā ar Komisijas 2014. gada 10. oktobra Deleģēto regulu (ES) 2015/35, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2009/138/EK par uzņēmējdarbības uzsākšanu un veikšanu apdrošināšanas un pārāpdrošināšanas jomā (Maksātspēja II).

¹¹⁴ Atsevišķi procentu likmju un ieguldījumu reitingu pārmaiņas netiek vērtētas, jo šoka periods ir tikai viens mēnesis (tiek pieņemts, ka ilgstošā stresa scenārijā šīs pārmaiņas jau ir atspoguļotas instrumentu cenu šokā; papildu maksātspējas norma no potenciālām reitingu pārmaiņām gan netiek ņemta vērā). Aprēķinā netiek ņemta vērā arī diversifikācijas nozīme, kas mazina nepieciešamo maksātspējas normu.

Aplūkojot ilgstoša stresa scenārija kalibrācijas rezultātus, var biežāk novērot lielāku ieguldījumu vērtības krišanos, nekā paredzēts likmju starpības riska modulī, un tas rada nepieciešamību pēc papildu maksātspējas kapitāla prasības. Būtiskākās pozīcijas ir ieguldījumi NĪ, akcijās, segtajās obligācijās un arī uzņēmumu obligācijās.

Rezultāti

Ieguldījumu portfeļa vērtības kritums stresa scenārijā sasniedz 45.9 milj. eiro jeb 5.3 % no portfeļa apmēra. Tomēr maksātspējas kapitāla prasībai būtu jāpieaug par 2.5 milj. eiro, bet maksātspējas rādītājs sektorā vidēji kristos vien par 1.74 procentpunktiem (sasniedzot 149 %). Ilgstoša stresa scenārija gadījumā ieguldījumu portfeļa vērtības kritums sasniedz 122 milj. eiro jeb 14.2 % no portfeļa apmēra. Papildu maksātspējas kapitāla prasībai būtu jāpieaug par 29 milj. eiro, bet maksātspējas rādītājs sektorā vidēji kristos par 17.67 procentpunktiem (sasniedzot 133.1 %).

Ievērojot to, ka apdrošinātāju ieguldījumu portfelis galvenokārt sastāv no ES valstu valdības obligācijām, arī zaudējumi šoka rezultātā un papildu nepieciešamā kapitāla prasība ir neliela (5.3. tab.). Turklāt arī pēc šoka maksātspējas rādītājs saglabājas augsts. Papildu maksātspējas kapitāla prasība pamatā rodas no segtajām obligācijām, kam uzraudzības prasības ir ļoti minimālas, kā arī parāda ieguldījumu fondiem (5.4. tab.). Kapitāla ieguldījumiem šoka līmenis nepārsniedz maksātspējas prasībās jau paredzēto, tāpēc papildu nepieciešamā kapitāla prasība neveidojas.

5.3. tabula

Apkopotie tirgus riska stresa testa rezultāti

Rādītājs	Stresa scenārija vērtība	Ilgstoša stresa scenārija vērtība
Novērtētie zaudējumi (milj. eiro)	45.9	122
Nepieciešamais papildu kapitāls ¹¹⁵ (milj. eiro)	2.5	29
Maksātspējas rādītājs pēc šoka	149 %	133.1 %
SCR kritums šoka dēļ (procentpunktos)	-1.74	-17.67

Avots: Latvijas Bankas aprēķini.

¹¹⁵ Vērtības kritums pārsniedz uzraudzības prasībās noteikto kapitāla apjomu. Tā rezultātā mazinās esošā kapitāla rezerve.

5.4. tabula

Stresa testa rezultāti ieguldījumu veidu dalījumā

Stresa scenārijs

Ieguldījumu veids	Ieguldījumu vērtība pirms šoka (milj. eiro)	Novērtētie zaudējumi tirgus riska šoka rezultātā (milj. eiro)	Tirgus risks (% no portfeļa)	Papildu kapitāla prasība (milj. eiro)	Papildu kapitāla prasība (% no ieguldījuma vērtības)
Alternatīvie ieguldījumu fondi	0.03	0.00	-5.4	0.000	0.0
Centrālās valdības obligācijas	566.85	-27.07	-4.8	0.239	0.0
Uzņēmumu obligācijas	90.62	-2.93	-3.2	0.286	0.3
Segtās obligācijas	21.04	-1.86	-8.8	1.120	5.3
Parāda (obligāciju) fondi	67.55	-3.67	-5.4	0.899	1.3
Akciju fondi	22.34	-1.22	-5.4	0.000	0.0
Kapitāla ieguldījumi NĪ uzņēmumā	28.29	-3.24	-11.5	0.000	0.0
Hibrīdobligācijas	2.16	-0.22	-10.1	0.000	0.0
Privātā (riskā) kapitāla fondi	0.14	-0.01	-5.4	0.000	0.0
NĪ fondi	26.51	-1.42	-5.4	0.000	0.0
Subordinētās obligācijas	1.68	-0.12	-6.9	0.000	0.0
Starptautisko organizāciju obligācijas	9.15	-1.24	-13.6	0.000	0.0

Ilgstoša stresa scenārijs

Ieguldījumu veids	Ieguldījumu vērtība pirms šoka (milj. eiro)	Novērtētie zaudējumi tirgus riska šoka rezultātā (milj. eiro)	Tirgus risks (% no portfeļa)	Papildu maksātspējas kapitāla prasība (milj. eiro)	Papildu maksātspējas kapitāla prasība (% no ieguldījuma vērtības)
Alternatīvie ieguldījumu fondi	0.03	0.00	-12.1	0.000	0.0
Centrālās valdības obligācijas	566.85	-69.90	-12.3	2.283	0.4
Uzņēmumu akcijas	25.20	-12.46	-49.4	6.859	27.2
Uzņēmumu obligācijas	90.62	-5.36	-5.9	4.319	4.8
Segtās obligācijas	21.04	-6.05	-28.8	5.313	25.3
Parāda (obligāciju) fondi	67.55	-6.34	-9.4	2.351	3.5
Akciju fondi	22.34	-1.61	-7.2	0.000	0.0
Kapitāla ieguldījumi NĪ uzņēmumā	28.29	-13.98	-49.4	7.464	26.4
Hibrīdobligācijas	2.16	-0.96	-44.6	0.332	15.4
Privātā (riskā) kapitāla fondi	0.14	-0.02	-12.1	0.000	0.0
NĪ fondi	26.51	-3.20	-12.1	0.000	0.0
Subordinētās obligācijas	1.68	0.50	29.7	0.083	4.9
Starptautisko organizāciju obligācijas	9.15	-2.61	-28.5	0.000	0.0

Avots: Latvijas Bankas aprēķini.

Secinājumi

Īsā termiņā apdrošinātāju ieguldījumu portfelis ir noturīgs pret tirgus šoku, jo esošās kapitāla prasības paredz, ka apdrošinātāji iztur lielākus un ilgāka termiņa šokus, kā arī likviditātes šoku, savukārt pats portfelis ir relatīvi ģeogrāfiski diversificēts. Ilgā termiņā apdrošinātāju portfelim rodas būtiski zaudējumi, kas var radīt motivāciju pārdot ieguldījumus ar zaudējumiem, lai izvairītos no pašu kapitāla mazināšanās papildu maksātspējas prasību dēļ.

Kriptoaktīvi

Arī Latvijas iedzīvotāji, sekojot kriptoaktīvu tirgus izaugsmei 2024. gadā, mēreni palielināja savu pārskaitījumu apjomu uz kriptoaktīvu makiem. Ieguldījumus pārsvarā veic jauni iedzīvotāji ar lielākiem ienākumiem¹¹⁶.

2025. gada februāra aptaujas dati liecina par nelielu to iedzīvotāju skaita pieaugumu, kuri iegulda kriptoaktīvos (9 %¹¹⁷). Augošā popularitāte ir saistīta gan ar jaunās ASV valdības sākotnēji pret kriptoaktīviem pozitīvo attieksmi, kura veicināja kriptoaktīvu tirgus kapitalizācijas pieaugumu, gan ar ES regulas par kriptoaktīviem stāšanos spēkā un jauna uzraudzības ietvara nodrošināšanu ES tirgum¹¹⁸.

¹¹⁶ Saskaņā ar Latvijas Bankas un SIA "LATVIJAS FAKTI" veiktās aptaujas rezultātiem.

¹¹⁷ Saskaņā ar Latvijas Bankas un SIA "LATVIJAS FAKTI" veiktās aptaujas rezultātiem (2024. gadā – 7 %).

¹¹⁸ Plašāk sk. "Kriptoaktīvi. Licencēšana".

Tas redzams arī datos par Latvijas iedzīvotāju maksājumiem kriptoaktīvu maku turētājiem ar Latvijas kredītiestāžu izsniegtajām maksājumu kartēm¹¹⁹ – 2024. gadā kopējais šādu maksājumu apjoms bija par 7.3 % lielāks nekā 2023. gadā un sasniedza 45.8 milj. eiro (5.6. att.). Straujais sarukums 2023. gada beigās un 2024. gada sākumā skaidrojams ar iedzīvotāju atturēšanos veikt ieguldījumus brīžos, kad nozari skar skandāli¹²⁰.

Maksājumus turpina dominēt maksājumi uz Lietuvu (56.8 % no kopējā apjoma). Tas skaidrojams ar populārās kriptobiržas *Binance* darbību kaimiņvalstī un ar dažādu maksājumu iestāžu atvērtību sadarbībai ar kriptomaku uzturētājiem. Klātienē veikto maksājumu īpatsvars aizvien ir neliels (1.4 %), kas liecina, ka

¹¹⁹ Plašāk par metodoloģiju un aprēķiniem sk. K. Petrovska, "Kriptoaktīvu izplatība Latvijā: novērtēšanas pirmie soļi", makroekonomika.lv, 30.12.2021.

¹²⁰ Plašāk sk. K. Petrovska, "Rekordsods kriptoaktīvu biržai pabiedē kriptoaktīvu turētājus arī Latvijā", makroekonomika.lv, 22.01.2024.

kriptoaktīvu bankomāti Latvijā nav izplatīti. Turpina stabilizēties arī vidējā maksājuma summa: 50 % no maksājumiem nepārsniedz 60 eiro, un 70 % no maksājumiem nepārsniedz 100 eiro.

Latvijas Bankai ir būtiski sekot līdzi tam, cik plaši iedzīvotāji iegulda kriptoaktīvos, izmantojot finanšu instrumentus – piemēram, biržā tirgotos fondus un citu veidu vērtspapīrus, – jo tas ļauj vērtēt sasaisti starp tradicionālajiem finanšu tirgiem un augsta riska aktīviem. Šāda saikne var pastiprināt svārstīguma pārnese uz finanšu sistēmu un ietekmēt ieguldītāju uzvedību, it īpaši strauju tirgus korekciju gadījumā.

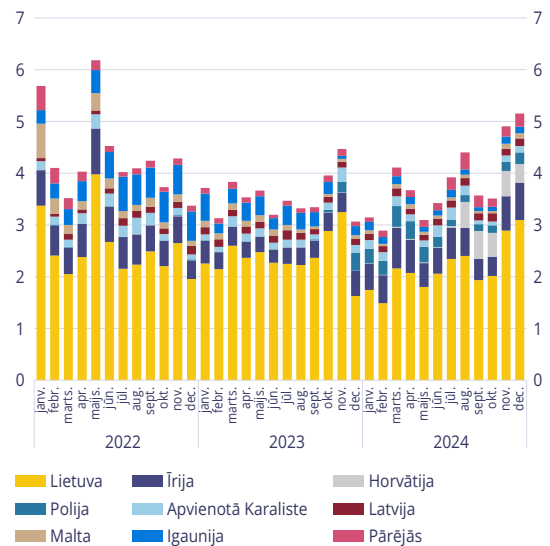
Tāpēc, lai vismaz daļēji apzinātu to, kā Latvijas finanšu nozare, mājsaimniecības un privātie nefinanšu uzņēmumi ir veikuši ieguldījumus tādos finanšu vērtspapīros, kuru ienākumi ir atkarīgi no kriptoaktīvu tirgus, tika izmantota Latvijas Bankas uzturētā vērtspapīru statistikas datubāze, kurā atspoguļots tas, cik liela daļa no šādiem ieguldījumiem ir veikta ar Latvijas finanšu iestāžu starpniecību¹²¹.

Šādi ieguldījumi gūst popularitāti Latvijā, 2024. gada beigās to atlikumam sasniedzot 2.3 milj. eiro (5.7. att.; atlikuma pieaugums tikai daļēji skaidrojams ar kriptoaktīvu cenu nozīmīgo kāpumu). Arī Latvijas nebanku finanšu sektors ir sācis ieguldīt šāda tipa aktīvos. Detalizēti aplūkojot ieguldījumus, var secināt, ka dominē **tieša kriptoaktīvu turēšana caur transakcijām, kriptoaktīvu ieguves uzņēmumu akcijas un investīcijas citās kriptoizstrādes firmās.**

Galvenie riski kriptoaktīvu tirgū ir saistīti ar patērētāju nepārdomātiem ieguldījumiem riskantos vai krāpnieciskos aktīvos, kriptoaktīvu uzņēmumu augošā saikne ar uzraudzītajiem finanšu nozares dalībniekiem, augsta koncentrācija pakalpojumu piedāvātāju vidū (tirgus varas ļaunprātīga izmantošana), kā arī iesaiste naudas atmazgāšanā un citās nelegālās darbībās.

5.6. attēls

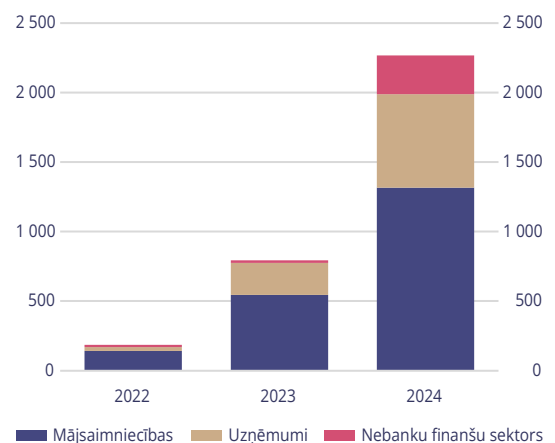
Ar Latvijas kredītiestāžu izsniegtajām maksājumu kartēm veiktie maksājumi kriptomaka uzturētāja konta valstu dalījumā (apjoms; milj. eiro)

Avots: Latvijas Bankas dati un aprēķini.

5.7. attēls

Ar Latvijas finanšu iestāžu starpniecību veiktie Latvijas tautsaimniecības sektoru ieguldījumi kriptoaktīvu nozares uzņēmumu vērtspapīros no 2022. gada līdz 2024. gadam (atlikums; tūkst. eiro)

Avoti: Latvijas Bankas statistika par Latvijas finanšu iestāžu turējamā esošajiem vērtspapīriem, Latvijas Bankas aprēķini.

¹²¹ Plašāk par metodoloģiju sk. K. Petrovska, "Cik izplatīti Latvijā ir finanšu produkti, kas nodrošina ieguldījumus kriptoaktīvos?", makroekonomika.lv, 22.01.2025.

1. pielikums. Augstās ģeopolitiskās spriedzes, fragmentācijas un nenoteiktības radītie un Latvijas finanšu stabilitāti ietekmējošie riski

Sagatavoja Andrejs Semjonovs un Velga Ozoliņa

Tautsaimniecības attīstību un finanšu nozari pasaulē arvien vairāk ietekmē augsta ģeopolitiskā spriedze, fragmentācija un nenoteiktība. Tās rada plašu ietekmi uz finanšu sistēmu un attiecīgi var apdraudēt tās stabilitāti. Latvijas finanšu stabilitāti apdraudošos riskus mazina tas, ka kredītiestāžu tiešā saikne ar ģeopolitisko saspīlējumu epicentriem ir maza, kredītiestāžu turējumā esošo vērtspapīru īpatsvars kopējos aktīvos ir neliels un to peļnītspēja, kapitalizācija un likviditāte saglabājas augsta.

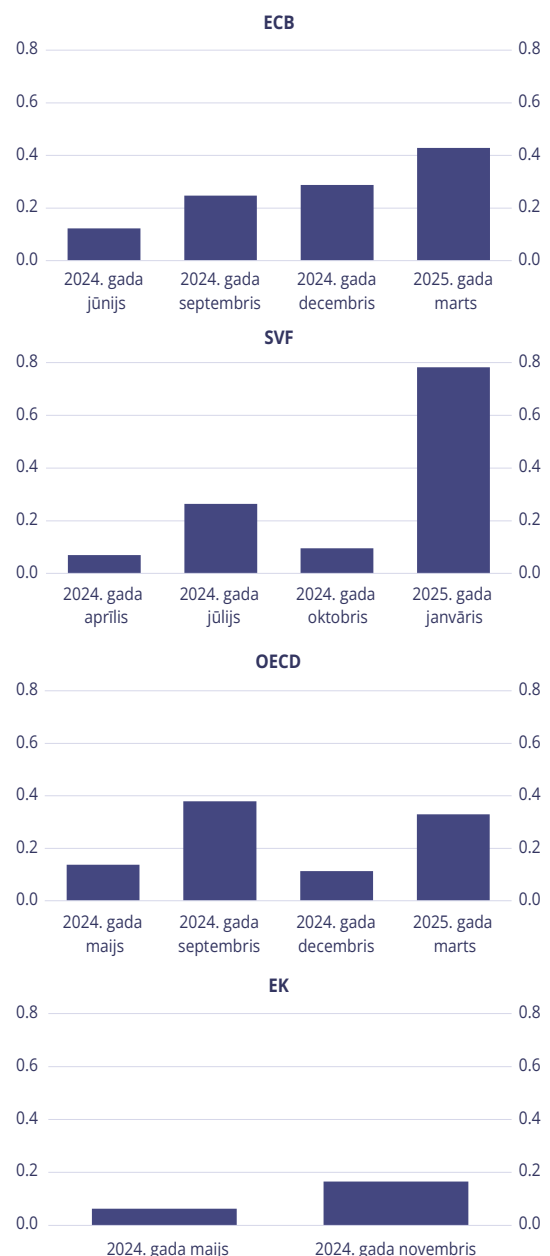
Ģeopolitiskā spriedze, fragmentācija un nenoteiktība. Aktualitāte pasaulē un eirozonā

Tautsaimniecības attīstību un finanšu nozares darbību pasaulē un eirozonā 2025. gadā arvien vairāk ietekmē augoša ģeopolitiskā fragmentācija un spriedze, kā arī to veicinātā augstā nenoteiktība. Pasaules un eirozonas tautsaimniecības tuvāko gadu attīstības prognozēs 2025. gadam arvien biežāk tiek norādīts uz ģeopolitiskās situācijas un nenoteiktības apstākļiem un to sekām (P1.1. att.).

Arī finanšu stabilitātes pārskatos papildus finanšu sektora analīzei pēdējos gados strauji pieaug ģeopolitikas aktualitātēm un ietekmei pievērsta uzmanība (P1.2. att.). Plašāks ieskats ar ģeopolitiku saistītajos jautājumos tiek sniegts pārskatos kopš 2014. gada, kad uzmanības centrā bija Krievijas un Ukrainas un Tuvo Austrumu konflikti, kam sekoja ASV un Ķīnas tirdzniecības karš (2018–2019) un breksits (2016–2020). Ģeopolitiskie aspekti tika īpaši aktualizēti, sākot ar 2022. gadu, kad ģeopolitiskie riski ieguva globālu apmēru, Krievijai uzsākot pilna mēroga karu Ukrainā, eskalējoties konfliktiem Tuvajos Austrumos, tuvojoties nozīmīgām vēlēšanām vairākās valstīs, pieaugot tirdzniecības saspīlējumiem starp ASV, Ķīnu un Eiropas Savienību, kā arī palielinoties spriedzei citos reģionos. Pieaugot interesei par ģeopolitikas jautājumiem, palielinājusies arī nenoteiktībai un šokiem pievērsta uzmanība.

P1.1. attēls

Ģeopolitisko risku un nenoteiktības atspoguļojums dažādu institūciju prognožu pārskatos un atslēgvārdu *geopolitic un *uncertain** īpatsvars attiecīgās institūcijas prognožu pārskatu kopējā vārdu skaitā (%)**

Avoti: Attiecīgo institūciju prognožu pārskati un Latvijas Bankas aprēķini.

Ģeopolitiskās spriedzes, fragmentācijas un nenoteiktības ietekme uz finanšu stabilitāti

P1.4. attēls

Ģeopolitiskā spriedze, fragmentācija un to radītā nenoteiktība. Kanāli, pa kuriem tās ietekmē finanšu stabilitāti

Avoti: Latvijas Banka, ESRK, ECB.

Ģeopolitiskā fragmentācija un saspīlējumi, kā arī ar tiem saistītā nenoteiktība var radīt plašu ietekmi uz eirozonas un Latvijas finanšu sistēmu pa vairākiem kanāliem (P1.4. att.). Turklāt ietekmes kanāli ir savstarpēji saistīti, piemēram, pārmaiņas finanšu nosacījumos var ietekmēt tautsaimniecības aktivitāti.

1. Finanšu starpniecības darbība

Ģeopolitisko saspīlējumu veicināti kiberuzbrukumi un citi finanšu starpniecības darbības negaidīti liela mēroga traucējumi joprojām ir Latvijas finanšu sektora stabilitāti apdraudošs sistēmiskais risks. Šādi uzbrukumi un traucējumi var radīt apdraudējumu ne tikai kibertelpas, bet arī informatīvās telpas un fiziskās infrastruktūras drošībai. Ietekmi var pastiprināt finanšu nozares dalībnieku savstarpējās saites, t. sk. atkarība no norisēm mātes bankās un to mītnes zemēs, kā arī iespējamā finanšu nozares dalībnieka uzticamības samazināšanās apdraudējuma laikā.

MI rīku pieejamība un attīstība Eiropā var pastiprināt pakļautību ģeopolitiskajiem riskiem, jo lielākā daļa MI modeļu tiek izstrādāti ārpus Eiropas. Nozīmīgākie MI modeļi pārsvarā tiek izveidoti ASV, līdz 2022. gadam otro vietu ieņēma Eiropas valstis, bet kopš 2023. gada – Ķīna¹²⁷. 2024. gadā ASV tika radīts 40 jaunu modeļu, Ķīnā – 15, bet Eiropā (Francijā) tikai 3. Šāda tendence ilgākā laikposmā var paaugstināt Eiropas atkarību no trešajām valstīm kibernetikas veicināšanā.

2. Finanšu pieejamība un finanšu nosacījumi

Ģeopolitiskās spriedzes apstākļos pieauguši finanšu pieejamības un finanšu nosacījumu negaidītu pārmaiņu riski, t. sk. atsevišķu aktīvu straujas pārcenošanas riski. To spilgti ilustrē, piemēram, pēc ASV valdības paziņojumiem par importa tarifu ieviešanu notikušās nozīmīgās svārstības pasaules akciju un obligāciju tirgos. Saglabājoties augstai nenoteiktībai un spriedzei, pastāv arī turpmāku nozīmīgu svārstību risks.

Ģeopolitiskie saspīlējumi un paaugstināta politiskā nenoteiktība var kāpināt valstu, finanšu institūciju un tātad arī NFS un mājāsaimniecību finansējuma izmaksas, īpaši valstīs ar augstu parāda līmeni un lielu budžeta deficītu. Saskaņā ar Nīderlandes centrālās bankas novērtējumu¹²⁸ paaugstinātas nenoteiktības vai ģeopolitisko notikumu radīto šoku ietekmē valstīs ar augstu parāda līmeni valsts obligāciju riska prēmija un tādējādi arī finansējuma izmaksas kopumā var būt pat vairākas reizes augstākas nekā valstīs ar zemu parāda līmeni. Arī Spānijas centrālā banka min ilgstošu nenoteiktību kā banku sektora finansējuma izmaksu pieauguma faktoru¹²⁹. **Augsts valsts parāda un budžeta deficīta līmenis var arī pastiprināt ģeopolitiskos riskus, jo valdībai ir ierobežotas iespējas sniegt atbalstu ekonomisku šoku gadījumā.**

¹²⁷ The 2025 AI Index Report, Stanford University.

¹²⁸ Financial Stability Report - Autumn 2024, De Nederlandsche Bank.

¹²⁹ Financial Stability Report. Spring 2022, Banco de España.

3. Stratēģisko produktu pieejamība un virzība uz klimata mērķu sasniegšanu

Līdz ar augošo ģeopolitisko fragmentāciju nozīmīgāka kļūst Eiropas valstu ievainojamība, kas saistīta ar atkarību no stratēģisko produktu – t. sk. kritisko izejmateriālu – importa. Spānijas centrālā banka¹³⁰ norāda, ka Eiropā no Ķīnas tiek importēts 40 % no augstas atkarības stratēģisko produktu kategorijām¹³¹, un vērtības izteiksmē tas veido 63 % no importa no valstīm ārpus ES. 70 % no šā importa ir no valstīm, kuru politiskā nostāja ir atšķirīga no ES, un tas palielina importa ievainojamību ģeopolitisko risku ietekmē. Piemēram, lielākā daļa aptaujāto Itālijas, Spānijas un Vācijas ražošanas uzņēmumu, kuri importē kritiskos izejmateriālus no Ķīnas, atzīst, ka tos būtu grūti aizstāt ar izejmateriāliem no citām valstīm. **Būtiski šo izejmateriālu un produktu piegādes traucējumi var radīt lielākas izaugsmes, inflācijas un finanšu tirgu svārstības Eiropas reģionā un Latvijā.**

Ģeopolitiskā fragmentācija klimata jautājumos vājina pasaules centienus mazināt klimata pārmaiņas un attiecīgi veicina finanšu stabilitātes riskus nākotnē. Jaunievelētās ASV administrācijas līdz šim pieņemtie lēmumi klimata jomā¹³², kā arī vairāku citu lielāko pasaules valstu¹³³ paaugstināta nenoteiktība un neizlēmība attiecībā uz vidēja termiņa klimata mērķu īstenošanu nākotnē palielina klimata pārejas riskus un var vājināt adaptāciju klimata pārmaiņām, tādējādi veicinot arī finanšu sektora potenciālās sistēmiskās ievainojamības¹³⁴.

4. Tautsaimniecības aktivitāte un ekonomiskā konfidence

Ģeopolitiskā fragmentācija, saspīlējumi un ar tiem saistītā nenoteiktība var ietekmēt tautsaimniecības attīstību un ekonomisko konfidenci un tādējādi apdraudēt finanšu stabilitāti. Var pasliktināties

eksportējošo NFS finansiālā situācija, kavējot tautsaimniecības kopējo izaugsmi, var pasliktināties situācija darba tirgū, kā arī var notikt energoresursu un patēriņa cenu svārstības un tikt negatīvi ietekmēta patērētāju un investoru konfidence. Tādējādi var palielināties aizņēmēju kredītrisks un pasliktināties kredītiestāžu pelnītspēja un likviditāte.

Latvijas finanšu sistēmas pakļautība ģeopolitisko saspīlējumu radītajiem riskiem

Saskaņā ar Satversmes aizsardzības biroja 2024. gada darbības pārskatu¹³⁵ Eiropas valstīs saskaras ar Krievijas izlūkošanas un drošības dienestu organizēto sabotāžu, diversiju un fizisko uzbrukumu radītu apdraudējumu, un šī tendence 2024. gadā ir būtiski pastiprinājusies. Latvijas kiberapdraudējums novērtēts kā paaugstināts, bet stabils.

Kiberuzbrukumu un citu liela mēroga traucējumu iespējamība ģeopolitisko saspīlējumu un straujās MI attīstības apstākļos Latvijā saglabājas augsta. Saskaņā ar Valsts drošības dienesta 2024. gada pārskatu¹³⁶ sniegtu vērtējumu MI rīku straujā attīstība var veicināt pikšķerēšanas¹³⁷ kampaņu skaita pieaugumu, kā arī atvieglot sociālās inženierijas¹³⁸ kampaņas. Dezinformāciju kā būtiskāko īstermiņa (2 gadu) risku ir norādījis arī Pasaules ekonomikas forums (*World Economic Forum*) savā 2025. gada globālajā risku ziņojumā¹³⁹. Savukārt Somijas drošības un izlūkošanas dienests *Supo* norāda uz turpmāku Krievijas hibrīdoperāciju¹⁴⁰ pieauguma riskiem Eiropas valstīs pēc kara Ukrainā beigām¹⁴¹.

Ar atsevišķu aktīvu strauju pārcenošanu saistītos Latvijas finanšu stabilitāti apdraudošos riskus ierobežo samērā nelielais Latvijas kredītiestāžu turējumā esošo vērtspapīru īpatsvars to kopējos

¹³⁰ *Financial Stability Report. Autumn 2024, Banco de España.*

¹³¹ Produkti, kuri ir nozīmīgi aizsardzības un veselības jomām vai zaļajai un digitālajai pārejai, kuru importam ir augsta koncentrācija un tāda augsta atkarība no dažiem piegādātājiem, kuri nav plaši pieejami pašā ES un kuru izstrūkumu nevarētu aizstāt ar ES eksportu. Tie ietver arī kritiskās izejvielas.

¹³² T. sk. par vairākiem ilgtermiņa projektiem paredzēto federālā finansējuma iesaldēšanu un par izstāšanos no ANO klimata vienošanās.

¹³³ Tā, piemēram, saskaņā ar ANO *Nationally Determined Contributions Registry* informāciju Austrālija, Dienvidāfrika, Indija un ES valstīs ANO noteiktajā termiņā – 2025. gada 10. februārī – nebija iesniegušas atjaunos klimata mērķus 2035. gadam.

¹³⁴ Par klimata pārmaiņu un citu dabas risku, kā arī ar tiem saistīto pārejas risku ietekmi uz banku sektoru Latvijā sk. 2023. un 2024. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskatus", t. sk. banku stresa testu analīzi.

¹³⁵ *Satversmes aizsardzības biroja 2024. gada darbības pārskats.*

¹³⁶ *Valsts drošības dienesta publiskais pārskats 2024.*

¹³⁷ Krāpniecības veids ar mērķi iegūt personas datus, piemēram, bankas un karšu datus, ar e-pasta starpniecību, mobilo saziņu (SMS) vai izmantojot krāpniecisku vietni.

¹³⁸ Stratēģija, ko personas vai grupas izmanto cilvēku manipulēšanai un maldināšanai, lai viņi atklātu sensitīvu informāciju vai veiktu darbības, kas apdraud viņu drošību.

¹³⁹ *M. Elsner, G. Atkinson and S. Zahidi, Global Risk Report 2025, World Economic Forum, 15.01.2025.*

¹⁴⁰ Koordinētas kaitnieciskas darbības, kas tiek plānotas un veiktas ļaunprātīgā nolūkā – vērsties pret kādu mērķi, piemēram, valsti vai iestādi, izmantojot dažādus līdzekļus, bieži vien tos kombinējot. Operācijas organizē tā, lai netiktu pārkāpta robeža, pēc kuras tās jau būtu uzskatāmas par karadarbību vai sāktos karadarbība.

¹⁴¹ *"Finland must prepare for growth in Russian influencing", Finnish Security and Intelligence Service press release, 04.03.2025.*

aktīvos (P1.5. att.). Arī mājāsaimniecību tiešo ieguldījumu vērtspapīros īpatsvars kopējos finanšu aktīvos ir zems (sk. ielikumu "[Iekšzemes mājāsaimniecību noguldījumu paradumi](#)"). Tas ierobežo aktīvu pārcenošanas ietekmi uz mājāsaimniecību maksātspēju. Tomēr straujas aktīvu vērtību pārmaiņas tieši ietekmē iedzīvotāju apjoma ziņā daudz nozīmīgākos 2. un 3. pensiju līmeņa uzkrājumus. Ja pirms pensionēšanās vecuma sasniegšanas izvēlēts neatbilstoši augsta riska ieguldījumu plāns, tas var palielināt nabadzības riskus vecumdienās.

Latvijas kredītiestāžu tiešā finansiālā saikne ar ģeopolitisko saspīlējumu epicentriem ir neliela. Pēc Krimas aneksijas 2014. gadā kredītiestāžu ieguldījumi Krievijā, Baltkrievijā un Ukrainā būtiski saruka. Pašlaik tie ir mazi un 2024. gada decembrī veidoja vien 0.3 %¹⁴² no kredītiestāžu kopējiem aktīviem. Galvenokārt tie ir kredīti un nelielā apjomā arī prasības pret kredītiestādēm. No Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas piesaistītais finansējums (galvenokārt noguldījumi) 2024. gada decembrī veidoja 1.1 % no kredītiestāžu kopējām saistībām un kapitāla (P1.6. att. a) panelis).

Vienlaikus saskaņā ar Latvijas Bankas un CSP statistikas datiem lielāko uz ASV eksportējošo NFS¹⁴³ kopējais kredītportfelis 2025. gada februārī veidoja 6 % no NFS izsniegtā kredītiestāžu un līzinga sabiedrību kopējā kredītportfeļa. Turklāt **to NFS kopējais kredītportfelis, kurām saskaņā ar gada pārskatu informāciju ASV tirgus veido būtiskāku daļu no apgrozījuma, ir ļoti mazs**¹⁴⁴ (P1.6. att. b) panelis).

Latvijas tautsaimniecības attīstību ģeopolitiskie saspīlējumi būtiskāk ietekmē netieši, t. sk. negatīvi ietekmējot tās NFS, kuras tirdzniecībā ar ASV ir iekļautas caur ražošanas ķēdēm un piegādā izejmateriālus

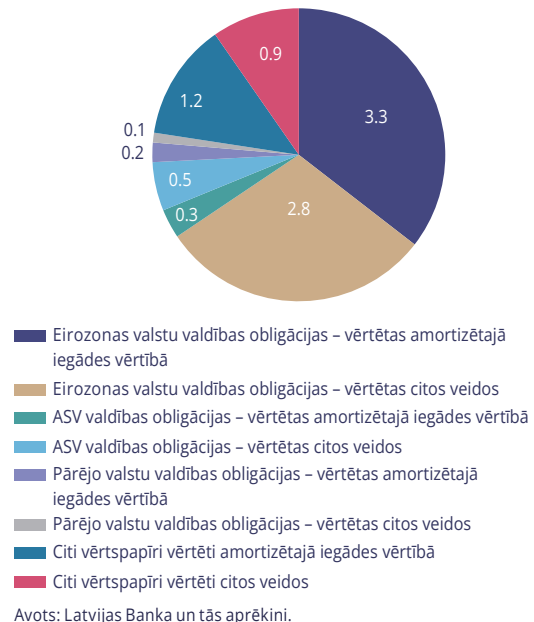
¹⁴² 0.8 % no aktīviem, ja iekļauj kredītus, kuriem Krievija, Baltkrievija vai Ukraina norādīta kā riska pārneses valsts (atbilstoši valsts riska pārneses pamatam saskaņā ar Latvijas Bankas Kredītu reģistra noteikumu 11. pielikumu), un tādējādi ņem vērā netiešu pakļautību ar Krieviju, Baltkrieviju un Ukrainu saistītam riskam.

¹⁴³ 210 NFS izlasē iekļautas tādas NFS, kuru preču eksports uz ASV 2024. gadā bija vismaz 100 000 eiro. Šo NFS kopējais preču eksports veido 92 % no Latvijas kopējā preču eksporta uz ASV. No tām 106 NFS saskaņā ar Kredītu reģistra informāciju 2025. gada februārī bija saistības kredītiestādēs vai līzinga sabiedrībās.

¹⁴⁴ Informācija par šo NFS apgrozījumu 2024. gadā ir nepilnīga, jo dažas no izlasē iekļautajām NFS vēl nav publicējušas 2024. gada pārskatu. Tāpēc analizē informācijai par NFS apgrozījumu izmantoti šīs izlases NFS 2023. gada pārskati, attiecīgi nosakot, vai šo NFS preču eksports uz ASV 2023. gadā ir veidojis vismaz 20 % vai vismaz 50 % no to apgrozījuma. Attiecībā uz tiem uzņēmumiem, par kuru apgrozījumu 2023. gadā nav datu, izmantota to 2022. gada apgrozījuma vērtība. NFS, kuru eksports uz ASV pārsniedz 20 % un 50 %, kopējais kredītportfelis 2025. gada februārī veidoja attiecīgi 1 % un 0.01 % no NFS izsniegtā kredītiestāžu un līzinga sabiedrību kredītportfeļa.

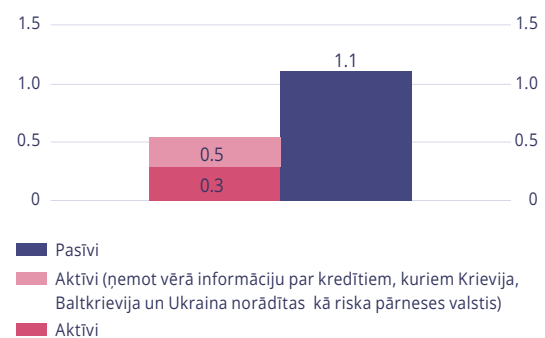
P1.5. attēls

Kredītiestāžu turējumā esošo vērtspapīru vērtības īpatsvars kopējos aktīvos 2024. gada decembrī

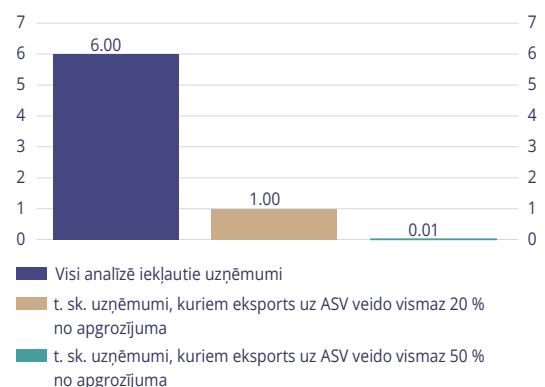

P1.6. attēls

a) Latvijas kredītiestāžu saistību un ieguldījumu Krievijā, Baltkrievijā un Ukrainā īpatsvars kopējos aktīvos 2024. gada decembrī (%)

b) Lielākajām uz ASV eksportējošajām NFS izsniegto kredītu īpatsvars kredītiestāžu un līzinga sabiedrību NFS izsniegtajā kopējā kredītportfelī 2025. gada februārī (%)

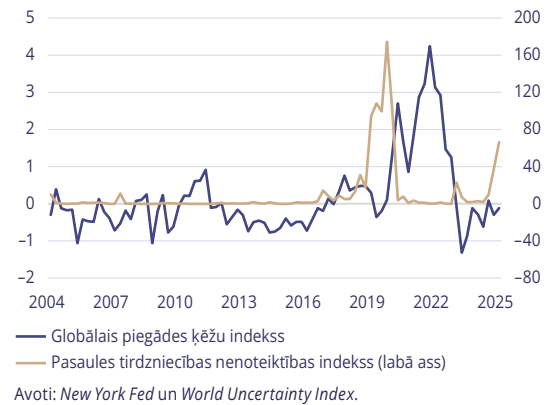
citām valstīm. Tādu Latvijai svarīgu tirdzniecības partnervalstu kā Vācija un Zviedrija tautsaimniecības attīstību ģeopolitiskā situācija kopumā ietekmē vairāk, attiecīgi ierobežojot uz šīm valstīm eksportējošo NFS aizņēmēju izaugsmi.

Ģeopolitiskie saspīlējumi ietekmē globālo piegādes ķēžu darbību un vājina starptautisko tirdzniecību, tādējādi radot riskus ekonomiskajai izaugsmei, īpaši tādās atvērtās ekonomikās kā Latvija. Globālā piegādes ķēžu indeksa¹⁴⁵ vērtības kopš 2023. gada vidus pieaug. Tas atspoguļo Sarkanajā jūrā notikušo uzbrukumu sekas (P1.7. att.).¹⁴⁶ Pagaidām indeksa vērtība nepārsniedz vēsturiski vidējo vērtību un vēl neliecina par nozīmīgiem piegādes ķēžu darbības traucējumiem, kuri varētu izraisīt būtisku ietekmi uz naftas un citu preču cenām un tautsaimniecības izaugsmi. Savukārt pasaules tirdzniecības nenoteiktības indeksa¹⁴⁷ vērtība 2024. gada beigās strauji pieaug. Apvienoto Nāciju Tirdzniecības un attīstības konference (*United Nations Conference On Trade And Development*) norāda uz turpmāku nenoteiktības pieaugumu, kas saistīts ar augošiem ģeoeconomiskajiem saspīlējumiem, protekcionismu un tirdzniecības strīdiem¹⁴⁸.

Ar ģeopolitisko situāciju saistītā augstā nenoteiktība pasliktina arī vēlmi investēt un tērēt. Nenoteiktība ierobežo arī KNĪ tirgus atgūšanos (sk. sadaļu "[Komerccipašumu tirgus](#)"). Turklāt pastāv risks, ka tirdzniecības saspīlējumi un ģeopolitiskā fragmentācija var turpināt pastiprināties un vēl lielākā mērā ietekmēt kapitāla plūsmas pasaulē, t. sk. gan tiešās investīcijas, gan portfeļinvestīcijas.

P.1.7. attēls

Globālo piegādes ķēžu un pasaules tirdzniecības nenoteiktības indeksu dinamika

Kopumā, ņemot vērā tās plašo negatīvo ietekmi, **nenoteiktība pastiprina lejuvērstos riskus Latvijas IKP izaugsmei. Kvantitatīvi novērtējumi rāda, ka šī ietekme var saglabāties līdz pat diviem gadiem nākotnē** (P1.8. att.). Novērtētā ietekme atšķiras atkarībā no izvēlēta nenoteiktības rādītāja. Attiecībā uz tirdzniecības nenoteiktību riskiem ir lielāka vērtība tuvākajos pāris ceturkšņos – potenciālā IKP vērtība satricinājumu apstākļos jeb stresa scenārija IKP pārmaiņas (GaR) samazinās attiecīgi par 1.8 un 0.3 procentpunktiem. Ekonomiskās politikas nenoteiktība kļūst nozīmīga tikai pēc tam, tai mazinot GaR vērtību līdz 1 procentpunktam ceturksnī. Savukārt finansiālās nenoteiktības rādītājs ir nozīmīgs gandrīz divus gadus nākotnē, tam samazinot GaR vērtību par 0.7–1.2 procentpunktiem.

Latvijas finanšu nozares risku absorbētspēja

Latvijas finanšu nozares noturību veicina kopumā laba pelnītspēja, likviditāte un kapitalizācija. Riskus mazinoši faktori ir arī spēcīgie Ziemeļvalstu lielāko banku pelnītspējas, kapitalizācijas un citi finanšu rādītāji, kā arī kopumā zema valdības parāds Latvijā un Ziemeļvalstīs (tikai Somijā valsts parāda un IKP attiecība pārsniedz 60 % sliekšni).

¹⁴⁵ New York Fed veidotais globālo piegādes ķēžu indekss apvieno vairākus transportēšanas izmaksu un piegādes ķēžu darbību raksturojošus rādītājus.

¹⁴⁶ Sk. "[Hutiešu uzbrukumu dēļ ierobežo kuģošanu Sarkanajā jūrā](#)", lsm.lv, 04.01.2024.; "[ASV veic triecienus pret Jemenas hutiešiem](#)", lsm.lv, 15.03.2025.

¹⁴⁷ Ahir, Bloom un Furceri izstrādātais *World Uncertainty Index* tiek veidots kā 143 valstu indeksu vidējais indekss. Katras valsts indekss atspoguļo ar tirdzniecības nenoteiktību saistīto atslēgvārdu sastopamības biežumu *Economist Intelligence Unit* (EIU) valstu ceturkšņa pārskatos.

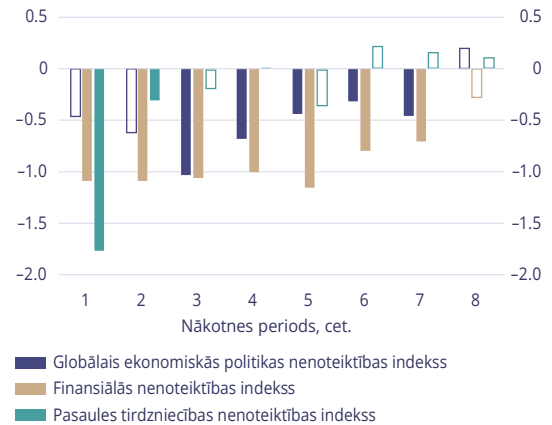
¹⁴⁸ "[Global Trade Update \(March 2025\): The role of tariffs in international trade](#)", UN Trade and Development.

Finanšu sektora turpmākas noturības stiprināšanai ģeopolitisko saspīlējumu apstākļos būtiski ir ar valsts drošības turpmāku veicināšanu saistīti aspekti – investīcijas aizsardzībā un kiberneturībā.

Ģeopolitiskie saspīlējumi vēl vairāk pastiprina nepieciešamību – t. sk. Eiropas līmenī – īstenot tautsaimniecības izaugsmi un noturību veicinošus pasākumus¹⁴⁹, kā arī apzināt un mazināt ievainojamību, kas saistīta ar kritisko resursu pieejamību.

P1.8. attēls

Nonoteiktības rādītāju ietekme uz lejupvērstajiem IKP izaugsmes riskiem

Piezīmes. 5. procentiles GaR modelis novērtējumā izmantots, aprēķinot 5 % zemākās IKP pieauguma vērtības noteiktā nākotnes periodā, ņemot vērā pašreizējās IKP, SCRR un nenoteiktības rādītāja vērtības.¹⁵⁰ Grafikā redzamas nenoteiktības rādītāju koeficientu vērtības. Pilnie stabiliņi apzīmē statistiski nozīmīgās koeficientu vērtības.

Avots: Latvijas Bankas aprēķini.

¹⁴⁹ Sk. Mario Dragi (*Mario Draghi*) ziņojumu "*The future of European competitiveness*" un Enriko Letas (*Enrico Letta*) ziņojumu "*Much more than a market*".

¹⁵⁰ Līdzīga pieeja tiek izmantota arī citās centrālajās bankās, piemēram, Vācijas centrālajā bankā, Īrijas centrālajā bankā un Ungārijas centrālajā bankā.

2. pielikums. Klimata risku atspoguļojums Eiropas valstu centrālo banku finanšu stabilitātes pārskatos

Sagatavoja Velga Ozoliņa

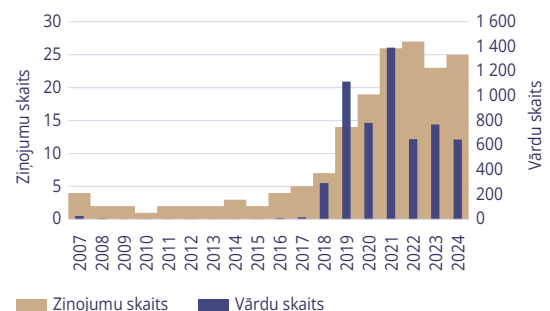
Klimata riski kopš 2018. gada arvien biežāk tiek pieminēti Eiropas valstu centrālo banku finanšu stabilitātes pārskatos. Centrālās bankas veic stresa testus un analizē klimata risku ietekmes kanālus gan uz finanšu sistēmas stabilitāti kopumā, gan uz finanšu institūcijām atkarībā no to pakļautības riskiem. Analīzes rezultāti liecina, ka negatīvo ietekmi uz finanšu stabilitāti var būtiski samazināt, īstenojot savlaicīgu un pietiekami strauju pāreju uz klimatneitralitāti.¹⁵¹

Centrālo banku un EAAPĪ finanšu stabilitātes pārskatos¹⁵² klimata tēma arvien biežāk tiek pieminēta kopš 2018. gada (P2.1. att.). Pirmie novērojumi **par klimata pārmaiņu negatīvo ietekmi uz apdrošināšanas sektoru tika publicēti jau 2007. gadā, bet 2019. gadā ECB atzina¹⁵³, ka klimata pārmaiņas var ietekmēt ne tikai apdrošināšanas sektoru, bet arī citus finanšu nozares dalībniekus.** Analīzes apjoma ziņā visvairāk uzmanības klimata riskiem tika pievērsts 2019. un 2021. gadā. Savukārt 2022. gadā klimata riski tika vai nu pieminēti, vai analizēti plašāk visos šajā pētījumā iekļautos finanšu stabilitātes pārskatos.

Vairākas centrālās bankas skaidri norāda, ka **klimata risku analīze ir daļa no to pilnvarojuma.** Šveices centrālā banka¹⁵⁴ kā svarīgu sava tiesiskā pilnvarojuma aspektu izceļ klimata risku potenciālās ietekmes uz finanšu stabilitāti vērtēšanu. Francijas centrālā banka¹⁵⁵, Norvēģijas centrālā banka¹⁵⁶ un Zviedrijas centrālā banka¹⁵⁷ akcentē, ka klimata riski ir finanšu risku avots un

P2.1. attēls

Vārda *climate* pieminēšana finanšu stabilitātes pārskatos

Piezīme. Vārdu skaits ziņojumos nepilnīgi atspoguļo klimata risku pieminēšanu gan tehnisku iemeslu dēļ (programma nenolasa konkrēto vārdu), gan vārda "klimats" plašā lietojuma dēļ, ko automātiski ne vienmēr var nodalīt.

Avots: Latvijas Bankas aprēķini, izmantojot ECB, EAAPĪ un 26 Eiropas centrālo banku finanšu stabilitātes pārskatus.

centrālo banku un uzraugu pilnvarojums prasa vērtēt un veicināt finanšu sistēmas noturību pret šiem riskiem. Beļģijas centrālā banka¹⁵⁸ klimata riskus saista ar tās makrouzraudzības pilnvarojumu. Tas ļauj no finanšu institūcijām iegūt informāciju par to, kā tiek novēroti, novērtēti un vadīti ar klimata pārmaiņām saistītie riski.

Klimata riski ir globāli, tie tieši vai netieši ietekmēs visus tautsaimniecības segmentus, radot riskus arī finanšu stabilitātei. Klimata riski ir vai nākotnē varētu kļūt sistēmiski, jo tie finanšu sistēmu var ietekmēt vienlaikus un pa vairākiem kanāliem. Centrālās bankas norāda, ka fiziskie klimata riski bieži ir sistēmiski, nediversificējami un to ietekme vienmēr ir negatīva. Klimata pārejas riski nav sistēmiski, jo to ietekme dažādos sektoros var būt atšķirīga, tāpēc tie ir diversificējami. Centrālo banku uzmanība galvenokārt vērsta uz risku identificēšanu un ietekmes mazināšanu, nevis uz klimata politikas novērtējumu un rekomendāciju izstrādi vai klimata mērķu sasniegšanas veicināšanu, kas pamatā ir valdības uzdevums.

Lielākā daļa centrālo banku klimata risku tēmai savos finanšu stabilitātes pārskatos pievēršas pastāvīgi (P2.2. att.). Visplašāk klimata riski ir atspoguļoti ECB,

¹⁵¹ Plašāk sk. V. Ozoliņa, "Kas? Kur? Kad? – Klimata risku atspoguļojums finanšu stabilitātes pārskatos", makroekonomika.lv, 19.05.2025.

¹⁵² Šajā pētījumā izmantoti ECB, EAAPĪ, Austrijas (AT), Beļģijas (BE), Horvātijas (HR), Čehijas (CZ), Dānijas (DK), Igaunijas (EE), Francijas (FR), Vācijas (DE), Grieķijas (GR), Īrijas (IE), Itālijas (IT), Latvijas (LV), Lietuvas (LT), Maltas (MT), Nīderlandes (NL), Norvēģijas (NO), Polijas (PL), Portugāles (PT), Rumānijas (RO), Slovākijas (SK), Slovēnijas (SI), Spānijas (ES), Zviedrijas (SE), Šveices (CH) un Lielbritānijas (UK) centrālo banku finanšu stabilitātes pārskati angļu valodā. Citi minēto organizāciju klimata jomas pētījumi netika analizēti.

¹⁵³ ECB Financial Stability Review, May 2019.

¹⁵⁴ Financial Stability Report 2020, Swiss National Bank.

¹⁵⁵ Assessment of the French financial system - June 2021, Banque de France, 28.06.2021.

¹⁵⁶ Financial Stability Report 2019: vulnerabilities and risks, Norges Bank.

¹⁵⁷ Financial Stability Report 2019:2, Sveriges Riksbank.

¹⁵⁸ Financial Stability Report 2019, Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique, 03.06.2019.

Francijas, Nīderlandes un Slovēnijas centrālās bankas finanšu stabilitātes pārskatos, kam seko EAAP, Čehija, Malta, Norvēģija, Latvija, Austrija, Beļģija, Vācija, Spānija un citas valstis. Lielākajā daļā institūciju pusei vai vairāk klimatam veltītā satura ir kvalitatīvs raksturs – pamatā risku un to ietekmes kanālu raksturojums. Skaitliska analīze proporcionāli vairāk ir atrodama ECB, Polijas, Čehijas, Latvijas, Itālijas un Igaunijas centrālās bankas finanšu stabilitātes pārskatos.

Skaitliskajā analīzē lielākoties ir vērtēta pakļautība klimata riskiem. Pakļautība fiziskajiem riskiem pārsvarā tiek novērtēta kā neliela. Pakļautība pārejas riskiem ir atkarīga no attiecīgās valsts tautsaimniecības struktūras. Salīdzinoši maz tiek atspoguļoti klimata stresa testi un to rezultāti. Arī Latvijas Banka ir analizējusi pakļautību riskiem un veikusi stresa testus, kā arī cita veida pētījumus¹⁵⁹.

¹⁵⁹ Latvijas Bankas 2024., 2023., 2022., 2021. un 2020. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskats".

P2.2. attēls

Klimata tēmu daudzveidība finanšu stabilitātes pārskatos

Institūcija	ECB	FR	NL	SI	EAAP	CZ	MT	NO	LV	AT	BE	DE	ES	PT	RO	SE	EE	IE	UK	IT	LT	DK	CH	HR	PL	GR	SK
Pirmais FSP angļu valodā	2004	2020	2015	2004	2011	2003	2008	2000	2003	2001	2002	2003	2002	2012	2016	1997	2003	2019	1996	2010	2006	2017	2003	2008	2002	2009	2003
2007																											
2008																											
2009																											
2010																											
2011																											
2012																											
2013																											
2014																											
2015																											
2016																											
2017																											
2018																											
2019																											
2020																											
2021																											
2022																											
2023																											
2024																											

Piezīmes. Uz katru gadu tiek attiecināti divi periodi, jo daļa valstu finanšu stabilitātes pārskatu publicē divas reizes gadā. Valstīm, kuras to publicē tikai vienu reizi gadā, vērtējums abos gada periodos ir identisks. Ar zelta krāsu atzīmēta pirmā reize, kad attiecīgās institūcijas finanšu stabilitātes pārskatā vismaz rindkopas apjomā ir atspoguļoti klimata riski. Ja turpmākajos pārskatos klimata riski ir tikai īsi pieminēti, tad krāsojums nemainās. Ja ir publicēta jauna informācija par klimata riskiem vai to novērtējumu, tad krāsojums mainās uz arvien zaļāku. Ja attiecīgajā pārskatā vispār nav pieminēti klimata riski, tad krāsojums ir pelēks. Jaunu tēmu skaita novērtējums nav atkarīgs no apjoma, bet no jaunas informācijas vismaz vienas rindkopas apmēra. Tabulās institūcijas sakārtotas pēc visu analītisko materiālu skaita pēdējā laika periodā.

Avots: Latvijas Bankas aprēķini, izmantojot ECB, EAAP un 26 Eiropas centrālo banku finanšu stabilitātes pārskatus.

Galvenie centrālo banku finanšu stabilitātes pārskatos paustie vēstījumi

Klimata riski var materializēties un ietekmēt finanšu stabilitāti gan īstermiņā, gan vidējā un ilgākā termiņā. Īstermiņa ietekme pamatā ir saistīta ar fiziskajiem klimata riskiem, bet vidējā un ilgtermiņa ietekme – ar pārejas riskiem. Ja lēmumu izpilde ir prognozējama, tad pārejas riskus ir iespējams minimizēt, tai skaitā finanšu nozarē.

Fizisko klimata risku apdrošināšana ir būtiska, lai mazinātu potenciālos zaudējumus, bet klimata pārmaiņu dēļ apdrošinātāji var celt cenas vai samazināt risku segumu, lai saglabātu savu noturību.

Jo straujāka būs pāreja uz klimata neitralitāti, jo mazāki ilgtermiņā būs fiziskie klimata riski. Attiecīgi kopējās (ilgtermiņa) izmaksas šajā gadījumā būs zemākas nekā situācijā bez darbības klimata pārejas jomā. Finanšu nozare var veicināt šo pāreju, gan rādot priekšzīmi, izvēloties savus investīciju objektus, uzlabojot savu ēku energoefektivitāti un veicot citus pasākumus, gan finansējot atbilstošus projektus un uzņēmumus.

Saistībā ar klimata pārejas risku aktualitāti tiek pieminēts Krievijas karš Ukrainā. Tas ir veicinājis atjaunīgo energoresursu izmantošanu un energoefektivitātes palielināšanu. Tomēr atsevišķas valstis ir lēmušas par plašāku vietējo fosilo energoresursu izmantošanu īstermiņā, kas prasīs striktākus klimata politikas lēmumus nākotnē. Pastāv arī bažas, ka klimata pārejas procesu kavēs lielāki militārie tēriņi, kas bieži ir saistīti ar plašāku fosilo energoresursu izmantošanu, kā arī fiziskās kara postījumu sekas īpaši paaugstinātu emisiju veidā – ugunsgrēki, infrastruktūras bojājumi un nopostītie meži.

Makrouzraudzības politikas jomā centrālo banku publikācijās kopumā ir secināts, ka klimata un pārejas risku mazināšanā būtu nepieciešami un lietderīgi arī makrouzraudzības politikas pasākumi. Makrouzraudzības iestādes var piemērot instrumentus, kas veicina noturību un, kur iespējams, ierobežo arī risku veidošanos. Publikācijās visbiežāk minētās izvēles ir SyRB un uz aizņēmējiem vērstie instrumenti¹⁶⁰.

¹⁶⁰ Šie instrumenti klimata risku ierobežošanai jau tiek piemēroti Latvijā, Slovēnijā un Ungārijā.

3. pielikums. Pārskatīts cikliskā riska novērtēšanas ietvars

Sagatavoja Ilze Vilka

Latvijas Banka ir pārskatījusi savu analītisko ietvaru cikliskā riska novērtēšanai. CCyB orientiera aprēķinā turpmāk tiks izmantots plašāks rādītājs – līdzšinējam papildu mēram ir pievienoti aizdevumi, ko izsniegušas banku līzinga meitas sabiedrības. Testēti un pārskatīti novērtējumā izmantotie papildu rādītāji. Tie ir sagrupēti pa kategorijām un katrā kategorijā apvienoti indeksā, kas signalizē par riska pārmaiņām tajā. Ir pārskatīts un ar papildu rādītājiem salāgots SCRR.

Latvijas Banka kā par CCyB normas noteikšanu atbildīgā iestāde reizi ceturksnī novērtē ciklisko sistēmisko risku un, ja nepieciešams, nosaka vai atbilstoši korigē CCyB normu. Ciklisko risku novērtējums balstās uz plašu kvantitatīvo rādītāju klāstu, kā arī kvalitatīvo novērtējumu. Kvantitatīvā **novērtējuma ietvars ir periodiski jāpārskata**, lai tajā atbilstoši tiktu ņemtas vērā pārmaiņas finanšu sektorā.

Kvantitatīvo novērtējumu veido t. s. galvenie rādītāji, papildu rādītāji un modeļi (piemēram, saliktie rādītāji). Galvenie rādītāji ir kredītu un IKP attiecības novirze no šīs attiecības ilgtermiņa novirzes un, balstoties uz šo novirzi, aprēķinātā CCyB atsaucē etalonnorma – CCyB orientieris¹⁶¹. Saskaņā ar ESRK ieteikumu¹⁶² galvenie rādītāji kalpo kā sākotnējs atskaites punkts novērtējumam, un tie jāpublicē katru ceturksni. Vienlaikus, lemjot par piemērotu CCyB normu, atbildīgās iestādes apvieno uz noteikumiem balstītu pieeju ar savu izvēles tiesību īstenošanu. Lēmumu par CCyB normu tās balsta uz plašu kvantitatīvu un kvalitatīvu informāciju cikliskā riska novērtējumā, nepaļaujoties tikai uz galvenajiem rādītājiem, jo atsevišķi rādītāji, ja tie ir atrauti no plašāka konteksta vai ja tiem pašiem par sevi nav pietiekamas signalizēšanas spējas, var sniegt nepilnīgu vai pat maldinošu informāciju.

¹⁶¹ CCyB orientieris ir CCyB atsaucē etalonnorma, kas indikatīvi signalizē par potenciāli nepieciešamo CCyB normu. Vienlaikus CCyB orientieris nav automātisks sliekšnis CCyB palielināšanai. CCyB etalonnormu aprēķina, izmantojot kredītu un IKP attiecības novirzi no tās ilgtermiņa tendences (saskaņā ar ESRK ieteikumu šo tendenci savukārt aprēķina, izmantojot HP filtru ar gludināšanas parametru $\lambda = 400$ tūkst.). Kredītu novirzei atrodas amplitūdā no 2 līdz 10 procentpunktiem, CCyB etalonnorma proporcionāli palielinās no 0 % līdz 2.5 %.

¹⁶² ESRK 2014. gada 18. jūnija [ieteikums par norādījumiem pretciklisko kapitāla rezervju normas noteikšanai](#) (ESRK/2014/1) (2014/C293/01).

Turklāt ar Hodrika–Preskota filtru mērītai kredītu un IKP novirzei ir vairāki trūkumi, kas neļauj to izmantot kredīta attīstības pilnīgam novērtējumam.

Pārskatot cikliskā riska novērtējuma ietvaru un ņemot vērā nebanku finanšu sektora aizdevumu lomas pieaugumu, tika vērtēts, vai kredītu mērs, kas tiek izmantots CCyB orientiera aprēķinā, joprojām ir atbilstīgs. Līdz šim CCyB orientiera un kredītu un IKP attiecības novirzes no tās ilgtermiņa tendences aprēķinam tika izmantots t. s. kredītu papildu mērs¹⁶³ (sk. tā definīciju P3.1. tabulā).

Kopējā banku un nebanku finanšu sektora kredītētāju iekšzemes mājāsaimniecībām un NFS izsniegto aizdevumu atlikumā pieaugusi līzinga aizdevumu loma (P3.1. att.). Šos aizdevumus galvenokārt izsniedz bankas un to līzinga meitas sabiedrības. Turklāt lielākās bankas ir lēmušas savas līzinga meitas sabiedrības integrēt mātes bankās. Tādējādi, iekļaujot papildu kredītu mērā aizdevumus, ko izsniegušas bankas un to līzinga meitas sabiedrības, tiek atbilstošāk atainotas kopējās privātā nefinanšu sektora saistības un cikliskā riska pārmaiņas.

P3.1. tabula

Kredītu mēri CCyB etalonnormu aprēķinam

Standartizētais mērs	Līdz šim izmantotais papildu mērs	Jaunais papildu mērs, kuram pievienoti aizdevumi, ko izsniegušas banku līzinga meitas sabiedrības
Banku, nebanku finanšu institūciju un citu NFS izsniegtie aizdevumi iekšzemes mājāsaimniecībām, NFS, MABO	Banku izsniegtie aizdevumi iekšzemes mājāsaimniecībām, NFS un MABO un turējumā esošie privāto NFS un MABO parāda vērtspapīri	Banku izsniegtie aizdevumi iekšzemes mājāsaimniecībām, NFS un MABO un turējumā esošie privāto NFS un MABO parāda vērtspapīri, un aizdevumi, ko izsniegušas banku līzinga meitas sabiedrības

¹⁶³ Saskaņā ar ESRK ieteikumu atbildīgajām iestādēm jāaprēķina CCyB etalonnorma, izmantojot t. s. standartizēto kredītu mēru (P3.1. tab.). Papildus šādi aprēķinātajai CCyB etalonnormai iestādes var aprēķināt CCyB etalonnormu arī no alternatīva papildu mēra. No nacionāli piemērotākā kredītu mēra aprēķinātā CCyB etalonnorma tiek saukta par CCyB orientieri.

Ar vienfaktoru analīzi tika pārbaudīta dažādu kredītu mēru spēja signalizēt par potenciālo krīzi – Latvijas FSI¹⁶⁴ pārmaiņām. Tika secināts, ka **FSI pārmaiņas vislabāk paredz papildu kredītu mērs, kas papildināts ar aizdevumiem, ko izsniegušas banku līzinga meitas sabiedrības**. Šim mēram pievienojot visus atlikušos nebanku finanšu sektora kreditētāju aizdevumus, apvienotā rādītāja signalizēšanas spēja neuzlabojās. Savukārt standartizētā kredītu mēra signalizēšanas spēja bija visvājākā.

Kredītu mērs, kas papildināts ar aizdevumiem, ko izsniegušas banku līzinga meitas sabiedrības, un uz tā pamata aprēķinātā CCyB etalonnorma labāk atbilst vēsturiski nepieciešamajai CCyB normai (P3.2. att.). Jaunā etalonnorma signalizē par straujāku ciklisko risku pieaugumu periodā pirms krīzes un nedod viltus signālus par risku uzkrāšanos periodā no 2009. gada līdz 2010. gadam, kad riski jau bija īstenojušies.

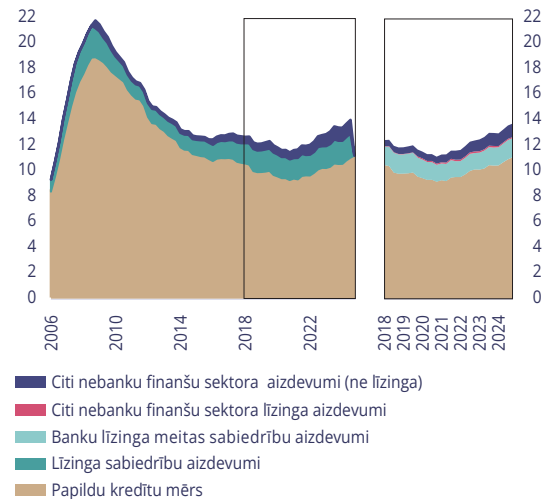
Dati par aizdevumiem, ko izsniegušas banku līzinga meitas sabiedrības, ir pieejami Latvijas Bankas Kredītu reģistrā, bet dati par kopējiem nebanku finanšu sektora kreditētāju aizdevumiem, t. sk. citu nebanku izsniegtajiem līzinga aizdevumiem, ir pieejami ar lielu novēlošanos. Turklāt citu nebanku finanšu iestāžu aizdevumi ir būtiski mazāki par aizdevumiem, ko izsniegušas banku līzinga meitas sabiedrības. Tādējādi **turpmāk, nosakot CCyB normu, tiks izmantots papildu kredītu mērs, kur banku kredītiem pievienoti arī aizdevumi, ko izsniegušas banku līzinga meitas sabiedrības**.

Lai izvēlētos atbilstošākos papildu rādītājus cikliskā riska novērtējumam, tika testēta vairāku rādītāju spēja agrīni signalizēt par krīzi. Ņemot vērā krīzes epizožu novērojumu nepietiekamo skaitu, vienfaktora regresijās par atkarīgo mainīgo tika izvēlēts FSI. Rādītāji, kuriem vienfaktora analīzē nebija statistiski nozīmīgu koeficientu vai salīdzinājumā ar citiem rādītājiem bija zemākas modeļa R^2 vērtības, tika izslēgti no papildu rādītāju klāsta, un to vietā stājās rādītāji ar augstākām signalizēšanas spējām (P3.2. tab.).

Tā kā praksē, vērtējot cikliskā riska pārmaiņas, tiek

P3.1. attēls

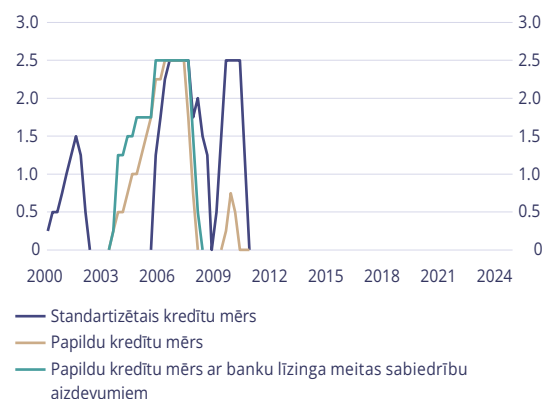
Banku un nebanku finanšu sektora kreditētāju aizdevumi iekšzemes mājāsaimniecībām un NFS (mljrd. eiro)

Avoti: Latvijas Bankas aprēķini un CSP.

P3.2. attēls

CCyB etalonnormas (% no TREA)

Avoti: Latvijas Bankas aprēķini.

ņemtas vērā arī pārmaiņas makroekonomiskajā vidē, **ir izveidota jauna papildu rādītāju kategorija – makroekonomiskā vide**.

Piecās kategorijās izveidots apkopojošs indekss (P3.3. att.). Indeksi veidoti kā standartizētu rādītāju summas vidējā vērtība, kas izteikta standartnovirzēs. Rādītāji, kuru vērtībām palielinoties, cikliskais risks samazinās, tiek reizināti ar -1 . Ar Hodrika–Preskota filtru ($\lambda = 1600$) noteiktā indeksa ilgtermiņa tendence, kas nogludina indeksa īstermiņa svārstības, sniedz papildu informāciju.

¹⁶⁴ Latvijas FSI apvieno finanšu rādītājus, kuru dinamika atspoguļoti galvenie kvantificējamie paaugstināta stresa simptomi Latvijas kredītiestāžu sektorā: noguldījumu aizplūde, kredītiestāžu peļņspējas sarukums, uzkrājumu normas nedrošiem parādiem pieaugums un straujš kredītu apjoma kritums. Sk. N. Sinenko, D. Titarenko, M. Āriņš, [Latvijas finanšu stresa indekss](#). Rīga: Latvijas Banka, diskusijas materiāls Nr. 1, 2012.

Katram indeksam noteikti riska sliekšņi, balstoties uz indeksa vēsturiskajām vērtībām. Pieņemts, ka indeksa un tā tendences vērtības, kas ir mazākas par

sadalījuma 45. procentili, atbilst zemam riskam, vērtības, kas pārsniedz 80. procentili – augstam riskam, un vērtības starp 45. un 80. procentili – vidējam riskam.

P3.2. tabula

Līdzšinējie un pārskatītie papildu rādītāji

Rādītāju kategorija	Līdzšinējie rādītāji	Pārskatītie rādītāji
Makroekonomiskā vide		Reālā IKP gada pārmaiņas, % SPCI gada pārmaiņas, %
Iespējamā īpašumu cenu pārvērtēšana	Mājokļu cenu indeksa attiecība pret vidējās neto darba samaksas indeksu, 2010 = 100 CSP mājokļu cenu indeksa gada pieauguma temps, %	Mājokļu cenu indeksa attiecība pret vidējās neto darba samaksas indeksu, 2010 = 100 CSP mājokļu cenu indeksa gada pieauguma temps, %
Kreditēšanas attīstība	Kredītu gada pieauguma temps, %	Koriģēto banku kredītu un līzingu aizdevumu gada pārmaiņas, % Mājsaimniecībām izsniegto banku kredītu gada pārmaiņas, % Banku kredītu (ar līzingu) un septiņu gadu vidējā IKP attiecības gada pārmaiņas, %
Ārējā nesabalansētība	Tekošā konta attiecība pret IKP, %	Tekošā konta attiecība pret IKP, %
Banku bilanču noturība	CET1 rādītājs, % Svīras rādītājs, % ROA, % Otrā posma kredītu īpatsvars kopējā kredītportfelī, %	CET1 rādītājs, % Iekšzemes kredītu un depozītu attiecība, %
Privātā sektora parāda slogs	Mājsaimniecību un NFS gada laikā veicamo procentu maksājumu un IKP attiecība, % NFS procentu maksājumu segums (4 ceturkšņu slidošais vidējais), %	Mājsaimniecību un NFS gada laikā veicamo procentu maksājumu un IKP attiecība, % Mājsaimniecību un NFS parāda apkalpošanas rādītājs, %
Potenciāli nepareizi iecenoti riski	OMX Rīga visu akciju indekss (OMXR) OMX Baltic Benchmark indekss (OMXBBI)	Starpība starp mājsaimniecībām izsniegto jauno mājokļa kredītu procentu likmi un sešu mēnešu EURIBOR, procentpunktos

Piezīme. Ar sarkanu iekrāsoti līdzšinējie rādītāji, kas vairs netiks izmantoti; ar zaļu – jaunie rādītāji.

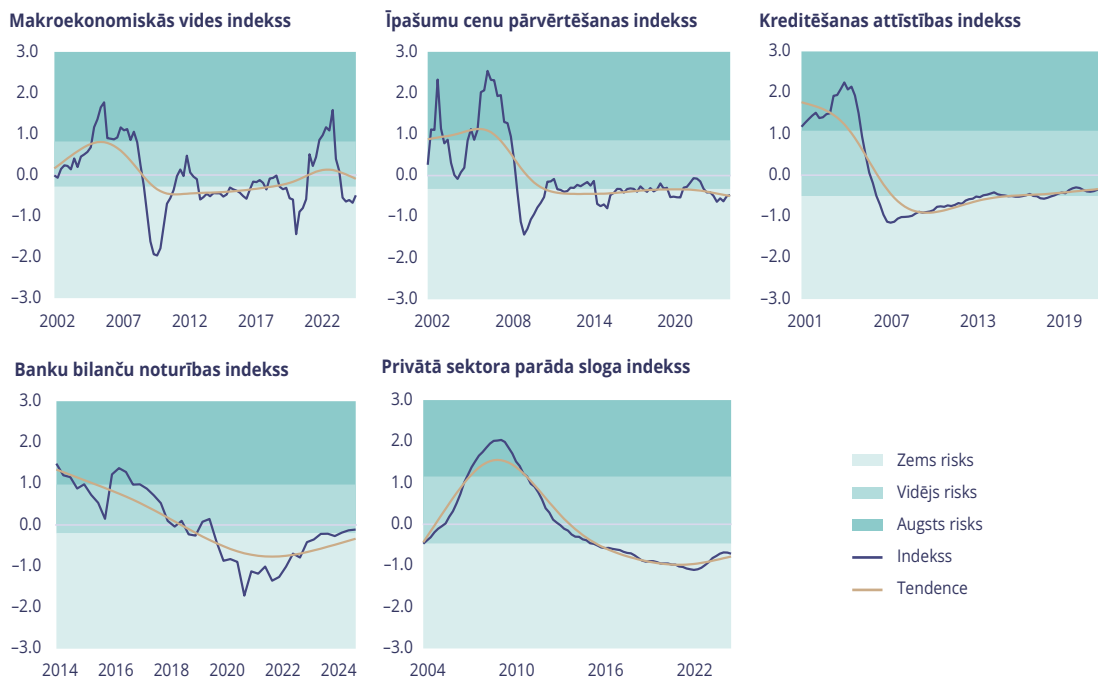
Visbeidzot, tika pārskatīts arī SCRR, kas apkopo informāciju par cikliskā riska pārmaiņām. Pārskatot SCRR veidojošos rādītājus, tika ņemti vērā galveno un papildu rādītāju pārskatīšanā gūtie secinājumi:

- parāda apkalpošanas rādītājā kā parāds izvēlēts papildu kredītu mērs, kas papildināts ar banku līzingu aizdevumiem;
- koriģēto banku kredītu gada pārmaiņu vietā stājas koriģēto banku kredītu un līzingu gada pārmaiņas;
- kredītu un IKP attiecības divu gadu pārmaiņas aizstātas ar kredītu un septiņu gadu IKP attiecības gada pārmaiņām;
- no SCRR apakšrādītājiem izslēgta banku bilanču noturības kategorija, kas labāk noder, lai signalizētu

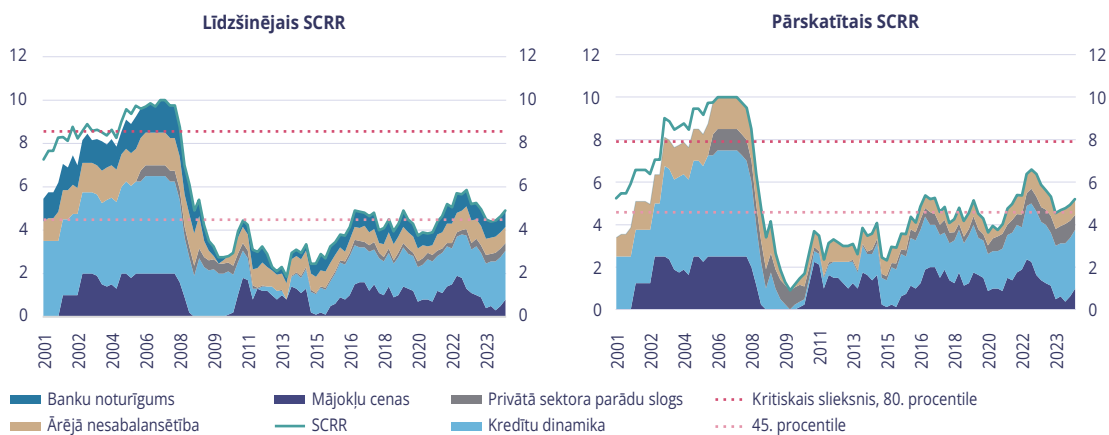
par risku līmeni, nevis par tā pārmaiņām. Latvijas banku sektors ir labi kapitalizēts un likvīds, un šo rādītāju svārstības parasti nav būtiskas.

Pārskatītais SCRR atbilstošāk signalizē par cikliskā riska pārmaiņām – tas uzrāda atbilstošāku risku līmeni krīzes periodā no 2008. gada līdz 2010. gadam, kā arī kovida pandēmijas periodā. Līdzšinējo un pārskatīto SCRR sk. P3.4. attēlā.

P3.3. attēls

Papildu rādītāju indeksi (standartnovirzes)

P3.4. attēls

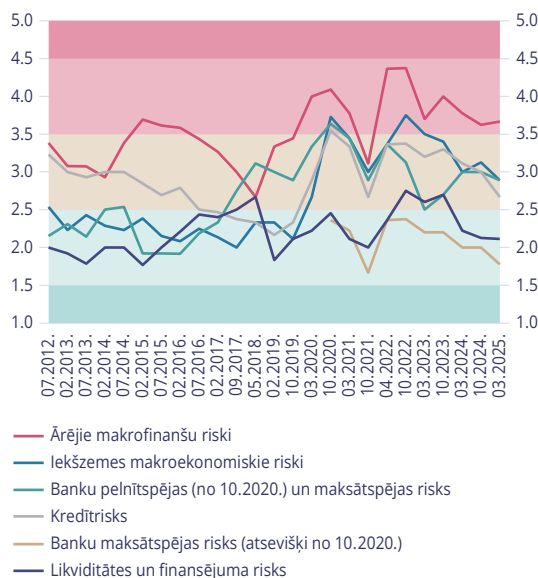
SCRR pārmaiņas (punktos)

4. pielikums. Kredītiestāžu aptaujas par riskiem rezultāti

Kredītiestāžu vērtējumā samazinājās visi riski, izņemot ārējos makrofinansīālos riskus. Arī atsevišķu riska faktoru vērtējumā vairākumam faktoru samazinājās nozīmīgums, visbūtiskāk – riska faktoram "klimata pārmaiņas".

P4.1. attēls

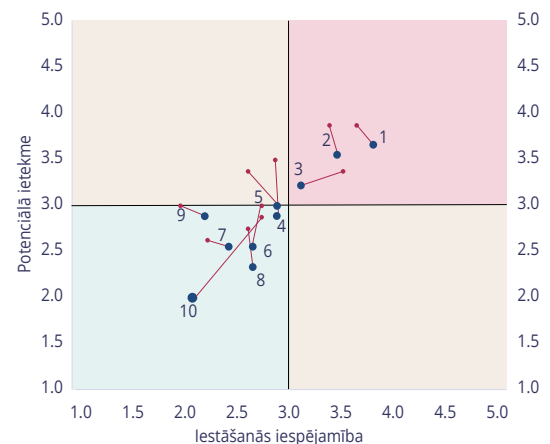
Kredītiestāžu¹⁶⁵ veiktais galveno risku kategoriju risku pakāpes vērtējums tuvākā gada laikā (ņemot vērā riska iestāšanās iespējamību un iespējamo negatīvo ietekmi)

¹⁶⁵ 2025. gada martā Latvijas Banka veica kredītiestāžu aptauju par to, kā tās vērtē Latvijas finanšu sistēmu apdraudošos riskus. Atbildes iesniedza "Swedbank" AS, AS "SEB banka", Luminor Bank AS Latvijas filiāle, AS "Citadele banka", BluOr Bank AS, AS "Reģionālā investīciju banka", OP Corporate Bank plc filiāle Latvijā, AS "Rietumu Banka" un AS "Industra Bank".

P4.2. attēls

Kredītiestāžu 2025. gada martā sniegtais vērtējums par riska faktoriem tuvākā gada laikā

Riska faktori (virzienā no augstākā riska uz zemāko)

1. IT drošības risks Latvijas finanšu sistēmai
2. Ārējās makrofinansīālās vides būtiskas pasliktināšanās negatīvā ietekme uz Latvijas tautsaimniecību
3. Latvijas ekonomiskās situācijas pasliktināšanās iekšzemes faktoru ietekmē
4. NFS maksātspējas pasliktināšanās
5. Mājsaimniecību maksātspējas pasliktināšanās
6. Nozīmīgs pieprasījuma kritums KNĪ tirgū
7. Risku pieaugums Latvijas lielāko banku mātes bankās vai to mītnes zemēs (t. sk. makrofinansīālo risku pieaugums to tautsaimniecībās vai finansējuma risku pieaugums mātes bankās)
8. Reputācijas risks un citi riski, kas saistīti ar finanšu noziegumiem (t. sk. krāpniecību, NILLTPF, sankciju apiešanu) Latvijā un Baltijā
9. Straujas mājokļu NĪ cenu pārmaiņas
10. Klimata pārmaiņu fizisko un pārejas risku ietekme uz Latvijas finanšu sistēmu

5. pielikums. Agrinās brīdināšanas rādītāju risku panelis

Ārējie makrofinansialie riski	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
/Boxx EUR HV/NFC vērtspapīru ienesīguma prēmijas starpība (procentpunktos)* Dow Jones Euro Stoxx 50 svārstīguma indekss CISS eirozonas valstīm (vienādi svērts, vidējā vērtība ceturksm) Ekonomiskā noskaņojuma rādītājs ES (līgtermiņa vidējais = 100) Geopolitiskā riska indekss Globālais ekonomiskās politikas nenoteiktības indekss Imports galvenajās tirdzniecības partnervalstīs (gada pārmaiņas; %)* Eiropas valstu valdību 10 un 2 gadu obligāciju peļņas likmju starpība (procentpunktos) Eiropas privātā sektora parāda un IKP attiecības triju gadu pārmaiņas (procentpunktos)															
Iekšzemes makrofinansialie riski	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ekonomiskā noskaņojuma rādītājs Latvijā (līgtermiņa vidējais = 100)															
Latvijas valdības piecu gadu CDS starpība															
Mājokļu cenu indeksa gada pārmaiņu četru periodu slidošais vidējais*															
Iekšzemes kredītu atlikuma un IKP attiecība (%)															
Latvijas valdības parāda attiecība pret IKP (%)															
Tekoša konta un IKP attiecība (%)															
NFS kredītrisks	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Procentu maksājumu segums; četru ceturkšņu slidošais vidējais (%)															
NFS parāda attiecība pret pašu kapitālu (%)															
Nozaru koncentrācija iekšzemes kredītportfelī (HH indekss)															
NFS gada procentu maksājumu un IKP attiecība (%)															
NFS pārskaitīto kredītu, kas nav kavēti ilgāk par 90 dienām, īpatsvars (%)															
NFS kredītu un IKP attiecības triju gadu pārmaiņas (procentpunktos)															
Mājsaimniecību kredītrisks	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Mājokļu cenu indeksa attiecība pret vidējās neto darba samaksas indeksu (%)															
Mājsaimniecību kredītu atlikuma un IKP attiecības triju gadu pārmaiņas (procentpunktos)															
Mājsaimniecību pārskaitīto kredītu, kas nav kavēti ilgāk par 90 dienām, īpatsvars (%)															
Mājsaimniecību procentu maksājumu un IKP attiecība (%)*															
Mājsaimniecību kredītu atlikuma un noguldījumu atlikumu attiecība (%)															
Strādājošo reālās darba samaksas pārmaiņas, novirze no triju gadu vidējā (%)															
Mājsaimniecību procentu maksājumu pieaugums gadā (%)**															
Kreditētāju maksāspējas un pelnītspējas risks	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aktīvu atdevē* ***															
CET1 rādītājs (%)															
Sviras rādītājs (%)															
Izdevumu un ienākumu attiecība (%)															
No jauna izsniegto kredītu procentu likmju starpība (procentpunktos)*															
Kreditētāju pakļautība valdības sektora riskam (% no aktīviem)															
Kreditētāju sektora īpatsvars īpašņu nozarē (%)*															
Kreditētāju likviditātes un finansējuma risks	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Lielāko banku – iekšzemes kredītēju**** – likviditātes rādītājs C66_CON (%)															
Pārējo kredītētāju likviditātes rādītājs C66_CON (%)															
Rezidentu kredītu atlikuma un noguldījumu atlikuma attiecība (%)															
Tiņro ārējo aktīvu un aktīvu attiecība (%)															

Piezīmes. Katram rādītājam tabulas rindas beigās pievienotais burts nozīmē pēdējā rādījuma līmeni ("L" – zems, "M" – vidējs, "H" – augsts).

Ņemot vērā ģeopolitisko satrīcinājumu ietekmi uz finanšu stabilitāti (sk. 1. pielikumu finanšu stabilitāti ietekmējošie riski), ārējie makrofinansialie riski ir papildināti ar diviem indeksiem: ģeopolitiskā riska indeksu un globālo ekonomiskās politikas nenoteiktības indeksu. Ģeopolitiskā riska indekss atspoguļo globāli nozīmīgu notikumu, draudu un konfliktu, kā arī ar tiem saistīto risku līmeni pasaulē kopš 1900. gada. Tas ir balstīts 10 ASV un pasaulē nozīmīgu laikrakstu analīzē. Globālais ekonomiskās politikas nenoteiktības indekss kopš 1997. gada ataino ar ekonomikas politiku saistītās nenoteiktības līmeni pasaulē, balstoties uz 21 valsts vietējo laikrakstu analīzi.

Lai novērstu ilgstoši zemā kredītrēšanas līmeņa ietekmi uz rādītājiem (viltus pozitīvs), mājsaimniecību kredītriska sadaļā rādītāju "kredītu atlikuma un noguldījumu atlikumu

attiecība, %" un "mājsaimniecību procentu maksājumu un IKP attiecība, %" sliekšņi tika koriģēti uz augšu, kalibrācijā ņemot vērā Baltijas valstu salīdzinošos līmeņus.

divpusējs rādītājs

* Sraujais mājsaimniecību procentu maksājumu pieaugums un to augstais līmenis 2024. gadā ir koriģēts ar hipotekārā kredīta ņēmēju atbalsta līmeni.

** Kopš 2014. gada arī nebanku procentu maksājumi.

*** Neraksturīgi augsto pelnītspēju veicināja strauja procentu likmju kāpums.

Šāda pelnītspēja nav ilgtspējīga un koriģēsies līdz ar procentu likmju normalizāciju. Pašlaik nav pamata uzskatīt, ka tā radītu nozīmīgus riskus kredītētāju darbībai vidējā termiņā, jo aizņēmēju maksāspēja saglabājas noturīga un pašreizējā augstā pelnītspēja dod kredītētādiem iespēju nodrošināt pietiekamu uzkrājumu līmeni.

**** Līdz 2019. gadam datus ietvertas četras, bet no 2019. gada – trīs lielākās

kreditētādes, jo filiāles netiek iekļautas likviditātes rādītāja aprēķinā. Likviditātes rādītājs šo kredītētāju grupā ir relatīvi zemāks, jo metas banku likviditāte tiek pārvaldīta grupas līmenī. Likviditātes rādītājs nav obligāta uzraudzības prasība šim kredītētādiem, tas tiek izmantots risku novērošanā.

Risku panelis ir tikai viens no Latvijas Bankas finanšu stabilitātes sistēmisko risku analīzes rīkiem. Noteiktā riska pakāpe neraksturo absolūto riska līmeni, bet gan sniedz salīdzinājumu ar izvēlēto rādītāju vēsturiskajām vērtībām, brīdinot par risku veidošanos. Risku panela metodoloģijas skaidrojumu sk. Latvijas Bankas 2018. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskata" pielikuma "Risku panelis – analītisks rīks Latvijas finanšu stabilitātes sistēmisko risku analīzē".

Riska pakāpe apzīmēta ar krāsu:

zema	vidēja	vidēji augsta	augsta	nav datu
------	--------	---------------	--------	----------

6. pielikums. Kredītiestāžu darbības rādītāji

P6.1. tabula

Kopējie kredītiestāžu darbības rādītāji

Rādītājs	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025. g. marts
Bilances rādītāji							
Kredītiestāžu un ārvalstu kredītiestāžu filiāļu skaits	19	16	16	14	13	14	14
Aktīvu kopsumma (milj. eiro)	23 202.9	24 558.1	25 447.2	27 880.7	28 495.8	30 726.1	30 317.5
Kredītu īpatsvars aktīvos (%)	58.1	52.7	56.7	55.4	54.7	53.1	54.5
Iekšzemes klientu kredītu gada pieauguma temps (%) ¹⁶⁶	-1.5	-3.3	11.8	7.6	1.4	3.4	4.9
Noguldījumu īpatsvars pasīvos (%)	74.2	76.0	78.6	78.2	77.3	78.1	77.0
No iekšzemes klientiem piesaistīto noguldījumu gada pieauguma temps (%)	7.3	8.4	10.3	11.8	0.7	9.9	6.2
Saistību pret MFI īpatsvars pasīvos (%)	6.6	3.2	2.5	4.3	4.7	5.3	6.7
Iekšzemes klientu kredītu atlikuma un noguldījumu atlikuma attiecība (%)	84.1	73.8	74.8	72.0	72.5	68.2	70.7
Peļņitspēja ¹⁶⁷							
ROE (%) ¹⁶⁸	3.1	5.2	10.0	10.0	20.0	16.70	-
ROA (%) ¹⁶⁹	0.4	0.7	1.2	1.2	2.2	1.94	-
Izdevumu un ienākumu attiecība (%) ¹⁷⁰	65.0	68.2	62.5	55.6	39.3	49.41	-
Kapitāla pietiekamība ¹⁷¹							
Pašu kapitāls (milj. eiro)	1 936.8	2 316.1	2 335.5	2 310.5	2 397.3	2 692.8	-
CET1 (milj. eiro)	1 802.6	2 219.7	2 241.6	2 206.9	2 299.4	2 441.0	-
TREA (milj. eiro)	9 188.8	8 624.5	9 266.5	10 055.6	11 468.2	12 522.0	-
TC rādītājs (%)	21.1	26.9	25.3	23.0	20.9	21.5	-
CET1 rādītājs (%)	19.6	25.7	24.3	21.9	20.1	19.5	-
Sviras rādītājs (%)	9.8	10.5	10.3	9.3	9.5	9.3	-
Likviditāte ¹⁷¹							
Likvīdo aktīvu īpatsvars aktīvos (%) ^{172; 173}	32.1	35.6	35.3	37.6	39.3	41.7	38.8
LCR (%)	314.5	373.7	319.3	221.8	251.7	248.0	252.8
NSFR (%)	144.9	155.9	173.1	157.7	167.5	172.6	-
Aktīvu kvalitāte ¹⁷⁴							
Uzkrājumu nedrošajiem parādiem attiecība pret kredītportfeli (%)	3.3	1.9	1.6	1.6	1.7	1.5	1.3
Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kredītportfeli (%)	3.9	2.3	1.5	1.1	1.2	1.2	1.3
INK īpatsvars kredītportfeli (%)	7.1	4.7	3.6	2.7	2.7	2.7	2.5

¹⁶⁶ Rādītājs aprēķināts, balstoties uz datiem individuālā līmenī un neizslēdzot vienreizējos efektus, kas minēti 2. sadaļā "Kredītiestāžu sektora attīstība un riski".

¹⁶⁷ 2019.–2021. gada rādītāji aprēķināti, balstoties uz Latvijas Bankas datiem konsolidētā līmenī.

¹⁶⁸ Uz gadu attiecināta pārskata perioda peļņas vai zaudējumu attiecība pret vidējo kapitālu un rezervēm (rādītāja aprēķinā netiek iekļauti ārvalstu kredītiestāžu filiāļu dati).

¹⁶⁹ Uz gadu attiecināta pārskata perioda peļņas vai zaudējumu attiecība pret vidējiem aktīviem.

¹⁷⁰ Izdevumu attiecība pret ienākumiem = (administratīvie izdevumi + nemateriālo aktīvu un pamatlīdzekļu vērtības nolietojums un atsavināšana)/ (tūrie procentu ienākumi + dividendu ienākumi + neto komisijas naudas + finanšu instrumentu tirdzniecības darījumu peļņa vai zaudējumi + finanšu instrumentu pārvērtēšanas rezultāts + neto parastie ienākumi + pārdošanai pieejamo finanšu aktīvu vērtības samazinājuma korekcija) × 100.

¹⁷¹ Dati norādīti konsolidētā līmenī.

¹⁷² Likvidie aktīvi = nauda kasē + prasības pret centrālajām bankām un citām kredītiestādēm + centrālo valdību parāda vērtspapīri ar fiksētu ienākumu (tie, kuriem ir pastāvīgs, neierobežots tirgus, t. i., tos var pārdot īsā laikā bez ievērojamiem zaudējumiem vai izmantot par nodrošinājumu kredītu saņemšanai).

¹⁷³ Līdz 2021. gadam Latvijas Bankas aprēķins.

¹⁷⁴ Kredītu kvalitātes rādītāji 2019.–2024. gadam aprēķināti, balstoties uz datiem konsolidētā līmenī konsolidētajai uzraudzībai pakļautajām kredītiestādēm un individuālā līmenī pārējām kredītiestādēm un ārvalstu banku filiālēm (2025. gada 1. ceturksnim – individuālo kredītiestāžu līmenī). Kredītriska rādītāji uzrādīti, neizslēdzot vienreizējos efektus, kas minēti 2. sadaļā "Kredītiestāžu sektora attīstība un riski".